

BRANSCH- ÖVERSIKTEN

En svensk, nordisk och
internationell kartläggning av
arkitekt-, teknikkonsult- och
industrikkonsultbranschen

Svenska Teknik &
Designföretagen
• almega

NYCKELTAL 2015:

81

miljarder

Branschen omsatte 81 miljarder kronor, utländska dotterbolag inräknat

65

miljarder

Branschen omsatte i Sverige 65 miljarder kronor

70 000

medarbetare

Branschen sysselsatte 70 000 medarbetare, utländska dotterbolag inräknat

55 000

medarbetare

Branschen sysselsatte 55 000 medarbetare i Sverige

11 100

företag

Branschen bestod av cirka 11 100 företag i Sverige

1 158

kkkr

Omsättningen per anställd var totalt 1 158 kkr, utländska dotterbolag inräknat

1 186

kkkr

Omsättningen per anställd i Sverige var 1 186 kkr

5,8

%

Den genomsnittliga vinstmarginalen var 5,8 %

6,0

%

Den genomsnittliga rörelsemarginalen var 6,0 %

OM BRANSCH- ÖVERSIKTEN

Branschöversikten har publicerats av Svenska Teknik&Designföretagen (STD-företagen) sedan 1995. Branschöversikten är en sammanställning över arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultbranschen i Sverige, Norden och Europa. I rapporten presenteras rankinglistor över de största företagsgrupperna på respektive marknad, intressanta nyckeltal, nyheter kring strukturaffärer samt information om utvecklingen och konjunkturen inom sektorn under det senaste året.

Sedan 2005 medverkar STD-företagens motsvarigheter i de nordiska grannländerna. Samarbetsorganisationerna i årets rapport är FRI & DANSKE ARK i Danmark, RIF i Norge, SKOL & ATL i Finland samt FRV & SAMARK på Island.

Siffrorna i rapporten bygger på senaste tillgängliga siffror som vi kunnat få tag på för respektive företag. För drygt hälften av företagen motsvarar detta kalenderbokslut för 2015. Resterande företag har brutna räkenskapsår. För de flesta av dessa har vi fått in årsredovisningarna för 2015/16. Men en del bokslut var inte klara när insamlingen av underlagen avslutades, till exempel för de företag vars räkenskapsår slutar den sista augusti. För dessa företag har vi behållit siffrorna för 2014/15. För enkelhetens skull refererar vi till de sammanställda siffrorna som gällande för 2015.

Företagsinformationen i rapporten har samlats in via databaserna Soliditet (Sverige) och Dow Jones Companies & Executives (Europa), från de nordiska organisationerna, direkt från företagen eller via företagens hemsidor. Bevakningen omfattar omkring 1500 företag i Sverige, Norden och Europa. Att samla in informationen är ett omfattande arbete och i vissa fall går det inte att få tag i tillförlitlig information. Informationen för de internationella företagen är svårare att få tag i. I Sverige är årsredovisningar publika dokument. Så är det inte i alla länder och många företag lämnar ogärna ut sina siffror. I de fallen använder vi den senaste tillgängliga informationen vi kan finna. Alla företag som förekommer eller borde förekomma i rapporten uppmanas därför att kontakta STD-företagen och skicka in sina uppgifter för att säkerställa att informationen om dem blir korrekt.

Tack till alla företag som hjälpt oss genom att skicka in sina siffror /årsredovisningar!

Vi vill även speciellt tacka Lena Hagman (Almega), Klas Persson (Sigma), Jannice Johansson Steijner (Tengbom), Per-Arne Gustavsson (Projektengagemang), Magnus Meyer (WSP) samt Johan Dozzi (Sweco) för medverkan i intervjuer och inledning!

Omslagsbild

Nya Arkitekturskolan vid Kungliga Tekniska högskolan är ritad av Tham & Videgård Arkitekter.

Foto: Åke E:son Lindman

Svenska Teknik&Designföretagen
i samarbete med Pär Ek Grafisk Form

Tryck: Ineko Stockholm 2016

INNEHÅLL

Förord, STD-företagens VD Magnus Höj	4
Fem aktuella trender i branschen	4
Inledning, Lena Hagman, chefekonom Almega	6

DEN SVENSKA MARKNADEN 8

Sektorns utveckling 2015 och 2016	8
Ekonomisk utveckling	9
Intervju, Jannice Johansson Steijner, Tengbom	11
Intervju, Magnus Meyer, WSP Sverige	12
Jämförelse med andra branscher	14
Intervju, Klas Persson, Sigma Technology Development	15
Nyckeltal för de största svenska konsultföretagen	16
Intervju, Johan Dozzi, Sweco Anläggning	17
De 50 största arkitektgrupperna	18
De 50 största grupperna inom industriteknik	19
Svenska strukturaffärer	19
Intervju, Per-Arne Gustavsson, Projektengagemang (PE)	20
De 30 största koncernerna i Sverige	23
De 300 största koncernerna i Sverige	24

DEN NORDISKA MARKNADEN 30

Inledning	32
Nordisk jämförelse av nyckeltal	32
Nordens 100 största arkitektgrupper	33
FRI – Danska marknaden	35
DA – Danska marknaden	38
Danmarks 100 största koncerner	42
RIF – Norska marknaden	44
Norges 100 största koncerner	48
FRV – Isländska marknaden	50
Islands 20 största koncerner	52
SKOL – Finska marknaden	53
ATL – Finska marknaden	55
Finlands 100 största koncerner	56

DEN INTERNATIONELLA MARKNADEN 58

Internationell utveckling	60
Resultatutveckling Europas topp 200	60
Världens 10 största koncerner	60
Börsnoterade teknikkonsultföretag – en jämförelse	61
Europas 50 största arkitektgrupper	62
Europas 200 största koncerner	63

MAGNUS HOIJ, VD SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGENTILLVÄXT OCH
OMSTÄLLNING

► När 2016 ska summeras kommer säkerligen olika ord och formuleringar att användas.

Vi som företräder ingenjör- och arkitektföretag får höra lika många perspektiv på året som gått som vi har medlemsföretag.

Vissa av våra företag ser tydliga tecken på överhettning. Det byggs mer än någonsin, och planerna för framtiden är minst sagt offensiva. Både bostäder och infrastruktur behöver byggas i stor skala. Behovet av innovation och utveckling av industrin är akut på många håll. Oavsett vilken bransch som man jobbar nära, så är de kunskapsintensiva företagens kompetens enormt efterfrågad.

Andra lyfter fram att vi ständigt behöver stängas med en omvärld och en politik som inte riktigt förstår vad våra företag gör. Omställningen från ett traditionellt industrisamhälle till ett modernt tjänstesamhälle har pågått länge, men 2016 har bjudit på en hel del motstånd från flera håll. Regelverk hänger inte med i omställningen. Politikens vilja och riktning kan ibland ifrågasättas. Men omställningen till ett modernt näringsliv där kunskapsintensiva tjänster spelar en huvudroll är inte bara önskvärd och naturlig, den är

också oundviklig.

Det är alltså ömsom vin, ömsom vatten. Viktiga uppgifter ligger framför branschens företag och företrädare – våra företag har en nyckelroll att spela i skapandet av det

smarta och innovativa samhället.

I årets Branschöversikt summerar vi inte bara året som gått och branschens utveckling. Vi försöker även blicka framåt för att bättre förstå vad som ligger runt hörnet.

Jag hoppas att båda dessa perspektiv ökar förståelsen för en bransch som baserad på kunskap, nyfikenhet och förändringskraft kommer att ta allt större plats i samhälle och näringsliv de kommande åren.

MAGNUS HOIJ
VD SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN

FEM AKTUELLA
TRENDER
I BRANSCHENDE KOMPLEXA LÖSNINGARNA
KRAVER TVARVETENSKAP

DET MODERNA SAMHÄLLET blir allt mer komplext och samhällsprojekt kräver allt mer tekniskt och analytiskt men också mycket annat kunnande. Digitaliseringen har drivit på utvecklingen, liksom övrig teknikutveckling, nya affärsmodeller, ökad specialisering och en allt kraftfullare globalisering.

Ingenjör- och arkitektföretag blir därför för allt bredare i sitt erbjudande. Därmed behöver ingenjörer och arkitekter få nya kollegor. Goda och kloka lösningar på svåra problem kräver samarbete, där många expertområden tillsammans genererar ett eller flera svar. Större team och grupper måste skapas för att dela på bördan. På många företag tar nu beteendevetare, sociologer, IT-utvecklare, geografer, kulturvetare och många andra plats bredvid de mer traditionella yrkesrollerna, vilket skapar ett bredare erbjudande. Det blir allt viktigare att väva samman olika kompetenser till ett erbjudande som inte ägs av någon enskild individ. Själén i vår bransch kommer alltid att fokusera på ingenjörskunnandet och arkitektkunnandet. Men vi håller på att bredda det begreppet och lägga till fler dimensioner.

Det skapar även en ny företagskultur. När olika kompetenser vävs in i de traditionella ingenjör- och arkitektorganisationerna, då utvecklas arbetsformer och samspelet mellan individerna.

Denna trend driver också på konsolideringstrenden. En större organisation klarar inom sina egna väggar av att ta sig an större uppdrag och hålla ihop de allt mer komplexa projekten.

KAMPEN OM KOMPETENSEN

I TAKT MED att samhällets behov av ingenjör- och arkitektkunnande ökar, blir det allt mer angeläget att hitta rätt medarbetare. Men högskolesystemet har inte hängtt med i utvecklingen och antalet utexaminerade studenter från våra tekniska högskolor har inte ökat i den takt som näringslivet och samhället har ökat sitt behov av desamma. Just nu drar väldigt många i ingenjörerna och arkitekterna. Inte bara de privata samhällsbyggande eller produktutvecklande ingenjörsföretagen och arkitektkontoren. IT-branschen behöver fler utvecklare och ingenjörer. Industrin, exempelvis fordonsindustrin, ställer om mot nya lösningar och rycker i samma ingenjörer som alla andra. Bristen på kompetens är stor och är i dagsläget en av branschens största utmaningar.

3

DEN NYA KONKURRENSEN

ALDRIG TIDIGARE har konkurrensen varit så hård och kommit från så många olika håll som idag. Dagens ingenjör- och arkitektföretag möter helt nya konkurrenter, konkurrenter som i många fall inte alls existerade för bara något decennium sedan.

För det första kommer konkurrenterna från hela världen. Det kunnande som svenska ingenjör- och arkitektföretag besitter är i många fall världsledande, men när hemmamarknaden viker för exempelvis sydeuropeiska företag söker de sig givetvis ut till marknader med mer att göra. Därtill vill stora, globala aktörer växa ytterligare och spänna över så många marknader som möjligt.

För det andra uppstår allt fler nischbolag, med spetskunnande som utmanar befintliga företag. Inte sällan drivs detta av ny teknik och nya innovationer.

För det tredje leder digitaliseringen till nya konstellationer, där företag på olika sätt knyts samman och kan erbjuda allt mer komplexa produkter.

Floran av företag som erbjuder rådgivning kring ingenjör- och arkitektjänster blir allt större.

STD-företagens medlemmar agerar i en allt mer dynamisk och hårt konkurrensutsatt värld.

4

SAMHÄLLSUTMANINGARNA I FOKUS

FLERA AV DE STORA MEGATRENDERNA, som står högst upp på politikens agenda i snart nog varje land, kopplar till de lösningar som just ingenjör- och arkitektföretag kan erbjuda. Urbaniseringen och miljöfrågorna går inte att hantera utan att också nyttja tekniskt och arkitektoniskt kunnande i samhällsbyggnad och stadsplanering.

Det politiska medvetandet om detta växer stadigt och intresset för att ta med ingenjör- och arkitektföretag i utredningar och planeringsarbete ökar hela tiden.

Företag inom samhällsbyggnadssektorn är väl medvetna om dessa stora utmaningar, men också väl förberedda på att hitta lösningar på problemen som andra inte klarar.

Trots att problemen ofta är väldigt komplexa – eller kanske just därför – är kunskapsintensiva företag med stort kunnande om samhällsutveckling, teknik och kultur unikt lämpade för att inte bara hitta enskilda lösningar, utan för att ta täten i att formulera framtidens visioner för samhälle och näringsliv.

5

INNOVATIONER OCH STANDIG FORNYELSE

I EN STÄNDIGT FÖRÄNDERLIG OMVÄRLD blir företag snabbt utkonkurrerade om kunderbjudandena inte anpassar sig efter nya behov och krav.

Teknikutveckling och samhällsutveckling går just nu snabbare än på länge. Företagens utveckling följer med på denna ofta riskfyllda men utvecklande resa.

Det leder till ökat behov av risktagande, ökat fokus på innovation och ökat fokus på ett ledarskap som utvecklar och inte bara förvaltar.

Dialogen om denna utveckling blir viktig att föra både med köpare, exempelvis industrins företrädare och byggherrar. Men den dialogen behöver även föras med politiker och myndigheter som på olika sätt sätter ramar och målbilder för det offentliga utveckling.

LENA HAGMAN, CHEFEKONOM ALMEGA

INBROMSNING TROTS STARK EFTERFRÅGAN

Sveriges höga BNP-tillväxt på 4,1 procent 2015, följs av en gradvis inbromsning, till 3,1 procent i år och 1,9 procent nästa år, enligt Almegas senaste prognos för svensk ekonomi. Det är främst investeringar inom bygg- och tjänsteverksamhet, hushållens samt den offentliga sektorns konsumtion som kommer bidra till BNP-tillväxten i år och nästa år, även om tillväxttakten för dessa delar av BNP blir lägre än tidigare.

Almega räknar med att tillväxten för antalet sysselsatta i Sverige totalt kommer bromsa in till följd av kompetensbrist på arbetsmarknaden, och att arbetslösheten kommer ned som lägst till 6,8 procent av arbetskraften 2017. Då företagen inte lyckats rekrytera i önskad omfattning har arbetstiden per sysselsatt ökat under 2016. I längden är det inte en lösning på personalbristen.

Bakom inbromsningen av Sveriges BNP-tillväxt ligger dels en historiskt svag världshandel, som inte enbart beror på låg efterfrågan utan även på en strukturell förändring. Under de senaste åren har nämligen utvecklingen mot ökad världshandel med insatsvaror stannat upp medan produktionen i högre grad lokaliserats till stora marknader. Däremot har världshandeln med tjänster fortsatt att expandera under de senaste åren. Från Sve-

rige har tjänsteexporten, bland annat av tekniska tjänster, ökat starkt under 2014-2015. Algebra räknar med att tjänsteexporten kommer att hållas uppe under 2016-2017, men inte ta ytterligare språng uppåt under denna period. Detta eftersom ökningstakten för världsmarknaden väntas bli historiskt svag under hela perioden.

INBROMSNINGEN av Sveriges BNP-tillväxt under 2016-2017 beror också på ökad kapacitetsbrist inom en lång rad kunskapsintensiva tjänstebranscher. Under loppet av 2016 har bristen på personal inom den privata tjänstesektorn nått tidigare noterade toppnivåer under högkonjunktur, vilket håller tillbaka företagens möjligheter att öka produktionen. Företag har tvingats tacka nej till uppdrag på grund av resursbrist. Hela 60 procent av Svenska Teknik&Designföretagens med-

lemmar har tvingats tacka nej till uppdrag på grund av svårigheter att rekrytera personal under det senaste året.

Almegas medlemsföretag som tillhör kategorin företagstjänster förväntar sig ännu starkare efterfrågan under andra halvåret i år jämfört med första halvåret. Här ingår teknikkonsulter och arkitekter, som även i den senaste Konjunkturbarometern visar fortsatt optimism vad gäller efterfrågan fram till början av nästa år. Ändå har produktionstillväxten inom företagstjänster, där teknikkonsulter och arkitekter ingår, bromsat in till och med tredje kvartalet i år, enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex.

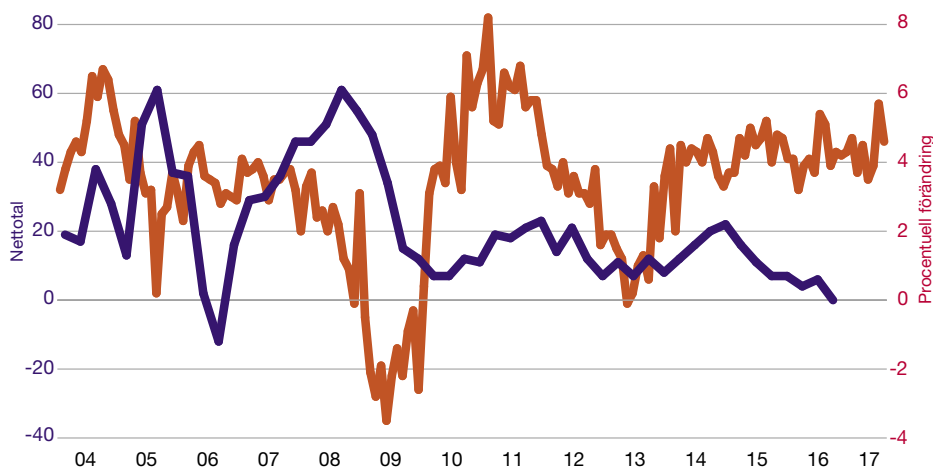
DET MESTA TALAR FÖR att inbromsningen för företagstjänster beror på kapacitetsbrist, eftersom efterfrågan varit fortsatt hög.

En intressant notering är att efterfrågan från industrin på teknikkonsulttjänster ännu inte visat tecken på försvagning, trots att industrins produktion minskat under loppet av 2016. Industrikonsumtionens förväntningar senast i september om orderläget om sex månader var dessutom ljusare jämfört med deras motsvarande förväntningar i maj. Det speglar den viktiga roll som industrikonsumtionerna spelar för den långsiktiga utvecklingen av industrins produkter och konkurrenskraft.

Efterfrågan på teknikkonsult- samt arkitekttjänster är stark från både industrin och övriga ekonomin. De senaste årens uppsving för bostadsinvesteringarna har förstås bidragit till ökningen av efterfrågan. Algebra räknar med att bostadsinvesteringarna ökar med 15 procent 2016 och med ytterligare 6 procent nästa år. Skattehöjningar samt amorteringskraven som i år infördes för hushåll som köper nya bostäder bidrar till att dämpa efterfrågan på nya bostäder. Samtidigt kvarstår bostadsbristen, särskilt i storstäderna där bristen på arbetskraft är särskilt hög.

Anläggningsinvesteringarna bedöms öka med 4,5 procent i år och med 1 procent 2017. Inom det offentliga anläggningsbyggandet sjunker investeringsnivån i år på grund av minskade järnvägssatsningar. Nästa år drar däremot ökat vägbyggande

Förändring av producentpriser samt förväntad efterfrågan för arkitekter och teknikkonsulter

”EFTERFRÅGAN
PÅ TEKNIK-
KONSULT- SAMT
ARKITEKTTJÄNSTER
ÄR STARK FRÅN BÅDE
INDUSTRIN OCH
ÖVRIGA EKONOMIN.”

upp de offentliga investeringarna.

Tjänstepriserna har utvecklats historiskt svagt under de senaste åren. Här ingår producentpriserna på teknikkonsult- och arkitekttjänster, som i sig visat en fallande trend från 2015, trots stark efterfrågan, se diagram. I vår senaste konjunkturrapport har vi noterat att tjänstepriserna totalt sett utvecklats betydligt svagare under innevarande högkonjunktur jämfört med tidigare högkonjunktur. Strax innan finanskrisen hade tjänstepriserna en årstakt på nära 3,5 procent. Hittills i år ligger motsvarande takt på endast 0,4 procent. Under tredje kvartalet i år minskade till och med priserna på tekniska konsulttjänster, med 0,3 procent jämfört med tredje kvartalet förra året. Företagen i branschen upplever således en fortsatt stark prispress, särskilt inom offentlig upphandling.

MEDAN EFTERFRÅGAN ännu ser så ljus ut för teknikkonsulter och arkitekter sätter kapacitetsbrist och hård konkurrens press på företagen. Då de tvingas tacka nej till uppdrag och produktionstillväxten hålls tillbaka, bromsar det även produktivitetstillväxten. Därmed blir kostnadsläget för företagen alltmer ansträngt. Det nya fenomenet med historiskt svag prisutveckling i högkonjunktur är en illavarslande cocktail. För att klara pressen måste tillgången på arbetskraft som matchar företagens behov inom en lång rad tjänstebranscher öka markant. Det borde vara en av de viktigaste målsättningarna i den ekonomiska politiken för att motverka inbromsningen i svensk ekonomi.

LENA HAGMAN
CHEFEKONOM ALMEGA,
NOVEMBER 2016

SEKTORNS UTVECKLING 2015 OCH 2016

Teknikkonsult-, industrikonsult- och arkitektbranschen i Sverige växer. Drygt 11 100 företag omsatte 65 miljarder kronor och sysselsatte 55 000 medarbetare under 2015. Det är en ökning med 8% mellan 2014 och 2015, mätt i både omsättning och antal anställda. Lönsamhetsutvecklingen i branschen var svagare än väntat. Den genomsnittliga vinstmarginalen var 5,8%, en liten ökning jämfört med 2014 då den var 5,7%. Rörelsemarginalen ökade till 6,0% från 5,8% under 2014. Omsättningen per anställd ökade till 1 186 kkr, från 1 157 kkr under 2014.

Företagen i branschen

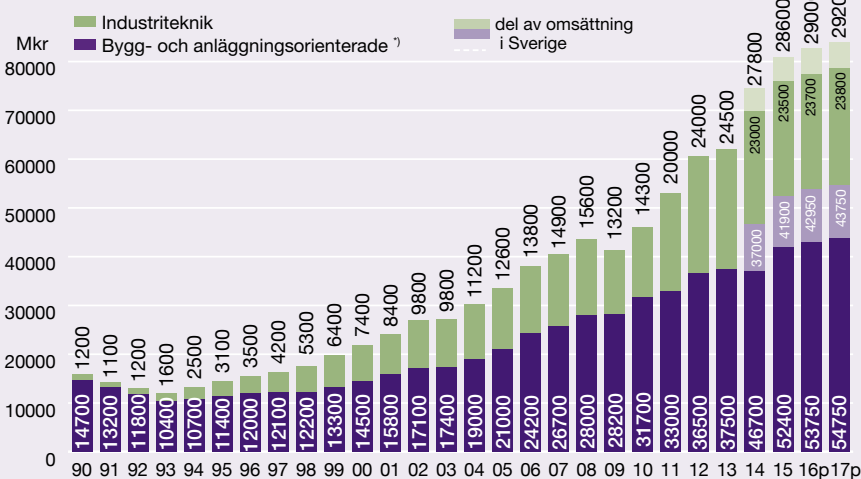
Branschen består av drygt 11 100 företag. 9 700 av dessa företag har 0–2 anställda, varav 2 500 företag har noll anställda. 16 företag har fler än 500 anställda och 10 koncerner har fler än 1 000 anställda. De senaste årens konsolideringstrend medför att de stora koncernerna blir allt större och att antalet mellanstora företag minskar. Branschen definieras i den här rapporten som teknikkonsultföretag inom bygg, anläggning och industri samt arkitektföretag. Det förekommer även en del kontroll- och certifieringsföretag i bevakningen.

Antal anställda	Antal företag
501 –	16
101 – 500	47
51 – 100	49
21 – 50	156
11 – 20	200
3 – 10	960
0 – 2	9700
	11 128

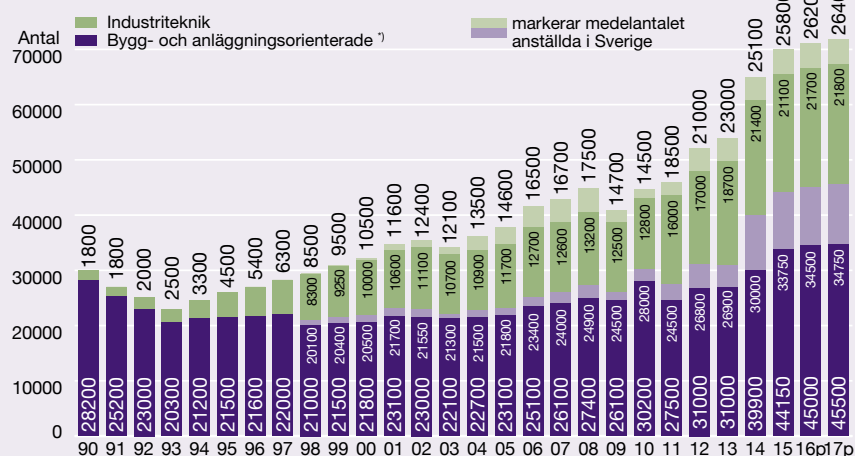
Nyckeltal

Branschen omsatte 65 miljarder kronor i Sverige under 2015, fördelat på 11 100 företag som sysselsatte 55 000 medarbetare. Med svenska koncerners dotterbolag utomlands omsatte branschen 81 miljarder kronor och sysselsatte 70 000 personer. Svenska koncerners dotterbolag utomlands omsätter alltså omkring 15,5 miljarder kronor och har nästan 15 000 anställda. Industrikonsulterna representerar omkring 23,5 miljarder kronor i

Branschens omsättning, Mkr

Medelantalet anställda i branschen

*) Av de bygg- och anläggningsorienterade företagen representerade arkitektföretagen i Sverige 8000 MSEK i omsättning och 7200 anställda under 2015. Certifierings- och kontrollföretag representerade 1700 MSEK i omsättning och 1500 anställda.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

omsättning och cirka 21 400 anställda. Teknikkonsulterna inom bygg och anläggning representerar drygt 32 miljarder kronor i omsättning och 25 000 anställda. Arkitektföretagen omsatte 8 miljarder kronor och sysselsatte 7 200 personer. Därutöver representerade kontroll- och certifieringsföretagen omkring 1,7 miljarder kronor och 1 500 anställda.

Den genomsnittliga omsättningen per anställd i branschen i Sverige var 1186 kkr, vilket är en ökning jämfört med 1176 kkr under 2014. Bland de 300 största företagen var omsättningen per anställd 1 181 kkr, mot 1 165 kkr under 2014. Vinstmarginalen (resultat efter finansiella poster) bland de 300 största företagen var 5,8% under 2015, en liten ökning jämfört med 5,7% under 2014. Rörelsemarginalen ökade till 6,0% från 5,8%

året innan. Lönsamhetsutvecklingen var svagare än väntat. Läs mer om detta längre fram.

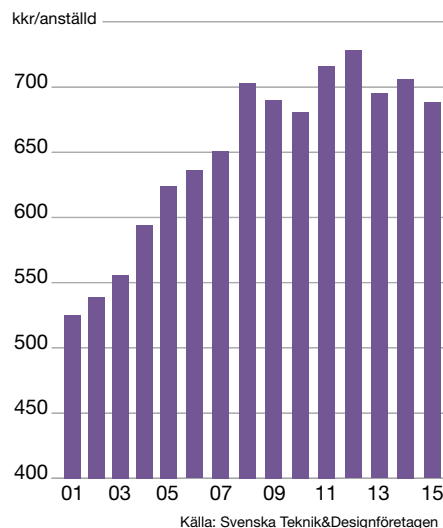
Arkitektföretagen

Arkitektföretagen hade bäst lönsamhet under 2015. Vinstmarginalen var 8,5%. Rörelsemarginalen något lägre; 8,1%. Motsvarande siffror under 2014 var 7,3% och 7,4%. Omsättningen per anställd var 1 116 kkr, mot 1 159 kkr under 2014. Resultatet (efter finansiella poster) per anställd var 100 kkr, mot 84 kkr under 2014.

Industrikonsultföretagen

Industrikonsulternas vinstmarginal minskade något, till 5,1% från 5,3% året under 2014. Rörelsemarginalen ökade dock till 5,5% från 5,4% året innan. Omsättningen per anställd var 1 109 kkr, mot

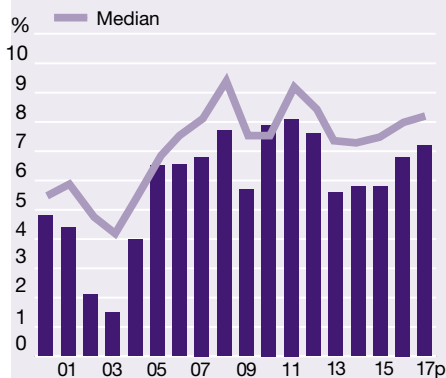
Förädlingsvärdet i de 300 största företagen

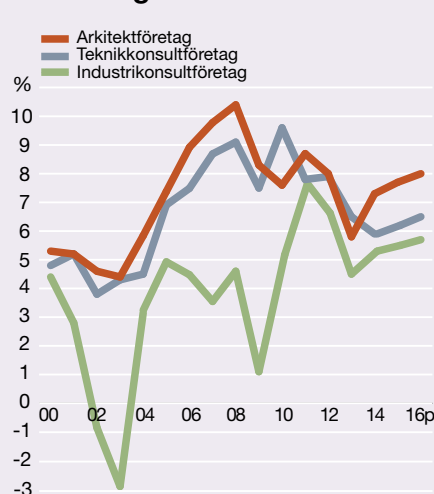
Ekonomisk utveckling (löpande priser)

	Omsättning kkr per anställd										Resultat efter finansiella poster kkr per anställd									
	08	09	10	11	12	13	14	15	16p	17p	08	09	10	11	12	13	14	15	16p	17p
De 300 ⁿ största koncernerna	1 037	1 017	1 065	1 130	1 161	1 150	1 165	1 182	1 196	1 194	78	46	85	92	88	64	67	69	81	85
Byggorienterade	1 102	1 086	1 125	1 150	1 171	1 194	1 181	1 213	1 216	1 207	101	81	104	92	92	76	71	77	88	93
varav																				
Arkitektföretag	1 063	1 098	1 099	1 132	1 158	1 214	1 159	1 177	1 196	1 192	110	87	84	98	92	63	84	100	108	108
Teknikkonsultföretag	1 107	1 184	1 129	1 153	1 174	1 093	1 184	1 219	1 220	1 210	101	80	107	90	92	79	70	77	85	90
Industrikonsultföretag	949	964	954	1 099	1 148	1 093	1 143	1 136	1 167	1 174	44	-17	45	91	82	49	61	58	71	74

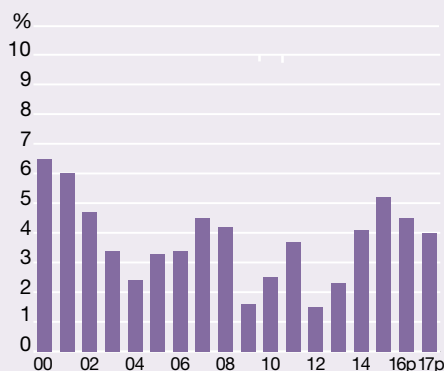
Vinstmarginaler i de 300 största konsultföretagen

Vinstmarginal

Lönekostnadsökning per årsarbete

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

”ANDELEN KVINNLIGA
VD:AR ÄR 11 %.

Investeringar i Sverige

	2014 miljarder kr	2015 miljarder kr	2016p %	2017p %
Bostäder	162,0	187,4	16	15
Lokaler	130,8	130,2	2	3
Industribyggnader	6,3	6,7	7	9
Infrastruktur och övriga anläggningar	81,8	84,2	4	1
Bygginvesteringar totalt	380,9	408,5	8	9
Industrins investeringar i maskiner och utrustning enligt SCB och STD-företagen	45,3	55,5	11	10

Bygg- och industriinvesteringar 2014 och 2015 samt prognos till 2016 och 2017 (fasta priser)

Källa SCB och BI.

I 108 kkr under 2014. Resultatet per anställd var 58 kkr. Under 2014 var den 61 kkr per anställd.

Teknikkonsultföretagen

Teknikkonsultföretagens vinstmarginal ökade till 6,0% under 2015, från 5,9% året innan. Rörelsemarginalen ökade till 6,1%, från 6,0% under 2014. Omsättningen per anställd var 1203 kkr under 2015, mot 1180 kkr under 2014. Resultatet per anställd var 73 kkr, mot 70 kkr året innan.

Kontroll- och certifieringsföretagen

Kontroll- och certifieringsföretagens vinstmarginal var 6,3% under 2015. Den var 3,3% under 2014. Rörelsemarginalen ökade till 6,4%, från 4,2% under föregående år. Omsättningen per anställd var 1167 kkr 2015, 1067 kkr året innan. Resultatet per anställd var 66 kkr, mot 35 kkr under 2014.

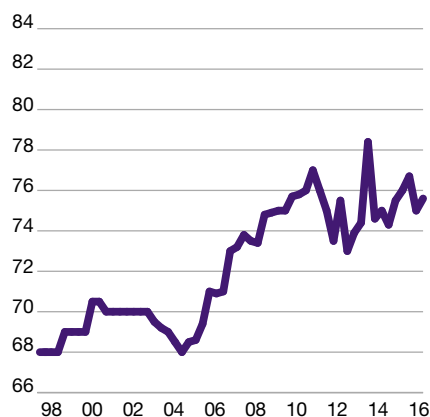
Förädlingsvärdet per anställd minskade under 2015 till 688 kkr, från 706 kkr under 2014. Förädlingsvärdet motsvarar

den värdeökning som företagen tillför i sin produktion och uttrycks också som företagets bidrag till BNP. Rent konkret är det företagets försäljning minus kostnaderna för insatsvarorna. Beräkningen görs genom att summera företagets lönekostnader, sociala avgifter, rörelseresultat samt avskrivningar. Tillsammans utgör de förädlingsvärdet. Det värdet delas sedan med medelantalet anställda för att visa förädlingsvärdet per anställd.

Soliditet är ett sätt att mäta hur ett företags tillgångar ser ut i relation till dess skulder. Här jämför man det egna kapitalet mot de totala tillgångarna. En tumregel säger att man bör ha en soliditet över 30%. Samtidigt ska den inte vara för hög. Det innebär att företagets kapital är överksam och inte genererar intäkter. Den genomsnittliga soliditeten i branschen är alltjämt god och den ökade under 2015. I genomsnitt, bland de 300 största företagen, var den 50%. Under 2014 var den 40%.

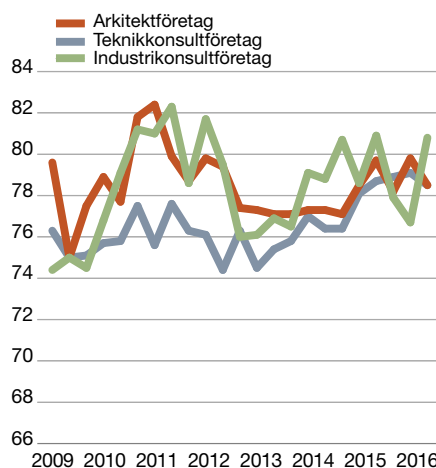
Lönekostnaderna bland de 300 största företagen i branschen ökade ordentligt under 2015. Sammantaget ökade lönekostnaderna per anställd bland de 300 största företagen i branschen med 5,2%. Även under 2014 ökade de mycket, då med 4,1%. Detta förklarar givetvis en del av den svaga lönsamhetsutvecklingen. Det är svårt att matcha prisökningar med lönekostnadsökningarna.

Genomsnittlig debiteringsgrad börsnoterade företag

De börsnoterade företagens debiteringsgrader är vägda efter företagens respektive storlek.

Genomsnittlig debiteringsgrad per delsektor

Från medlemsundersökningar till Investerings-signalen, vägt på företagens respektive storlek.

Debiteringsgraden

Debiteringsgraden bland de börsnoterade företagen fortsätter att öka. Under 2013 var den i genomsnitt 74,7%. Den ökade till 75,8% under 2014 och 75,9% under 2015. Under första halvan av 2016 var den 75,6%, Dvs något lägre än 2014 och 2015. Dock brukar den öka under årets andra halva. Så trenden håller troligtvis i sig. Siffrorna är tagna ur de börsnoterade företagens års- och kvartalsrapporter och vägda på företagens storlek, mätt i antal anställda.

Även de medlemsundersökningar som STD-företagen gör bland sina medlemmar visar en debiteringsgrad som successivt ökar år för år. Under 2009 var debiteringsgraden för industriksulterna

INTERVJU
JANNICE
JOHANSSON
STEIJNER,
VICE VD
TENGBOM:

BRANSCHEN MÅSTE VÅGA SE BREDARE OCH FRIARE PÅ BEGREPPET KOMPETENS

Vilka trender skulle du säga karakterisera branschen just nu?

– Jag vet inte om jag skulle kalla det trender, det vi pratar om är bredare än så, men på Tengbom har vi under hösten fokuserat på fyra strömningar som präglar vår omvärld, vår bransch och våra medarbetare – och kommer att fortsätta göra det. Eftersom dessa är genomgripande påverkar de också tydligt det vi jobbar med: arkitektur och samhällsplanering. Det vi, och många med oss, tittar på är så klart globaliseringen, demografiska förflyttningar, hållbarhet & miljö och digitaliseringen av människan.

– Ett annat övergripande ledord är givetvis "tech". Det viktiga här är att fokusera på vad tekniken kan göra för människan och samhället, snarare än att låta den bli ett egenvärde i sig. Ska vi som bransch fortsätta att vara relevant måste vi anpassa både oss själva och våra verksamheter, och det är en anpassning och förändring som behöver ske i realtid. Det är en inspirerande utmaning vi gärna tar oss an! Vi har bland annat startat studion Arch-Tech and Future där vi mobiliserar för både nuvarande och kommande utmaningar genom att samla de främsta innovatorerna inom arkitektur, design, tech, kommunikation och projektledning. Vi hittar nya sätt att använda teknik, digitala verktyg och processer för en smartare vardag för alla i hela kedjan.

Jannice Johansson Steijner, vice vd, Tengbom

Vilka är de största utmaningarna för branschen?

– Strömningarna ovan, och möjligheterna de för med sig, är samtidigt våra största utmaningar. Byggbranschen, som snarare följt än lett utvecklingen inom detta område, behöver öka förändringsgraden och se alla de möjligheter som öppnas i den föränderliga värld vi verkar i. Med förändringstakten som finns i samhället just nu behöver vi, bransch och kunder gemensamt, se utmaningarna som möjligheter. På Tengbom organiserar, förändrar och riggar vi oss för att fortsätta

ligga i digitaliseringens frontlinje. Och vi tar självklart kunderna, och i slutändan deras kunder, i handen på den resan.

Kompetensförsörjningen påtalas ofta som en av de största utmaningarna för branschen. Hur ser du på detta och vilka åtgärder anser du krävs för att komma tillrätta med kompetensbristen?

– Kompetensfrågan är mångfacetterad och har inget enkelt svar. Jag läste i en framtidsvision att över hälften av dagens ettåringar om tjugo år kommer att ha yrken vi i dag inte ens hört namnet på. Vi behöver börja jobba med den framtidsbilden redan i dag. Fasta roller i projekt eller oflexibla arbetsgrupper, och därmed fasta, förväntade lösningar, hör gårdagen till. Genom att skapa fler tvärvetenskapliga arbetsgrupper och öppna för helt nya kompetenser när vi rekryterar när vi oväntade, hållbara och innovativa lösningar. Branschen måste våga se bredare och friare på begreppet kompetens och komma ihåg att även små steg framåt förflyttar ett företag, och i förlängningen en hel bransch.

Hur löser man ekvationen med ökande löner, prispress och krav/önskemål om bibehållen lönsamhet? Hur gör ditt företag?

– Arkitektur tangerar ofta nya branscher och segment. Vi arbetar därför mot att anpassa vår prissättning och affärsmodell efter varje enskilt uppdrag eller kund snarare än att vara rigida i vårt tankesätt. Vi levererar inte bara en produkt, utan hela Tengboms samlade kunskap, bredd, spets, erfarenhet och innovationsförmåga. Det är värt att ta betalt för. Vi förflyttar oss från timdebitering mot affärsmodeller som tar betalt för värde och mervärde. Vi är intresserade av situationsanpassade affärsmodeller med större fokus på kundens affär och önskemål.

74,6%, arkitekterna 77,4% och teknik konsulterna 75,5%. Under 2015 var debiteringsgraden 79,1% för industrikonsulterna, 78,8% för arkitekterna och 78,6% för teknik konsulterna. Den har alltså ökat med 2–3 procentenheter för respektive verksamhetsområde under den här perioden. Den trenden har fortsatt under 2016. Teknik konsulternas debiteringsgrad under årets första två tertial var 78,8% och arkitekternas 79,2%. Industrikonsulternas debiteringsgrad har dock minskat något; till 78,8%.

STD-företagen följer också debiteringsgradens utveckling fördelat på arki-

tekt, industrikonsulter och teknik konsulter i de medlemsundersökningar som genomförs under året. Även där är den successiva ökningen tydlig. Industrikonsulterna hade under 2013 en genomsnittlig debiteringsgrad på 76,5%. Den ökade till 79,5% under 2014, och under de två första tertialen 2015 var den 79,8%. Arkitekternas debiteringsgrad var oförändrad mellan 2013 och 2014, då den var 77,2% i genomsnitt båda åren. Hittills under 2015 har den legat på 79,1%. Teknik konsulternas debiteringsgrad var 75,2% under 2013. Den ökade till 76,6% under 2014 och ligger hittills i år på 78,4%.

Förväntningarna bland företagen i branschen är att debiteringsgraden fortsätter att öka under 2017.

Lönsamhetsutveckling – och priser

Lönsamheten under 2015 utvecklades relativt svagt, sett till orderläget i branschen. Vinstmarginalen bland de 300 största företagen var 5,8% under 2015, mot 5,7% under 2014. Rörelsemarginalen ökade till 6,0% under 2015, från 5,8% året innan. En sektor på högtryck fyllde orderböckerna för arkitekt, teknik konsult- och industrikonsultföretagen. Det

INTERVJU
MAGNUS
MEYER,
VD WSP
SVERIGE:

”DET ÄR INGET FEL PÅ INNOVATIONSKLIMATET VARE SIG I BRANSCHEN ELLER I SVERIGE

Vilka trender skulle du säga karaktärisera branschen just nu?

– Den kanske mest intressanta trenden är förändrade inköpsmönster och de krav det ställer på alla aktörer i branschen – beställare, rådgivande konsulter och entreprenörer. Nya samarbetsformer skapas och ansvarsgränser förflyttas mellan de olika aktörerna, och jag ser detta som en mycket spännande utveckling.

Vilka är de största utmaningarna för branschen?

– En stor utmaning, men samtidigt en stor möjlighet, är ökad effektivisering och ökad digitalisering/automation. Som med annan teknikutveckling är det dock inte alltid lätt att förutse var och hur detta får genomslag i samhället i stort, eller i en specifik verksamhet.

Kompetensförsörjningen påtalas ofta som en av de största utmaningarna för branschen. Hur ser du på detta och vilka åtgärder anser du krävs för att komma tillrätta med kompetensbristen?

Magnus Meyer, vd, WSP Sverige.

– Jag tycker att frågan kring kompetensförsörjning bör nyanteras. Visst finns det brist på vissa nyckelkompetenser, men jag upplever inte att WSP har problem att rekrytera kompetent personal rent generellt. Däremot tror jag att det är viktigt att branschen hittar vägar att nyttja kompetens och resurser bättre – vi har helt enkelt inte råd att låta kompetenta och duktiga medarbetare göra arbetsuppgifter som kan genomföras på andra sätt, t ex genom digitaliserade/automatiserade lösningar.

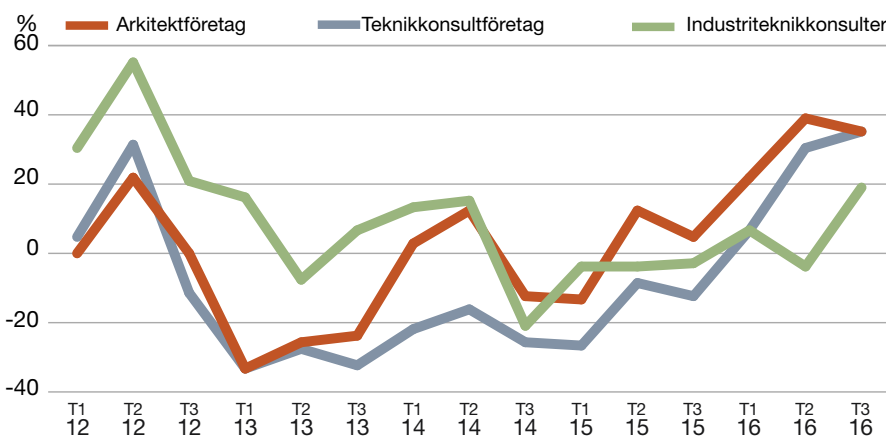
Sverige ska vara ett av världens främsta länder inom forskning och innovation. Det är ett mål som den nuvarande regeringen liksom den förra alliansregeringen ställt sig bakom. Ökad internationell konkurrens gör detta allt svårare. Hur anser du att det innovationsklimatet för vår bransch kan förbättras?

– Jag tycker faktiskt inte att det är något fel på innovationsklimatet vare sig i branschen eller i Sverige i övrigt – det är ingen som hindrar något företag eller person från att vara innovativ. Visserligen styr upphandlingsformerna vid offentlig upphandling sällan mot innovativa lösningar, så inom detta område finns det utrymme för stora förbättringar – men i den privata marknaden finns inga hinder. WSP driver innovation i stort och smått, och jag upplever att vi får en stark utväxling på detta i form av att det attraherar både medarbetare och kunder.

Hur löser man ekvationen med ökande löner, prispress och krav/önskemål om bibehållen lönsamhet? Hur gör ditt företag?

– Som i de flesta andra branscher måste vi arbeta med att öka vår produktivitet och effektivisera vår verksamhet. På WSP arbetar vi dessutom mycket med att profilera områden där vi har för den svenska marknaden unika kompetenser och erfarenheter, bl a genom att dra fördel av att vi till skillnad från övriga aktörer i Sverige är ett stort globalt företag med 37 000 anställda och har kompetenser och erfarenheter som ingen annan kan erbjuda på marknaden.

Företagens uppfattning om prisbildens utveckling

Diagrammen över prisbildens utveckling visar netttotalen mellan andelen företag som har höjt sina priser minus de som sänkt sina priser under de senaste 6 månaderna.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

ledde till att branschen växte med 8 % under 2015. Debiteringsgraderna ökade och vissa företag fick tacka nej till uppdrag på grund av personalbrist. Bristen på kompetens drev upp personalomsättningen, företagen rekryterade från varandra, och lönekostnaderna pressades uppåt.

Prisutvecklingen i branschen har varit trög under flera års tid. Men en tendens till förbättring har skett under 2015 och 2016. Det går dock långsamt och många företag klagar över utbredd prispress, framförallt i offentliga upphandlingar. I den senaste medlemsundersökningen uppgav 43 % av de svarande att de höjt sina arvoden under året, samtidigt som endast 10 % uppgav att de sänkt priserna. Detta stärker bilden av en prisbild i återhämtning. Men den svaga prisut-

”DEN GENOMSNITTLIGA VINST-MARGINALEN VAR 5,8% UNDER 2015.

vecklingen är en av branschens stora utmaningar framöver.

Lönsamhetsekvationen går inte riktigt ihop, sett till rådande högkonjunktur och efterfrågan på arkitekter och teknikkonsulters tjänster. Lönsamheten borde öka med betydligt mer än en tiondels procent. Frågan är då var i ekvationen det går snett? Brist på uppdrag? Nej, det var fullt upp. Så pass mycket att branschen växte med 8%. Däremot saknades det tydligen tillgänglig kompetens, trots att branschen växte med 4 000 medarbetare under året. Debiteringsgraderna ökade. Men även lönekostnaderna ökade – med hela 5,2% under 2015 (mätt som totala lönekostnader per anställd för de 300 största företagen i branschen). Priserna, däremot, följde inte med i utvecklingen. I en jämförelse av prisutvecklingen och lönekostnader mellan 2012 och 2016 (t o m september) så ökade teknikkonsulternas genomsnittsarvoden med 2,4% under perioden, arkitekternas med 6,8% och industriteknikernas genomsnittsarvoden minskade med 3,5%. Samtidigt ökade de genomsnittliga lönekostnaderna med 13%. Det är här ekvationen inte går ihop. Om genomsnittsarvodena ökade med mellan 0–5% och lönekostnaderna ökade med 10–15%, då är det svårt att behålla lönsamheten även om debiteringsgraden höjs en aning. Detta är en av branschens stora utmaningar framöver. Det finns några möjliga lösningar på detta: 1. Företagen lyckas övertyga upp-handlaren om det mervärde som en större investering i tidiga projekteringsfaser kan medföra. 2. Man tar fram andra affärsmodeller, där större risk och större potentiella vinster medföljer. 3. Man möter kompetensbristen och den svaga prisutvecklingen med att outsourca större delar av projekteringen till lågkostnadsländer.

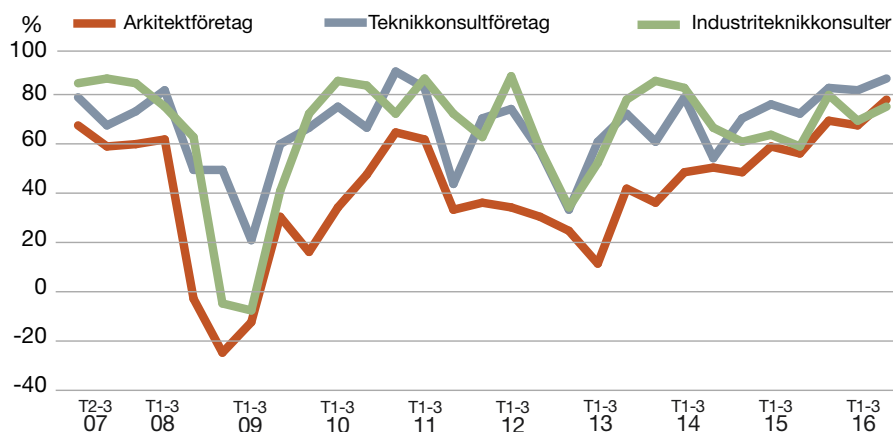
För att behålla lönsamheten och förhoppningsvis förbättra den måste genomsnittsarvodena upp. Det är möjligt att det går att hitta vägar för att minska kostnaderna på ett eller annat sätt. Men jämför man genomsnittsomsättning per anställd i den här branschen med andra kunskapsintensiva branscher (se tabell med jämförelse mellan branscher) så kan

FOTO: TORJUS DAHL

Kv Tappen,
Annedal,
Stockholm.

Personalstyrkans utveckling

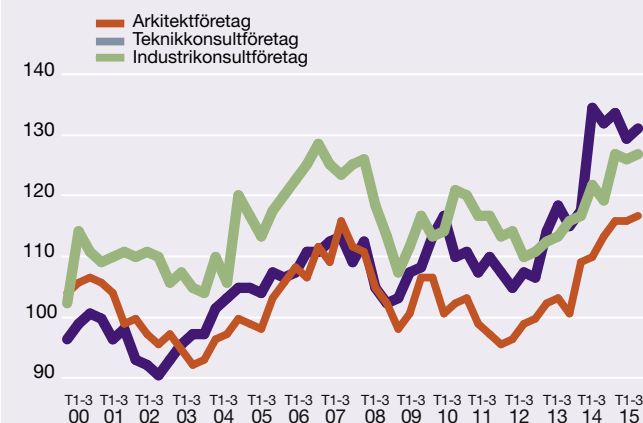
Förväntningarna på personalstyrkans utveckling visar nettotellen mellan andelen företag som tror personalstyrkan ökar minus de som tror att den minskar under de kommande 6 månaderna.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

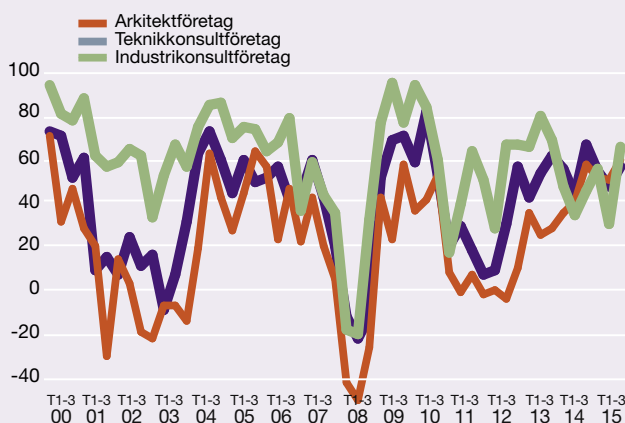

Orderstocksindex och konfidensindikatorn (förväntningar)

Orderstocksindex

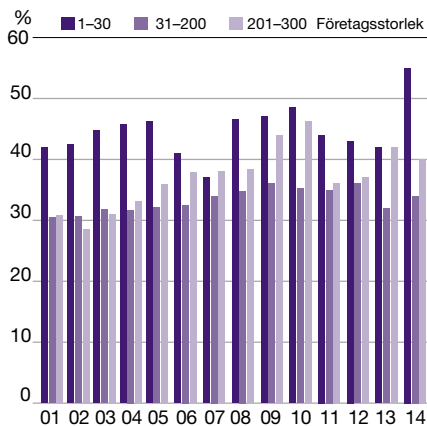
Konfidensindikatorn

Orderstocksindex bygger på enkätundersökningar bland STD-företagens medlemmar och räknas fram genom en vägning mellan inliggande orderstock per anställd och belägningsgraden om 2, 3, 6 och 12 månader. Konfidenskurvan representerar nettotalen mellan andelen företag som förväntar sig förbättrat orderläge minus de som förväntar sig försämrat orderläge om 6 månader.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Soliditet, %

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

Jämförelse med andra branscher

Omsättning/anställd (kkr)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Managementkonsulter	1820	1800	2075	2015	1890	1880	1906	1912	1823	1817	1924
IT-konsulter	1170	1135	1440	1270	1290	1480	1545	1627	1703	1917	1987
Affärsjuridik	1595	1655	1750	1730	1690	1770	1840	1773	1921	1986	2104
Marknadsundersökare	1070	1085	1280	1355	1295	1445	1465	1459	1437	1423	1466
PR & Kommunikation	1170	1265	1285	1320	1260	1235	1295	1269	1736	1808	1806
Revisionsbyråer	1135	1250	1250	1230	1275	1280	1320	1332	1402	1433	1491
samt enl. vår tabell på sid. 9 (300 största koncernerna)											
Byggorienterade	902	905	908	912	941	980	1088	1171	1194	1181	1188
Industriteknik	1010	998	1106	1101	1084	1040	1110	1148	1093	1143	1109

En jämförelse med andra kunskapsbranscher med högutbildad personal är intressant att göra. Övanstående jämförelsetal från de 20-50 största företagen i några branscher är hämtade från Soliditets Nordic Business Key.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen och Soliditets Nordic Business Key.

man konstatera att arkitekterna och teknik konsulterna ligger alldeles för lågt, vilket indikerar för låga timarvoden.

Högonjunktoren har dock fortsatt under 2016 och väntas hålla i sig även under 2017. Lönsamhetsutvecklingen har varit bättre under året som gått, än den var under 2015. Så när vi summerar 2016 bör läsningen vara något mer glädjande

än året innan. Prognoserna är att vinstmarginalen för de 300 största företagen ökar till 6,8%. Teknik konsulternas och industriks konsulternas vinstmarginal väntas öka med en procentenhet vardera, till 7,0% respektive 6,1%. Arkitekternas vinstmarginal väntas fortsätta att öka, till omkring 9%. Den förbättrade lönsamheten under 2016 förklaras huvudsakli-

gen av det extremt goda orderläget, som till slut dragit med sig priserna uppåt en aning.

Investeringar inom sektorn

Tabellen intill visar investeringarna inom sektorn under 2015 samt prognoser för investeringsutvecklingen under 2016 och 2017. Bygginvesteringarna ökade med

INTERVJU
KLAS
PERSSON,
VD SIGMA
TECHNOLOGY
DEVELOPMENT:

”VI BEFINNER OSS I EN VÄLDIGT SPÄNNANDE PERIOD, MED UTVECKLING AV SJÄLVKÖRANDE FORDON

Vilka trender skulle du säga karakterisera branschen just nu?

– Vi är inne i en extremt spännande period, där mycket ny revolutionerande teknik utvecklas. Det handlar om eldrift, självkörande fordon, det uppkopplade hemmet och all annan utrustning som också ska kopplas upp mot nätet och de möjligheter som därmed skapas. Det är mycket spännande att verka i vår bransch just nu och att få hjälpa våra kunder.

Vilka är de största utmaningarna för branschen?

– Den största utmaningen är utan tvekan den stora kompetensbristen. Behovet av ingenjörer med kunskap inom elektronik och mjukvara är enormt. Bara i Göteborg inom inbyggda system skulle vi kunna anställa 100 nya ingenjörer omgående och det ser likadant ut på de andra orterna där vi har verksamhet. Med bristen kommer också en ökande konkurrens om kompetensen vilket driver upp löner, och som i förlängningen sänker Sveriges konkurrenskraft. Speciellt som det kombineras med brist på möjlighet att utföra arbetet i Sverige på grund av bristen på kompetens.

Kompetensförsörjningen påtalas ofta som en av de största utmaningarna för branschen. Hur ser du på detta och vilka åtgärder anser du krävs för att komma tillrätta med kompetensbristen?

– Jag kan bara hålla med om det. Kunderna bör gå från att ta in konsulter som sitter på kundens kontor och istället lägga över projekt

Klas Persson, vd Sigma Technology Development

på konsultföretagen. De som i sin tur kan ta in kompetens från andra länder, använda sig av tillräckligt kunnig personal och inte alltid behöva ha de mest erfarna och kunnigaste konsulterna till enkla arbeten. På det sättet får de anställda mer utmanande och utvecklande uppgifter och kunderna får en kostnad som är optimerad. Vi kan dessutom lägga en del av arbetet i andra länder för att nyttja vår samlade kompetens och inte bara den kompetens vi har lokalt.

Sverige ska vara ett av världens främsta länder inom forskning och innovation. Det är ett mål som den nuvarande regeringen liksom den förra alliansregeringen ställt sig bakom. Ökad internationell konkurrens gör detta allt svårare. Hur

anser du att det innovationsklimatet för vår bransch kan förbättras?

– Tjänstebanschen har inte samma möjlighet att ta del av forskningsstöd som delas ut, som produktbolagen har. Trots att majoriteten av den högutbildade kompetensen idag finns hos konsultföretagen, riktas stöden i sin utformning enbart till produktbolag. Det innebär att Sverige går miste om en mängd möjliga uppfinningar och tjänster. Vi sitter tyvärr fast i en gammal syn på vilka det är som utvecklar morgondagens produkter och tjänster. Vi är och måste än mer bli ett land med tjänsteinnehåll.

– Vår skattmodell med progressiv skatt på inkomst och därmed en hög skattesats på högre inkomster gör det också lönsamt att starta eget företag. I de mindre företagen finns mindre möjligheter i både tid och kapital att satsa på innovation. Även skattelagstiftningen skapar alltså mindre möjligheter till innovation i tjänsteindustrin.

Hur löser man ekvationen med ökande löner, prispress och krav/önskemål om bibehållen lönsamhet? Hur gör ditt företag?

– Som tjänsteföretag tjänar man i grunden pengar på tid. Man säljer en timme och har en kostnad per timme. När lönerna ökar snabbare än arvoden leder det mot sotsdöden. Den har pågått under en mycket lång tid. Det som händer i branschen för att möta detta är att belägningsgraden ökar och avdelningarna får fler medarbetare per chef. Det innebär även mindre möjligheter till att skapa utrymme för innovation.

– En möjlighet att möta detta är givetvis att lägga en del av utvecklingen i billigare länder och därmed kunna hålla ner kostnaderna. En annan väg att gå är att ta betalt per leverans och inte ha samma fokus på antal insatta timmar i projektet, det skapar möjligheter att som leverantör hitta effektivare sätt att arbeta på. En styrka vi har som konsultföretag är att vi anpassar oss till de förändringar som sker i samhället och hos kunderna, något som gör det väldigt roligt att arbeta i branschen.

8% under 2015 och väntas öka med cirka 9% under 2016. Prognoserna har justerats upp en aning för 2016 jämfört med tidigare prognoser, vilket i huvudsak förklaras av uppjusteringar för bostads- och infrastruktursektorerna. Under 2017 väntas investeringsökningarna mattas av en aning, men tros ändå öka med omkring 3%. Även där är det bostadsinves-

teringarna som ligger bakom större delen av de förväntade ökningarna, med en väntad tillväxt på 6%.

Industrins investeringar i maskiner och utrustning uppgick till 55,5 miljarder kronor under 2015, vilket var en ökning med 11% jämfört med 2014. De väntas öka med omkring 10% under 2016 och med 1–2% under 2017.

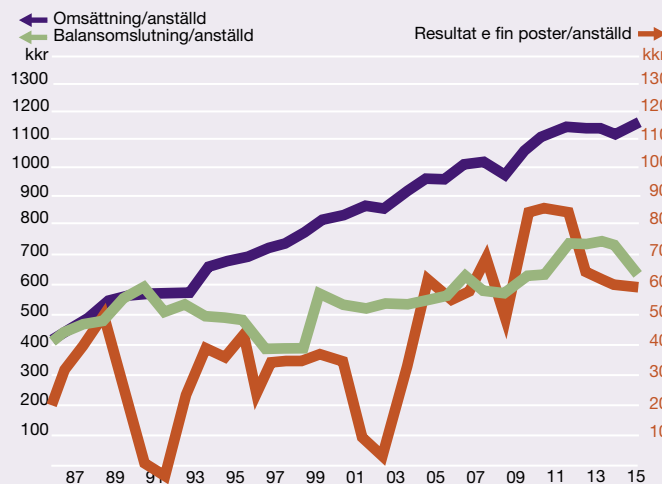
Ålders- och könsstruktur

Medlemsföretagen inom Svenska Teknik&Designföretagen har en samlad personalstyrka på cirka 34 000 personer i Sverige. Det motsvarar 62% av hela branschens personalstyrka.

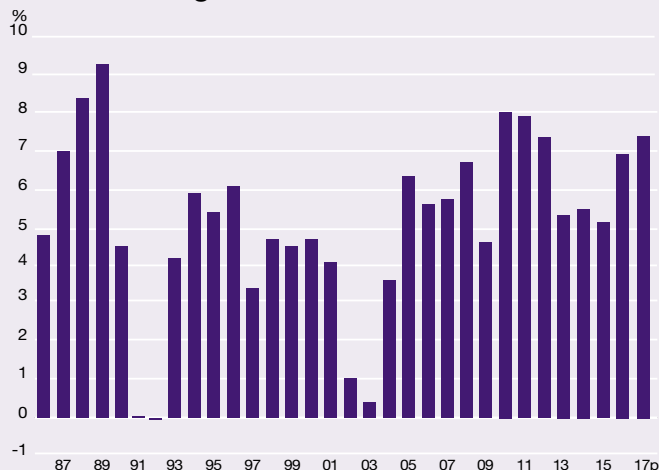
Enligt Svenskt Näringslivs lönestatistik var 31,5% av STD-företagens samlade personalstyrka kvinnor. Det är en

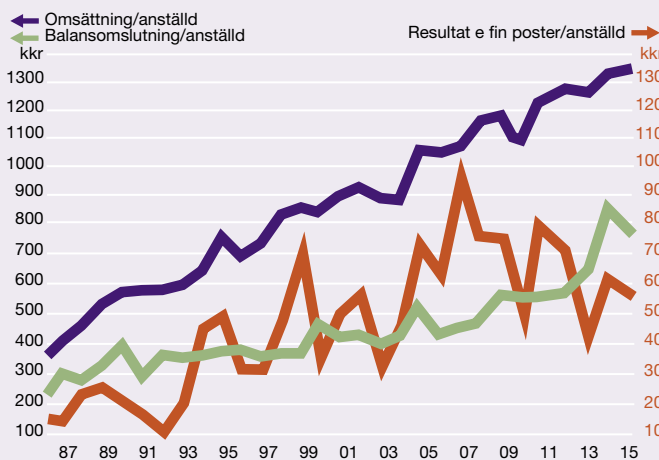
De 30 största svenska koncernerna

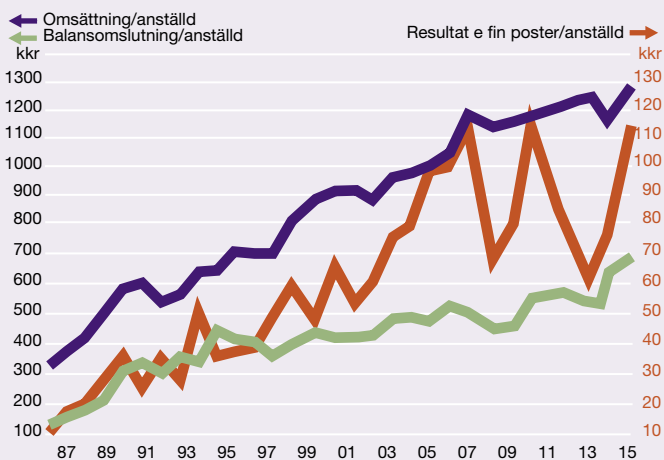
Vinstmarginaler i de 30 största konsultföretagen

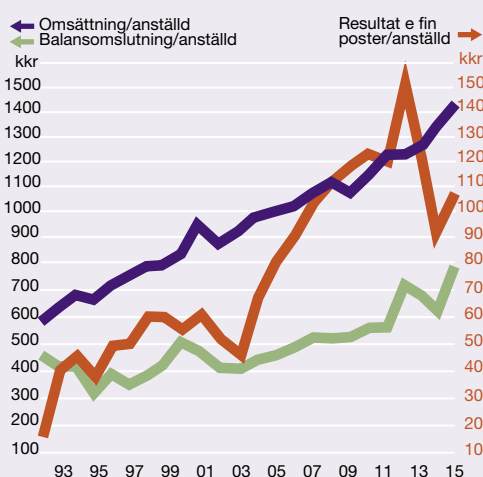
Koncern 31–50

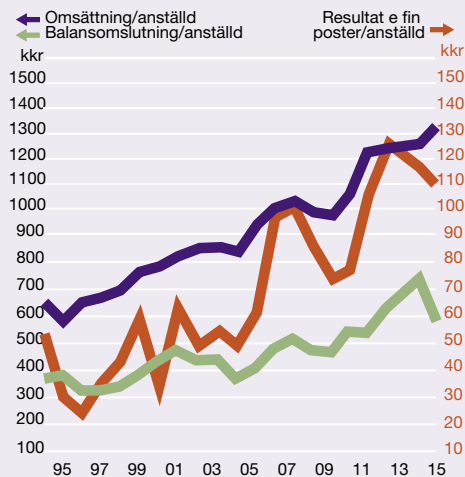
Koncern 51–100

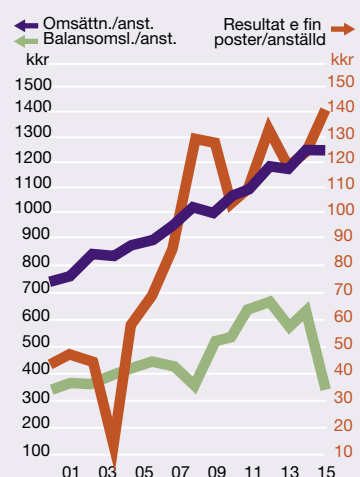
Koncern 101–150

Koncern 151–200

Koncern 201–300

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

INTERVJU
JOHAN
DOZZI,
VD SWECO
ANLÄGGNING:

”ENDÅ SÄTTET ATT HÖJA ARVODENA ÄR ATT VÄLJA DE KUNDER SOM BETALAR BÄTTRE

Vilka trender skulle du säga karakterisera branschen just nu?

De övergripande trender som påverkar oss mest är urbanisering, globalisering och digitalisering.

Inflyttningen till städer och större tätorter kräver många nya bostäder, men också tillhörande infrastruktur som gör att ett samhälle fungerar. Detta utmanar oss som bransch då kunderna förväntar sig att mycket ska kunna produceras på kort tid.

Sverige blir snabbt mer internationellt då svenska företag samarbetar med utländska bolag för att lösa sina växande behov av kompetens, resurs och pris. De större koncernerna arbetar ihop med systerbolag utanför Sverige och de mindre samarbetar med utländska partners. Samtidigt ser vi mer och mer hur utländska företag själva lämnar anbud i Sverige och därmed ökar konkurrensen.

Behovet av ökat informationsinnehåll i våra leveranser driver utveckling av våra verktyg och arbetssätt. Samtidigt automatiserar vi våra arbetsmoment vilket gör oss mer effektiva.

Slutligen ser vi också en trend i att uppdragen blir större och mer komplexa då kunderna väljer att hålla ihop sina projekt både geografiskt och över de olika skedena.

Vilka är de största utmaningarna för branschen?

De största utmaningarna är hur vi ska hantera de stillastående priserna och hur vi ska kunna resurssätta alla de projekt som ska genomföras i Sverige under kommande år.

Johan Dozzi, vd Sweco Anläggning

Kompetensförsörjningen påtalas ofta som en av de största utmaningarna för branschen. Hur ser du på detta och vilka åtgärder anser du krävs för att komma tillrätta med kompetensbristen?

Jag delar den uppfattningen. Vi hanterar nu ett problem som härstammar från lågkonjunkturer i början av 80- respektive 90-talet. Många som då gick ut från högskolorna kom aldrig in i branschen och därför saknar vi idag många i åldern 50 år och uppåt. Vi får leta utanför Sveriges gränser för att kompensera detta.

I andra änden är intresset för tekniska utbildningar för lågt i förhållande till behovet. Det är stor konkurrens med andra utbildningar och statusen i att vara ingenjör är inte lika hög idag som tidigare. Det är samtidigt i de flesta fall tuffare att ta sig igenom vår typ av utbildningar vilket kan avskräcka.

Jag tycker att vi tillsammans gör ett bra jobb med att marknadsföra vår bransch som den som planerar det framtida samhället. Vi måste dock arbeta mer med frågor kring branschens rykte och att samhällsprojekten tar lång tid att förverkliga.

Sverige ska vara ett av världens främsta länder inom forskning och innovation.

Det är ett mål som den nuvarande regeringen liksom den förra alliansregeringen ställt sig bakom. Hur anser du att det innovationsklimatet för vår bransch kan förbättras?

Innovation kan delas upp i två olika delar. Dels den innovation som sker i bolagen när vi utvecklar våra metoder och arbetssätt. Detta måste företagen alltid arbeta med själva för att säkra sin konkurrenskraft. Det andra innovationsperspektivet handlar om innehåll i de tjänster vi levererar. Här handlar det till stor del om hur vi upphandlas då denna innovation är beroende av hur mycket utrymme vi får att tänka nytt i uppdragen.

Vid sidan om detta finns det idag mycket stora möjligheter att arbeta med innovation då det sätts mycket pengar på forskning i samverkan mellan näringsliv och akademi inom vårt område, till exempel inom Vinnovas program.

Hur löser man ekvationen med ökande löner, prispress och krav/önskemål om bibehållen lönsamhet? Hur gör ditt företag?

Arvodena har stått still i flera år samtidigt som lönerna har ökat. Fortsätter detta kommer företag till slut slås ut. Att branschen trots den här utvecklingen presterar bra beror på att marknaden är god och att företagen har välfyllda orderböcker. Problemet är att när konjunkturen vänder nedåt kommer sjunkande debiteringsgrader göra att resultaten snabbt försvinner.

Den enda vägen är att höja våra arvoden, dels genom att sätta högre priser men också genom att välja de kunder som betalar bättre – och vi måste göra det nu, när efterfrågan på våra tjänster är stor. En av våra kunder menade att det idag är beställarna som konkurrerar om konsulterna, inte tvärt om. Därför är det viktigt för dem att betala bättre än andra kunder för att säkerställa att konsulterna prioriterar deras projekt.

ökning med två procentenheter jämfört med året innan.

Andelen kvinnor i beslutsfattande positioner ökade också. De var 32 % under 2015, vilket är väsentligt högre än de 25,3 % som uppmättes under 2014. Andelen kvinnliga vd:ar är dock betydligt lägre; 11 % under 2016. Men det innebär trots allt en ökning från 9,3 % under 2015.

Även andelen kvinnliga styrelsemed-

lemmar ökar. De är 23,4 % i slutet av 2016. Förra året var de 18,3 %. Så, även om det fortfarande är en mansdominerad bransch tar kvinnor allt större plats. Det ska dock påpekas att siffrorna gäller för de 300 största företagen. Där ingår både arkitekt-, industrikonsult- och teknikkonsultföretag. Andelen kvinnor är bättre representerade i arkitektföretag jämfört med industrikonsultföretagen.

Medelåldern bland de 34 000 anställda hos STD-företagens medlemmar var 41,2 år under 2015. Lite lägre än under 2014 då medelåldern var 41,4. Medelåldern bland kvinnor var lägre än männens; 39,9 år respektive 41,9 år.

Orderstocksindex och konfidensindikatorn

Branschens orderläge har fortsatt att

DE 50 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPERNA

	16	15	Koncern/företag	Bokslut	Omsättning, Mkr	(Föregående)	Antal anställda
STD	1	1	White Arkitekter AB	15	824,3	759,5	632
STD	2	2	SWECO Arkitekter (med 2 förvärv i Tyskland)*	15	780,0	537,2	700
STD	3	3	Tengbomgruppen	15	527,2	476,3	558
STD	4	26	Projektengagemang Arkitektur (förvärvat Temagruppen)	15	252,0	49,5	228
STD	5	6	Link Arkitektur AB	15	155,5	141,5	144
STD	6	5	Wingårdh-koncernen	15	152,8	161,4	131
STD	7	10	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	15	143,9	95,5	121
STD	8	7	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	15	143,0	104,6	72
STD	9	14	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	15/16	142,8	99,8	131
STD	10	12	FOJAB AB (koncernen)	15/16	139,0	99,3	105
STD	11	8	Liljewall Arkitekter AB	15	129,6	101,2	121
STD	12	8	Tyréns (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter)*	15	118,6		104
STD	13	9	NYRÉNS Arkitektkontor AB	15	112,6	98,4	96
STD	14	11	AIX Arkitekter AB	14/15	97,5	87,7	76
STD	15	17	ÅWL Arkitekter AB	15	85,6	68,3	62
STD	16	15	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	15	84,5	71,9	61
STD	17	16	Arkitema Architects	15	84,3	69,8	77
STD	18	13	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	15	80,6	80,7	60
STD	19	20	BSK Arkitekter AB	15	78,9	58,3	47
STD	20	18	Cedervall Arkitekter	15	76,8	67,1	68
STD	21	23	Reflex Arkitekter AB	15/16	75,7	56,5	61
STD	22	22	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	15	66,4	55,0	54
	23	19	Wester+Elsner Arkitekter AB	15	62,7	60,9	40
STD	24	29	Archus	15	54,2	48,5	45
STD	25	36	A & P Arkitektkontor AB	15	49,5	37,3	30
STD	26	33	Equator Stockholm AB	15	46,7	42,5	40
STD	27	41	Yellon AB	15	44,9	35,9	42
STD	28	21	SYD ARK Konstruera AB	15/16	44,4	58,1	46
	29	30	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	15	44,4	48,2	46
STD	30	25	BBH Arkitekter & Ingenjörer AB	15	43,9	51,5	25
STD	31	24	Carlstedt Arkitekter AB	15	43,6	52,4	42
	32	37	Sandellsandberg (ÅF)	15	41,9	36,7	33
STD	33	28	Arkitekthuset Monarken AB	15/16	41,3	49,5	41
STD	34	32	Erséus Arkitekter AB	15	40,6	43,7	33
STD	35	34	MAF Arkitektkontor AB	14/15	39,6	41,1	35
STD	36	39	C.F. Möller Sverige AB	15	38,3	36,5	34
STD	37	50	Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	15	38,3	26,1	26
	38	31	Aperto Arkitektur Byggkonsulter AB	14/15	38,0	46,1	38
STD	39	38	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	15/16	36,0	36,6	26
STD	40	42	Landskapslaget AB	15	34,7	32,4	24
	41	43	ABAKO Arkitektkontor AB	15	34,4	31,8	35
	42	53	DAP Stockholm	15	33,2	24,2	8
STD	43	40	Arkitektgruppen G.K.A.K AB	15	32,3	36,2	28
STD	44	55	Fredblad Arkitekter AB	15/16	31,4	23,4	29
STD	45	57	Murman Arkitekter AB	15	31,3	22,9	26
	46	68	Kjellander & Sjöberg AB	14/15	31,0	19,2	31
STD	47	46	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	15	30,1	29,1	27
	48	44	Metod Arkitekter	15	30,1	30,1	23
STD	49		Okidoki! Arkitekter AB	15	29,6	33,0	34
	50	60	Rundquist Arkitekter AB	15	29,5	22,3	17

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. De 50 största arkitektgrupperna 2015 omsatte 5447 Mkr (4 601 Mkr 2014). Medelantalet anställda var 4613 (3968) och omsättningen per anställd var 1 181 kkr (1 160 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där arkitektverksamheten är dominerande.

Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

stärkas under året. Orderstocksindex, som speglar orderläget vid en given mät-tidpunkt, ökade för samtliga tre verksamhetsområden i den senaste medlemsundersökningen. Orderstocksindex var i nivå med, eller högre, vid det tillfället jämfört med motsvarande mättidpunkt förra året för alla tre verksamhetsområden. Dessutom har förväntningarna på den fortsatta orderingången stärkts efter sommaren. Konfidensindikatorn, som visar nettot mellan andelen positiva och negativa företag, har stigit för alla tre verksamhetsområdena. Sammantaget tror två av tre företag på förbättrat orderläge om sex månader. Endast vart femtonde företag tror på en försämring.

Sysselsättningsläget

Rekryteringsbehovet är stort i hela branschen, nio av tio (86%) företag signalerade att de behövde nyanställa i den senaste medlemsundersökningen. Endast ett av hundra företag trodde på en minskande personalstyrka.

När kompetensbristen blir så utbredd skapas flaskhalsar. Företagen kan inte fylla alla sina vakanser och tvingas tacka nej till uppdrag. Produktivitetsutvecklingen bromsas samtidigt som personalomsättningen ökar vilket i sin tur pressar upp lönekostnaderna. När företagen inte kan höja sina priser i samma takt skapas en negativ spiral, som i slutändan slår mot lönsamheten. Läs mer om detta i avsnittet om lönsamhetsutveckling och priser.

I en medlemsundersökning i maj framgick att företagens rekryteringsbehov motsvarade 11% av deras samlade personalstyrkor. Skulle den siffran gälla för hela branschen skulle det innebära 5 000–6 000 medarbetare. Dessa finns inte, därför ligger rekryteringsbehovet kvar på så höga nivåer. Man kan säga att det saknas drygt 5 000 ingenjörer, arkitekter eller andra medarbetare i branschen. Kompetensförsörjningen är en av branschens största utmaningar nu och framöver. Risken med rådande brist är att det skapas flaskhalsar som bromsar produktivitetsutvecklingen, samt att bristen driver på lönekostnaderna till nivåer

DE 50 STÖRSTA GRUPPERNA INOM INDUSTRIOTEKNIK

	16	15	Koncern/företag	Bokslut	Omsättning, Mkr	(Föregående)	Antal anställda
	1	1	ÅF (Divisioner + förvärvade bolag) *	15	6900,0	6600,0	5540
STD	2	2	Semcon AB	15	2557,4	2725,7	2795
	3	3	Combitech AB	15	1602,2	1533,6	1355
	4	4	HIQ International AB	15	1508,0	1378,8	1270
STD	5	5	Rejlerkoncernen (Energy & Industry)*	15	1200,0	1095,4	1150
	6	6	Alten Sverige (förvärvat HotSwap AB)	15	894,1	934,3	1109
STD	7	7	SWECO Industry*	15	860,0	740,0	800
STD	8	8	WSP Systems & Process	15	639,0	585,0	662
STD	9	11	Sigma Techn., Industry & IT Connectivity*	15	605,0	502,9	640
STD	10	10	Dekra Sweden (Industrial+Automotive) Proforma	15	544,5	534,0	438
STD	11	9	Pöry Sweden	15	488,2	555,0	458
	12	16	Altran Sverige	15	484,9	311,5	497
STD	13	12	Knightec AB	15/16	457,9	419,1	474
STD	14	14	COWI Industri & Energi *	15	420,0	395,0	400
STD	15	13	Etteplan Sverige	15	395,6	400,7	409
STD	16	15	Ansaldo STS Sweden AB	15	314,1	371,7	57
STD	17	18	Avalon Innovation AB	15	310,6	279,6	242
	18	20	Elektroautomatik i Sverige AB	15	230,7	226,7	100
STD	19	17	GVA Consultants AB	15	222,4	282,9	145
	20	21	Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	15	220,7	217,7	272
STD	21	19	Consat AB	15	216,0	245,9	184
	22	22	Eurocon Consulting AB	15	198,8	173,7	195
	23	23	Technia AB	15	168,4	172,1	93
STD	24	56	Optronic Partner pr	15/16	158,3	64,0	52
STD	25	26	FS Dynamics AB	15/16	157,5	145,2	161
STD	26	29	Projektengagemang Industri	15	146,0	118,3	110
STD	27	49	Core Link AB	15	135,7	72,2	50
STD	28	28	i3tex AB	15	134,4	120,6	159
STD	29	31	Midroc Project Management AB	15	126,3	115,0	98
STD	30	33	Engineeringpartner Automotive Nordic AB	15	119,2	99,5	126
	31	34	QRTECH AB	15	118,4	99,1	81
STD	32		Cactus Utilities & Rail *	15	115,4	82,9	83
STD	33	25	Eitech Engineering (fd Goodtech Solutions AB)	15	114,9	147,4	63
	34	40	Essiq AB	14/15	113,9	88,2	153
STD	35	24	Devport AB	15	112,0	150,6	107
STD	36	50	Neste Jacobs AB	15	111,7	72,1	106
	37	44	Escenda Engineering AB *	15	103,8	83,3	73
STD	38	43	HRM Engineering AB (förvärvat Cub Kar) proforma	15	99,9	84,0	105
STD	39	39	Condesign AB	15	99,0	92,0	117
	40	52	Veryday AB (fd Ergonomidesign)	14/15	97,5	67,1	53
STD	41	30	Bassoe Technology AB	15	95,9	117,7	55
STD	42	35	Benteler Engineering Services	15	95,1	97,6	54
STD	43	32	Teamster AB	15	92,9	106,6	50
STD	44	161	One Nordic Konsult AB	15	83,1	0,0	46
STD	45	47	Conmore Ingenjörbyrå AB	15	80,7	74,7	100
STD	46	45	Elajo Engineering AB	15	79,1	77,2	103
STD	47	51	Tuv Nord Sweden AB	15	76,7	69,6	34
	48	48	TechRoi AB	15	75,5	72,3	67
STD	49	55	Havd Group	15	74,6	65,0	25
	50	36	Technogarden Engineering	15	74,4	94,1	94

STD = medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. De 50 största grupperna inom industrieteknik 2015 omsatte 24 430 Mkr (23 374 Mkr 2014). Medelantalet anställda var 21 610 (20 577) och omsättningen per anställd var 1 130 kkr (1 136 kkr). Listan omfattar enbart de grupper/koncerner där industrikonsultverksamheten är dominerande.. Källa: Svenska Teknik&Designföretagen

där lönsamhetsekvationen inte längre går ihop. Då är risken (eller chansen) att stora delar av projekteringen förläggs till låg-kostnadsländer i Europa och Asien.

Svenska strukturaffärer

Konsolideringstrenden i branschen har fortsatt även under 2016, men i en något lugnare takt. Nya utländska uppköp har varit få, om ens något. Några redan befintliga företag har genomfört ett par förvärv. Medan Sweco fokuserat på integrationen av fjolårets rekordköp Grontmij, och endast gjort tre förvärv, så har ÅF ångat på i vanlig takt med en lång rad förvärv under året. De två koloserna representerar numera nästan en fjärdedel av marknaden i Sverige – de omsätter tillsammans 15 miljarder kronor av branschens totala 65 miljarder kronor. Med utländska dotterbolag omsätter de över 27 miljarder kronor och sysselsätter drygt 23 000 medarbetare.

En tydlig trend i år har varit ett arkitektfokus i förvärven. Sweco har satsat på arkitektmarknaden i Tyskland. Företag som tidigare inte haft arkitektverksamhet, ÅF och Tyréns, har gjort en del arkitektförvärv under året. Projektengagemang har med förvärvet av Temaplan hoppat upp bland de fyra största arkitektgrupperna i Sverige. Detta är givetvis också en del av och en fortsättning på konsolideringstrenden. Viljan att tillgängliggöra ett bredare tjänsterbjudande till marknaden är tydlig, då teknikkonsulter inom bygg och anläggning adderar arkitektur till kompetenserna och då industrikonsulterna kompletterar sina tjänster med bygg och anläggning, inklusive arkitektur. Konsolideringen går alltså vidare från att bli större och att finnas på fler ställen till att även finnas på flera marknader, med andra beställare.

Nedan beskrivs en del av de affärer som skett under året, samt några nyheter om ledningsbyten.

Sweco med sikte på Centraleuropa

Andra halvan av 2015 och 2016 har Sweco till stor del ägnat åt integrationen

INTERVJU
PER-ARNE
GUSTAVSSON,
VD OCH KONCERN-
CHEF PROJEKT-
ENGAGEMANG
(PE):

”VARJE FÖRETAG BEHOVER TA SITT SOCIALA ANSVAR GENTEMOT SAMHÄLLET

Vilka trender skulle du säga karakteriserar branschen just nu?

Vår bransch är starkt på frammarsch och hållbarhet, urbanisering och globalisering bidrar till utvecklingen. En tydlig trend är hållbarhetsfrågor som gynnar vår bransch, dessa frågor vinner nu snabbt mark och blir allt viktigare för alla. Kraven att ta ansvar går som en löpeld genom näringslivet och offentlig förvaltning. Allt fler ser de ekonomiska och strategiska fördelarna med att ta täten och vara en del av lösningen på utmaningarna. Omställningen har tagit fart på allvar och vår bransch sitter på lösningarna. Ytterligare energi tillförs processen i och med att det även verkar råda en politisk enighet kring frågan. Enda orosmolnet just nu är hur USA kommer att agera avseende klimatöverenskommelsen.

På 30-40 år skall det beredas plats för ytterligare tre miljarder människor i städer. Om 50 år kommer 70 procent av jordens befolkning att bo i städer. Förtätningen liksom att gestalta hållbara livsmiljöer är en arkitektuppgift i sig. Men urbaniseringen ställer också frågor om brukarinflytande på sin spets – vem är staden till för och vem har rätt att påverka?

För industrin innebär globaliseringen krav på innovativa lösningar, kortare produktlivscyklar, effektivare produktion och materialanvändning.

Vilka är de största utmaningarna för branschen?

I och med den stora efterfrågan på ingenjör- och arkitekttjänster så har kompetensförsörjningen blivit en stor utmaning för hela branschen. Detta har resulterat i en allt högre personalomsättning, vilket i sin tur driver upp såväl löne- som rekryteringskostnader. Trots att vi agerar på en marknad med hög efterfrågan har branschen i viss mån svårt att kompensera de motsvarande prishöjningarna mot kunderna. Vilket märks både inom samhällsbyggnads- och industrisektorn.

Kompetensförsörjningen påtalas ofta som en av de största utmaningarna för branschen. Hur ser du på detta och vilka åtgärder anser du krävs för att komma tillrätta med kompetensbristen?

I vår bransch är kompetenta medarbetare den allra viktigaste ingrediensen för att ett före-

Per-Arne Gustavsson, vd och koncernchef Projektengagemang (PE).

tag ska bli framgångsrikt. För att locka tills sig kompetens krävs ett bra företagsklimat där individen får stå i fokus. Dessutom behöver varje företag ta sitt sociala ansvar gentemot samhället, det skapar både engagemang och arbetslust. Eftersom Projektengagemang arbetar med samhällsbyggande tror vi på att skapa en arbetsplats som återspeglar samhället och vi jobbar ständigt för att vara en jämställd och lyhörd organisation där individen får ta plats. Extra roligt är då att Projektengagemang i en omfattande undersökning bland unga yrkesverksamma akademiker rankades som en av de fem populäraste arbetsgivarna i branschen. Ett kvitto på att vi lyckats med vårt arbete och förmedlingen av våra värderingar. Parallellt med ovanstående faktorer är att branschen tar ett större ansvar för kompetensutvecklingen på flera plan med gemensamma utbildningsprogram kombinerat med ett utvecklat lärlingssystem inte minst för att underlätta för nyanlända att komma in i branschen.

Andra åtgärder är fortsättning på den konsolidering som pågår att skapa ökad produktivitet genom större samordning i större organisationer parat med ökad utveckling inom digitalisering. Sist men inte minst kan en ökad globalisering innebära att mer resurser kan tillföras den svenska marknaden genom en ökad internationalisering hos företagen i branschen.

Sverige ska vara ett av världens främsta länder inom forskning och innovation. Det är ett mål som den nuvarande regeringen liksom den förra alliansregeringen ställt sig bakom. Ökad internationell konkurrens gör detta allt svårare. Hur

anser du att det innovationsklimatet för vår bransch kan förbättras?

En viktig pusselbit på vägen mot målet är innovationsdrivande upphandlingar. Målet är att offentlig upphandling år 2025 ska fungera som ett strategiskt verktyg för att främja strukturomvandling, förnyelse, kvalitet och ökad effektivitet hos samtliga offentliga aktörer i regionen. Det är ett mycket välkommet initiativ och vi leverantörer har här en viktig roll att spela.

Sverige har starka näringar inom infrastruktur, byggnation, energi och industri. Kunskaper är internationellt erkänt och bidrar till en stark export. På senare år har ytterligare en bransch allt tydligare växt fram: specialiserade och högkvalitativa teknikkonsulttjänster. Det är en växande bransch som skapar jobb och driver på teknikutvecklingen.

Om Sverige ska ha maximal nytta av dessa tjänster krävs upphandlingar som uppmuntrar innovationer och spetskompetens. Det är synd om vi entreprenörer och företagare endast uppfattas klaga på myndigheter, lagstiftning eller skatter. I de fall vi vet vad problemet är måste vi som företag vara med och bidra till lösningen.

Vi måste bli bättre på att ge feedback på genomförda upphandlingar, berätta varför vi väljer att inte lämna anbud och förklara hur en upphandling hade kunnat göras annorlunda för att främja resurseffektivitet, kvalitet och just nytänkande och innovationer.

Ett tydligt exempel är bygg- eller anläggningsprojekt med långa ledtider, många inblandade parter och svåröverskådliga kostnader. Från det att ett anbud skrivs till dess att projektet genomförs kan årtal ha passerat, arbetsmetoder utvecklats och ny teknologi vuxit fram.

Vi uppmärksammar ofta utvecklingsmöjligheter under projektens gång, men det saknas möjligheter att ändra kursen under resan på grund av rigida avtal. Det måste vi ändra på. Upphandlingar bör fokusera på mål, inte vägen dit.

Vi leverantörer måste uppmuntras säga stopp när det behövs, föreslå högre kvalitet när det är långsiktigt kostnadseffektivt eller hitta nya lösningar om det kan bidra till måluppfyllelsen. Då skulle vi kunna börja kalla LOU för Lagen om optimerad upphandling.

Hur löser man ekvationen med ökande löner, prispress och krav på bibehållen lönsamhet? Hur gör ditt företag?

Vår strategi för att möta den utveckling vi ser är baserad på en kundförståelse som resulterar i tydligt paketerade tjänster med fokus på helhetsåtaganden. Detta kan i sin tur synliggöra det värde vi levererar till våra kunder och deras slutanvändare. Det finns nog ingen enskild lösning eller genväg för att lösa detta, utan det krävs, som med så mycket annat, en långsiktig strategi och hårt arbete.

”SWECO OCH ÅF
REPRESENTERAR
EN FJÄRDEDEL AV
BRANSCHENS OM-
SÄTTNING I SVERIGE.

av fjolårets jätteförvärv Grontmij. Integrationen har enligt rapporter gått enligt plan eller till och med bättre. Grontmij har helt inkorporerats i Swecos varumärke och synergieffekterna sägs vara 20% bättre än planerat. Samtidigt har man rapporterat rekordkvartal under hösten. Tredje kvartalet 2016 gav den bästa rörelsemarginalen hittills.

Året inleddes med förvärvet av Petro Team Engineering AB, med 5 anställda, som stärker Swecos erbjudande inom bergteknik och bergmekanik.

Mot Tyskland

Några förvärv till har man hunnit med under 2016, och då är det framförallt två affärer i Tyskland som pockar på uppmärksamheten. I mars aviserade Sweco förvärvet av det tyska arkitekt- och projektledningsföretaget **Ludes**, med över 100 anställda. Den affären följdes upp med köpet av arkitektföretaget Jo. Francke, i Frankfurt, med omkring 40 anställda. Med Grontmijaffären förra året ingick även en betydande tysk verksamhet, som med de här två köpen betyder att Swecos tyska verksamhet uppgår till drygt 700 anställda. Samtidigt växer Swecos sammantagna arkitektverksamhet, som efter de här affärerna närmar sig 1000 medarbetare.

Just satsningen på Centraleuropa är en uttalad strategi framöver för Sweco, enligt koncernchefen Tomas Carlsson i en intervju i Dagens Industri nyligen. Tillväxtambitionerna gällande förvärv framöver är främst inriktade på Danmark, Tyskland, Nederländerna, Belgien och Storbritannien. I Sverige, Norge och Finland kommer man främst växa organiskt framöver. Målet är att förbättra lönsamheten och samtidigt bli marknadsledande i fler länder.

ÅF växer och Jonas slutar

ÅF har handlat på i oförändrad takt även under 2016. Man avslutade 2015 med att köpa projekt- och byggledningsföretaget **Erstad & Lekven AS** i Oslo, med 40 anställda och en omsättning på 57 miljoner NOK. I samma veva startade man ett samägt bolag med Reinertsen i Norge,

där de gemensamma infrastruktur-, bygg- och anläggningsverksamheterna lades, **ÅF-Reinertsen AS**, med en ägarfördelning på 51/49. Samtidigt förvärvades **Reinertsens svenska** verksamhet till 100% och integrerades i Division Infrastructure, vilket betydde ett tillskott på 185 medarbetare och cirka 165 miljoner kronor i omsättning. Under hösten 2016 köpte ÅF loss Reinertsen från samriskföretaget och integrerade de verksamheterna i ÅF's norska dotterbolag, som med detta uppgår till cirka 800 personer.

I januari förvärvades **VVS-byrån i Växjö**, med 9 medarbetare med kompetens inom VVS-konstruktion och energieffektivisering, samt elkonsulten **Al-teco**, med 30 medarbetare och huvudverksamhet inom transmission och distribution mot elleverantörer.

Arkitektur och byggsektorn

I maj förvärvade ÅF arkitektfirman **Sandellsandberg**, med 33 anställda och en omsättning på 42 miljoner kronor. Affären är ett led i strategin att ta en större del av samhällsbyggnadssektorn, och i synnerhet infrastruktur- och bostadsprojekt. I augusti köptes danska trafik-konsulten **Traffic Team AS** upp, som är specialister på trafiklösningar. Traffic Team omsatte 2015 20 miljoner euro fördelat

på 170 anställda. Vidare förvärvades elkonsulten **Teknoplan AB**, med 43 anställda och en omsättning på 46 miljoner kronor, samt den norska energiteknik-konsulten **Solid Engineering AS**, med 70 anställda och en omsättning på 100 miljoner NOK. I september förvärvades **Ingenjörprojekt i Karlshamn**, med drygt 60 medarbetare, som erbjuder tekniska konsulttjänster inom produkt- och produktionsutveckling samt projektledning till industrin.

Jonas Wiström avgår

I oktober meddelade Jonas Wiström att han avser att avgå som vd under 2017 efter 14 år på posten. Han kommer att vara kvar på positionen tills en ersättare utsetts.

Tyréns köper arkitekter

Under året har Tyréns förvärvat två arkitektföretag, en byggkonsult och ett projektledningsföretag i Sverige; **AQ Arkitekter**, med 58 medarbetare i Stockholm, Eskilstuna och Visby, samt **Pyramiden Arkitekter och Pyramiden Projektledning**, två samverkande företag i Göteborg som tillsammans har 55 medarbetare. I april förvärvades Lindqvist Byggkonsult, med 15 medarbetare i Jönköping.

Förvärven har dels bidragit till ett

Malmö Live, stadskvarter innefattande konserthus, kongresscenter, hotell, samt flera byggnader med bostäder och kontor i Malmö.

FOTO: CARL JONSSON

”NIO AV TIO FÖRETAG BEHOVER REKRYTERA.

större arkitekturfokus inom Tyrénskoncernen, där antalet arkitekter och byggnadsingenjörer nu uppgår till drygt 210. Dessutom har det inneburit en klar satsning på Västsverige, vars affärsregion vuxit med drygt 100 medarbetare under året.

Goodtech blir Eitech

Den svenska delen av Goodtechkoncernen har förvärvats tillbaka av tidigare ägaren Rolf Tannergård. Verksamheten inom automation, installation, kraft och infrastruktur byter därmed namn och varumärke till Eitech. Verksamheten i Sverige har 63 medarbetare och omsätter 115 miljoner kronor.

PE mot börsen, med Temaplan

Projektengagemang, som har som uttalat mål att börsintroduceras under 2017, har under året gjort ett par förvärv och

omstrukturerat organisationen. I februari förvärvade man utvecklingsföretaget **Applied Engineering Sweden AB**, som erbjuder tjänster inom förstudier, industridesign, konstruktion, produktionsunderlag och visualisering. Företaget har 10 anställda.

Under året har man omstrukturerat affärsområdena en aning. Bland annat har man samlat alla byggbolagen i det nya affärsområdet PE Byggnad och arkitektbolagen i koncernen i PE Arkitektur. I augusti växte det affärsområdet markant i och med förvärvet av arkitektföretaget **Temagruppen Sverige AB**, med 170 medarbetare och 187 miljoner i omsättning under 2015. PE Arkitektur uppgår därmed till cirka 230 medarbetare och får en omsättning på 250 miljoner kronor, vilket gör dem till den fjärde största arkitektorganisationen i Sverige.

Archus tar helhetsgrepp

Archuskoncernen, som grundades som arkitektföretag för 30 år sedan, breddar sin verksamhet genom det nybildade företaget Archus Partner som ska agera som fristående byggherreombud. Därmed kan man erbjuda hela processen, från tidiga skeden till projektering och genomförande av hela projekt.

Sigma Industry West har köpt Aker Solutions, med 90 medarbetare i Göteborg. Med detta blir man en ledande leverantör av ingenjörstjänster inom undervattensteknologi.

HRM Engineering förvärvade i februari **KAR Design AB**, med 10 anställda i Uddevalla. KAR Design har sin huvudsakliga verksamhet inom produktutveckling, produktionsutveckling, geometri & kvalitet och el & elektronikutveckling. Med förvärvet stärker HRM sin närvaro inom fordons- och tillverkningsindustrin.

Katscha i Norrköping belönades med Bostadspriset 2016.

FOTO: INGRID REPPEN

DE 30 STÖRSTA KONCERNERNA I SVERIGE

(ENBART VERKSAMHET I SVERIGE)

	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning totalt MSEK	varav omsättning i Sverige MSEK	Antal anställda totalt	varav antal anställda Sverige
	1	1	ÄF (flera förvärv under 2106, inkl. Reinertsen Sverige) proforma	MD	15	10884,0	8229,0	8423	6602
STD	2	2	SWECO AB (förvärvat Petro Team, Ludes och Franzkes arkitekter i Tyskland)*	MD	15	16145,0	6842,0	14697	5380
STD	3	3	WSP Sverige (förvärvat PRD Konsult, mars-16)*	MD	15	3293,5	3293,5	2869	2869
STD	4	4	Ramböll (förvärvat Ägren Sverige & Arts)*	MD	15	1820,7	1820,7	1401	1401
	5	5	Combitech AB	I	15	1602,2	1560,7	1355	1355
STD	6	7	Tyréns AB (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter samt Lindqvist Byggkonsult)*	CE,PM	15	1635,3	1351,8	1372	1082
	7	8	HIQ International AB	I	15	1508,0	1245,0	1270	1009
STD	8	6	Semcon AB	I	15	2557,4	1204,4	2795	1213
STD	9	9	Rejlerkoncernen AB	E,I	15	1875,5	1145,4	1793	1053
STD	10	10	COWI AB	MD	15	1034,0	1034,0	967	967
	11	11	Alten Sverige (förvärvat HotSwap AB)	I	15	894,1	894,1	1109	1109
STD	12	15	Projektengagemang AB (förvärvat Temagruppen, aug -16)*	MD	15	873,0	873,0	735	735
STD	13	12	Inspecta Sweden AB	CT	15	797,0	797,0	694	694
STD	14	14	White Arkitekter AB	A,PM,Env	15	824,3	706,6	632	567
STD	15	17	Sigma Technology, Industry, IT Connectivity & Civil (förvärvat Aker Solutions)*	I,CE	15	684,0	684,0	734	734
STD	16	16	Structorgruppen	CE,PM, Env	15	563,7	563,7	391	391
STD	17	20	Tengbomgruppen	A,IA	15	527,2	506,5	558	528
STD	18	18	Pöyry Sweden	MD,I	15	488,2	488,2	458	458
	19	30	Altran Sverige	I	15	484,9	484,9	497	497
STD	20	21	Knightec AB	I	15/16	457,9	457,9	474	474
STD	21	24	Norconsult AB	CE,Env,A	15	446,6	446,6	447	447
STD	22	25	Bengt Dahlgren AB	M,Enr,Env	15	428,5	428,5	364	364
STD	23	19	Dekra Sweden (Industrial + Automotive)*	CT	15	544,5	411,0	438	438
STD	24	22	Etteplan Sverige	I	15	395,6	395,6	409	409
STD	25	28	Björking AB	CE,M,A	15	353,1	353,1	274	274
STD	26	26	Hifab Group AB	PM,	15	444,3	342,0	390	281
STD	27	27	Ansaldo STS Sweden AB	I	15	314,1	314,1	57	57
STD	28	32	ELU Konsult AB	CE	15/16	275,5	275,5	174	174
STD	29		IVL, Svenska Miljöinstitutet	Env,Enr	15	274,2	274,2	232	232
STD	30	31	Avalon Innovation AB	I	15	310,6	273,9	242	242

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Indusriteknik, MD = Multi Disciplin.

FÖRKLARING AV SKILLNADEN MELLAN DE BÅDA LISTORNA

Listan över de 300 största svenska koncernerna redovisar hela koncernerna för svenska företag, alltså även deras internationella verksamhet med dotterbolagen utomlands. För de utlandsägda företagen redovisas endast deras svenska verksamhet.

Listan med de 30 största koncernerna i Sverige redovisar endast svensk verksamhet, även för de större svenska koncernerna. Alltså internationell verksamhet i utländska dotterbolag har plockats bort. Listan visar vilka som har störst verksamhet i Sverige. För utlandsägda företag re-

dovisas alltså samma siffror i båda tabellerna. Vi redovisar endast de 30 största i den här listan då de flesta resterande koncernerna endast har verksamhet i Sverige eller marginell utländsk verksamhet.

DE 300 STÖRSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Föregående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Förädlingsv./anst. kSEK	Balans-omsättning MSEK	Koncernchef
STD	1	1 SWECO AB (förvärvat Petro Team, Ludes och Franzkes arkitekter i Tyskland)*	MD	15	16145,0	15209,0	14697	656,00	768	5400,0	Tomas Carlsson (Koncern) Åsa Bergman (Sverige)
	2	2 ÄF (flera förvärv under 2106, inkl. Reinertsen Sverige)*	MD	15	10884,0	9508,3	8423	832,20	779	9000,0	Jonas Wiström
STD	3	3 WSP Sverige (förvärvat PRD Konsult, mars-16)*	MD	15	3293,5	2809,0	2869	268,00	753	2289,6	Magnus Meyer
STD	4	4 Semcon AB	I	15	2557,4	2725,7	2795	5,30	627	1336,2	Markus Granlund
STD	5	5 Rejlerkoncernen AB	E,I	15	1875,5	1711,5	1793	71,80	629	1257,9	Peter Rejler (koncern), Jonas Thimberg (Sverige)
STD	6	6 Ramböll (förvärvat Ägren Sverige & Arts)*	MD	15	1820,7	1679,6	1401	128,30	787	606,0	Niklas Sörensen
STD	7	8 Tyréns AB (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter samt Lindqvist Byggkonsult)*	CE,PM	15	1635,3	1426,3	1372	58,30	798	846,7	Ulrika Francke
	8	7 Combitech AB	I	15	1602,2	1533,6	1355	59,39	732	606,6	Hans Torin
	9	9 HIQ International AB	I	15	1508,0	1378,8	1270	182,70	861	1034,7	Lars Stugemo
STD	10	10 COWI AB	MD	15	1034,0	983,5	967	-0,46	624	437,0	Pär Hammarberg
	11	11 Alten Sverige (förvärvat HotSwap AB)	I	15	894,1	934,3	1109	41,39	458	453,6	Olivier Granger
STD	12	15 Projektengagemang AB (förvärvat Temagruppen, aug-16)*	MD	15	873,0	612,9	735	30,70	722	480,0	Per-Arne Gustavsson
STD	13	13 White Arkitekter AB	A,PM,Env	15	824,3	759,5	632	47,02	770	334,4	Monica von Schmalensee
STD	14	12 Inspecta Sweden AB	CT	15	797,0	767,5	694	44,40	765	354,0	Timo Okkonen
STD	15	19 Sigma Technology, Industry, IT Connectivity & Civil (förvärvat Aker Solutions)*	I,CE	15	684,0	516,2	734	14,76	669	290,0	Edlund, Persson, Wickström, Malmros, Freese m fl
STD	16	18 Structorgruppen	CE,PM, Env	15	563,7	517,2	391	70,49	910	239,7	Fladvad, Hulthén, Texte
STD	17	17 Dekra Sweden (Industrial + Automotive)*	CT	15	544,5	534,0	438	52,82	794	762,0	Jörgen Backersgård (Industrial) Jan Martinsson (Automotive)
STD	18	21 Tengbomgruppen	A,IA	15	527,2	476,3	558	16,05	633	204,3	Johanna Frelin
STD	19	16 Pöyry Sweden	MD,I	15	488,2	555,0	458	-15,55	444	116,0	Stefan Nyström
	20	29 Altran Sverige	I	15	484,9	311,5	497	22,86	649	291,0	Fredrik Nyberg
STD	21	22 Knightec AB	I 15/16	15	457,9	419,1	474	39,10	712	159,3	Dimitris Gioulekas
STD	22	25 Norconsult AB	CE,Env,A	15	446,6	393,0	447	12,22	513	175,3	Ljot Strömseng
STD	23	20 Hifab Group AB	PM,	15	444,3	479,4	390	-75,53	464	247,0	Patrik Schelin
STD	24	26 Bengt Dahlgren AB	M,Enr,Env	15	428,5	385,0	364	29,62	811	163,4	ingen koncernchef
	25	28 Veolia Water Technologies	Env	15	406,5	369,6	138	-15,65	734	483,8	Fabrice Brochet
STD	26	23 Etteplan Sverige	I	15	395,6	400,7	409	13,44	648	126,2	Mikael Vatn
STD	27	30 Bjerking AB	CE,M,A	15	353,1	308,9	274	28,40	863	182,2	Anders Wärefors
STD	28	27 Ansaldo STS Sweden AB	I	15	314,1	371,7	57	44,15	1492	634,7	Eric Pierre Morand
STD	29	33 Avalon Innovation AB	I	15	310,6	279,6	242	2,74	720	185,0	Peter Mattisson
STD	30	34 ELU Konsult AB	CE 15/16	15	275,5	268,4	174	25,62	960	100,5	Charlotte Bergman
STD	31	IVL, Svenska Miljöinstitutet	Env,Enr	15	274,2	264,6	232	5,39	629	196,8	Tord Svedberg
	32	31 Forsen Projekt (koncernen)	PM	15	256,7	228,0	185	8,90	872	137,1	Bengt Johansson
STD	33	39 Atkins Sverige AB	CE 15/16	15	240,6	213,0	193	10,64	762	67,9	Johannes Erlandsson
STD	34	37 Force Technology Sweden	CT	15	240,0	219,7	223	-7,18	673	101,0	Hans Ole Olsen
	35	36 Elektroautomatik i Sverige AB	I	15	230,7	226,7	100	6,30	712	90,2	Jonas Kjellberg
STD	36	32 GVA Consultants AB	I	15	222,4	282,9	145	-15,28	775	590,8	Thomas Sandung
	37	38 Z-Dynamics (Infotiv & Combine)	I	15	220,7	217,7	272	10,90	548	123,7	Alf Berntsson (Infotiv), Peter Karlsson (Combine)
STD	38	35 Consat AB	I	15	216,0	245,9	184	10,66	714	102,5	Jan Bertil Johansson
	39	43 Eurocon Consulting AB	I	15	198,8	173,7	195	16,54	685	113,7	Peter Johansson
	40	51 EBAB i Stockholm AB	PM	15	189,5	144,9	114	17,29	924	25,2	Karel Lehiste
STD	41	42 Golder Associates AB	CE, Env	15	183,9	175,1	118	1,30	713	95,1	Anna-Lena Öberg
	42	45 Technia AB	I	15	168,4	172,1	93	14,41	1024	55,4	Jonas Gejer
STD	43	47 INCOORD AB	M	15	159,9	155,9	89	29,72	1125	54,6	Tore Strandgård
STD	44	120 Optronik Partner pr	I 15/16	15	158,3	64,0	52	2,17	627	82,9	Peter Fredriksson
STD	45	50 FS Dynamics AB	I 15/16	15	157,5	145,2	161	7,00	658	49,0	Ulf Mårtensson
STD	46	53 Link Arkitektur AB	A	15	155,5	141,5	144	6,39	675	48,9	John Lydholm
STD	47	54 PQR International Group	M,E 15/16	15	154,8	136,1	121	10,95	713	43,7	Mikael Bisther
STD	48	46 Wingårdh-koncernen	A	15	152,8	161,4	131	1,69	803	116,3	Gert Wingårdh
STD	49	56 HJR Projekt-el AB	E,M	15	147,4	127,8	116	6,29	738	55,5	Johan Renvall

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingssv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef
STD	50	52	Projektbyrå Stockholm AB	PM 15/16	147,2	143,3	87	17,49	1097	54,7	Jonas Hellström
STD	51	74	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	A 15	143,9	95,5	121	17,82	714	53,2	Mats Bergstrand
STD	52	65	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	A 15	143,0	104,6	72	24,44	893	165,7	Anders Lindh (Ettelva), Cecilia Bejden (M.E.R.)
STD	53	94	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	A 15/16	142,8	99,8	131	106,94	665	276,6	Anders Erlandsson
STD	54	86	FOJAB AB (koncernen)	A 15/16	139,0	99,3	105	22,50	907	60,9	Daniel Nord & Cecilia Pering (Fojab Arkitekter)
STD	55	100	Core Link AB	I 15	135,7	72,2	50	13,69	936	121,0	Jörgen Jensen
STD	56	57	i3tex AB	I 15	134,4	120,6	159	1,47	635	48,3	Ulf Aiff
STD	57	61	Integra Engineering AB	PM,CE 15	133,0	109,9	123	20,22	816	54,2	Anders Skoglund
STD	58	67	Liljewall Arkitekter AB	A 15	129,6	101,2	121	10,74	752	48,5	Per-Henrik Johansson Lamond
	59	84	Exact Svenska Mätcenter AB	CE,Enr 15	128,9	86,0	124	3,90	562	63,7	Peter Mikes
STD	60	66	We Consulting AB	E 15	128,7	103,0	86	8,23	858	37,5	Mats Rönnlund
STD	61	14	Midroc Project Management AB	CE,I 15	126,3	700,4	98	9,73	942	117,3	Stefan Kronman
STD	62	60	FVB Sverige AB	Enr 15	122,0	112,9	105	6,21	777	56,9	Leif Breitholtz
STD	63	58	Niras AB *	PM 15	120,0	119,2	104	1,46	727	44,5	Markus Davelid
STD	64	68	Engineeringpartner Automotive Nordic AB	I 15	119,2	99,5	126	10,39	664	31,6	Fredrik Blomberg
	65	69	QRTECH AB	I 15	118,4	99,1	81	9,10	1108	49,7	Bengt Nordén
STD	66		Cactus Utilities & Rail*	I 15	115,4	82,9	83	0,65	626	73,0	Fredrik Bergström & Elisabet Svensson
STD	67	49	Eitech Engineering (fd Goodtech Solutions AB)	I 15	114,9	147,4	63	-14,46	427	55,6	Hans Vedde
STD	68	62	Geosigma AB	CE,Env 15	114,7	108,7	91	0,37	735	45,1	Per Aspemar
	69	81	Essiq AB	I 14/15	113,9	88,2	153	6,32	589	43,4	Jonas Sohtell
STD	70	71	NYRÉNS Arkitektkontor AB	A 15	112,6	98,4	96	5,98	743	60,9	Tomas Alsmarker
STD	71	48	Devport AB	I 15	112,0	150,6	107	0,94	595	49,3	Nils Malmros, Bertil Nordenberg (VD)
STD	72	101	Neste Jacobs AB	I 15	111,7	72,1	106	-17,15	448	70,2	Marcus Andersson
STD	73	73	Consultecgruppen*	A,CE 15	109,0	95,7	92	0,01	662	56,0	Allan Forslund
	74	90	Escenda Engineering AB *	I 15	103,8	83,3	73	7,77	686	34,2	Stefan Wedin
STD	75	77	Riba koncernen AB	M,Enr 15/16	103,8	93,3	48	6,50	963	38,8	Michael Lennse
STD	76	80	VBK Konsult	CE 15	100,1	88,6	88	6,92	781	31,0	Ulf Kjellberg
STD	77	89	HRM Engineering AB (förvärvat Cub Kar)*	I 15	99,9	84,0	105	10,00	677	34,4	Mats Rogbrandt
STD	78	70	Nitro Consult AB	CE 14/15	99,3	98,7	66	12,00	845	205,2	Donald Jonson
STD	79	79	Condesign AB	I,E 15	99,0	92,0	117	7,06	626	28,9	Fredrik Bromander
	80	111	Veryday AB (fd Ergonomidesign)	I 14/15	97,5	67,1	53	21,27	1141	61,8	Peter Andén
STD	81	83	AIX Arkitekter AB	A 14/15	97,5	87,7	76	6,43	816	40,1	Gunilla Persson
STD	82	85	Byggnadstekniska Byrån AB	CE 15	96,4	85,6	75	9,55	824	37,7	Erik Löb
STD	83	59	Bassoe Technology AB	I 15	95,9	117,7	55	2,25	984	56,7	Acke Dahlman
STD	84	72	Benteler Engineering Services	I 15	95,1	97,6	54	0,97	550	32,6	Jessica Atterhäll
	85	64	Aecom Nordic AB (Norden)	Env 15	93,1	106,0	35	14,48	102	82,9	Gert Vermeiren
STD	86	63	Teamster AB	I 15	92,9	106,6	50	6,51	894	45,3	Ulf Mill
	87	95	Brandskyddslaget AB	M 15	91,5	75,7	49	19,48	1308	60,3	Martin Olander
	88	91	Teodoliten*	CE 15	85,7	82,3	74	8,27	716	50,0	Joakim Hixén
STD	89	108	ÅWL Arkitekter AB	A 15	85,6	68,3	62	12,80	886	26,5	Jacob Haas
STD	90	153	Evomatic AB	E 15/16	85,5	49,7	49	6,00	725	28,0	Jonas Persson
STD	91	158	Projektbyggaren i Blekinge AB	PM,A 15	84,7	48,7	26	8,66	1272	32,2	Christer Lennartsson
STD	92	102	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	A 15	84,5	71,9	61	7,68	893	27,5	Staffan Corp
STD	93	105	Arkitema Architects	A 15	84,3	69,8	77	1,39	655	29,1	Urban Blomberg
STD	94		One Nordic Konsult AB	I 15	83,1	0,0	46	-0,03	748	19,3	Magnus Hasselgren
	95	98	HOAB-gruppen*	PM 15	83,1	73,6	48	6,70	940	55,0	Per Olsson, Th. Liljenberg, P Svensson, R.Nordin m fl
STD	96	97	Conmore Ingenjörbyrå AB	I 15	80,7	74,7	100	4,27	590	23,7	Joakim Olsson
STD	97	92	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	A 15	80,6	80,7	60	12,64	872	33,0	Per-Eric Sundby
STD	98	93	Elajo Engineering AB	I 15	79,1	77,2	103	14,35	659	25,2	Anders Lindh

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik,

I = Indusriteknik, MD = Multi Disciplin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Föregående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Förädlingsv./anst. kSEK	Balans-omslutning MSEK	Koncernchef
STD 99	129	BSK Arkitekter AB	A	15	78,9	58,3	47	6,10	719	24,2	Stina Ljungkvist
STD 100	112	Cedervall Arkitekter	A	15	76,8	67,1	68	2,55	552	22,7	Björn Stillefors
STD 101	106	Tuv Nord Sweden AB	I	15	76,7	69,6	34	7,16	1329	28,1	Anders Egerbo
STD 102	119	Installation & Kraftkonsulterna AB	M, CE, Enr	15	75,8	64,9	62	7,33	819	25,1	Stefan Svan
STD 103	141	Reflex Arkitekter AB	A 15/16		75,7	56,5	61	15,54	949	38,1	Johan Linnros
STD 104	109	ELE Engineering AB	E 15/16		75,7	81,1	82	0,53	698	22,6	Henrik Eriksson
	105	99 TechRoi AB	I	15	75,5	72,3	67	-5,26	650	55,4	Tommy Christensen
STD 106	82	Bergsäker AB	CE	15	75,2	87,9	41	13,06	963	31,7	Johan Lundh
STD 107	118	Havd Group	I	15	74,6	65,0	25	4,88	611	35,1	Björn Hedenberg
	108	75 Technogarden Engineering	I	15	74,4	94,1	94	0,35	593	32,2	Stefan Lundin
STD 109	126	Segula Technologies AB	I	15	73,9	60,3	100	-2,67	540	22,7	Henrik Nessér
STD 110	78	IKG Group AB	I 14/15		72,6	56,4	96	-3,30	613	19,0	Magnus Ahlmark
STD 111	134	Assign Group	I	15	72,5	57,7	42	7,20	881	32,0	Stefan Svensson
	112	125 Iterio AB	CE	15	72,1	60,4	53	3,68	815	17,9	Jonas Jonsson
STD 113	104	Crabat AB	CE 15/16		72,0	69,8	31	4,22	963	19,6	Gustav Glader
STD 114	130	NCS Colour AB	I	15	71,8	61,0	36	-3,58	616	50,8	Christoffer Haux
STD 115	96	AcobiaFlux AB*	I	15	71,5	75,4	49	2,10	663	50,7	Mikael Nilsson
STD 116	116	Ansys Sweden	I	15	70,8	65,9	23	0,91	1052	120,4	James Cashman
	117	138 T-Engineering	I	15	70,6	55,3	46	3,74	822	31,7	Klas Lundgren
STD 118	113	BERGAB Berggeologiska Undersökningar AB	CE	15	70,0	66,5	52	6,17	834	24,4	Krister Jansson
STD 119	87	EDAG Engineering	I	15	69,6	85,0	92	0,14	533	41,2	Anna Skarenhed
	120	123 App Start-Up AB	I 15/16		69,6	62,1	55	5,37	761	29,9	Anders Kallin
	121	145 Prose (fd TD Rail & Industry)	I/CE	15	68,1	53,1	56	-1,90	688	19,8	Anders Gymnander
	122	114 Konkret Rådgivande Ingenjörer AB	CE	15	67,8	66,5	54	13,33	902	25,5	Christer Öhman
STD 123	132	Projekttedarhuset i Stockholm AB	PM 15/16		67,6	58,1	42	4,92	1012	26,4	Örjan Kjellström
	124	170 Devex Mekatronik AB	I	15	66,4	44,1	70	4,59	708	18,5	Erik Boström
STD 125	139	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	A,CE	15	66,4	55,0	54	11,10	840	31,7	Johnny Grauengaard
	126	133 Helm (Project Management & Systems)*	PM,Ce	15	66,1	57,8	16	6,75	1093	34,0	Michael Johansson & Michael Claesson
STD 127	117	Vega-Energi AB	Enr,M,I	15	64,4	65,3	34	1,74	416	18,0	Mario Decarlini
STD 128	137	SweRoad AB	CE	15	64,4	56,6	16	2,03	974	45,0	Jonas Hermansson
	129	135 Brandkonsulten Kjell Fallqvist AB	M	15	63,9	56,8	33	19,85	1479	30,9	Anders Karlsson
	130	209 IETV Elektroteknik AB	I 15/16		63,7	49,8	33	6,78	817	30,3	Krister Karlsson
	131	160 Exengo Installationskonsult AB	M	15	62,8	48,4	45	7,73	828	20,1	Christian Rolf
	132	173 Tjuren Projektpartner AB	PM,M	15	62,7	43,8	27	14,40	1408	33,2	Niklas Haglund
	133	124 Wester+Elsner Arkitekter AB	A	15	62,7	60,9	40	10,12	968	18,8	Fredrik Wester
STD 134	107	Helenius Ingenjörbyrå AB	M	15	62,4	68,9	50	10,87	807	25,4	Arne Wallström
STD 135	128	TM-Konsult AB	CE, I 14/15		62,3	58,8	69	6,29	668	27,8	Kennet Holmbom
STD 136	143	Altair Engineering	I	15	62,0	54,2	33	-2,55	765	19,4	Håkan Ekman
STD 137	121	Kadesjös Ingenjörbyrå AB	CE,M 15/16		61,3	64,0	55	5,32	791	31,3	Birgitta Lindblad
STD 138	151	Envac AB	Env	15	61,2	50,2	15	31,45	2190	278,0	Joakim Karlsson
STD 139	122	Cross Design i Göteborg AB	I	15	61,1	62,7	64	2,13	515	26,5	Tommy Bergh
STD 140	115	Automations Partner AB	I	15	60,7	66,1	30	-1,68	590	29,6	Jan Heyman
STD 141	219	Adiga AB	I 14/15		60,5	33,2	24	2,81	715	13,1	Ricardo Heras
STD 142	76	Chematur Engineering AB	I	15	60,2	93,9	30	-19,79	503	67,4	Peter Olausson
STD 143	157	Inhouse Tech Gruppen*	PM,CE, Env	15	60,0	48,9	32	11,70	1175	27,0	Fredrik Thunström, Anders Sundberg, Marcus Dahlström
STD 144	142	TQI koncernen	M, PM, Env, Enr 14/15		57,0	54,8	47	13,61	884	24,4	Kenneth Thunvall
STD 145	150	Andersson & Hultmark AB	M	15	55,1	50,8	46	9,44	899	28,5	Tobias Bodén
STD 146	159	Archus	A	15	54,2	48,5	45	7,87	844	24,8	Johnnie Pettersson
	147	152 Triathlon AB	I 14/15		54,0	50,1	52	3,48	605	32,1	Per-Olof Sverlinger
	148	127 Deltatec AB	I	15	53,0	60,0	14	5,68	1146	15,4	Patrik Storm
	149	175 Erfator Projektleddning AB	PM,CE	15	52,9	42,8	28	3,13	960	17,3	Michel Bassili
	150	Pq Projektleddning AB	PM 15/16		52,5	38,0		8,12	1011	34,0	Jonas Karlsson

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef
STD 151		Tikab, Teknikinformation i Krokomb AB	I	15	51,5	47,9	63	3,72	595	16,6	Kim Nilsson
STD 152	180	Vicura AB	I	15	50,0	40,8	40	-6,90	567	28,0	Magnus Lundblad
	153 169	Stomkon (StomKonstruktioner i Västerås AB)	CE	15	49,9	44,2	51	3,39	696	13,2	Terje Klovland
STD 154	194	A & P Arkitektkontor AB	A	15	49,5	37,3	30	1,59	655	13,5	Gunnar Hellman
STD 155	183	Frank Projektpartner AB	PM,CE	15	48,6	39,5	28	2,37	743	13,7	Magnus Trange
	156	Svensk Konstruktionstjänst AB	I	15	47,9	41,5	28	0,69	712	20,2	Johan Lantz
	157 163	ELVA Processautomation AB	M 14/15		46,9	46,6	13	7,64	1218	26,5	Mats Andersson
	158 208	Jan Håkansson Byggplanering AB	CE,PM	15	46,8	35,2	20	5,99	945	27,4	Jan Håkansson
STD 159	176	Equator Stockholm AB	A	15	46,7	42,5	40	3,11	714	19,0	Annica Carlsson
	160 235	Clinton Mätkonsult AB	CE 14/15		46,6	30,6	41	0,65	551	15,1	Johan Nyström
STD 161	184	P O Andersson Konstruktionsbyrå AB	M	15	46,5	38,9	23	29,98	2003	33,0	Anders Kinhult
	162 179	Addiva AB	I 14/15		46,4	41,0	59	2,72	646	18,9	Carina Wigholm
STD 163	187	Besiktningsföretaget Ansvarsbesiktning AB	CE 15/16		46,0	44,6	21	2,28	775	13,9	John Widmark
	164 166	Byggledare i Roslagen AB (Bylero)	CE,PM 15/16		45,7	45,2	35	3,33	813	25,5	Torbjörn Frilund
STD 165	110	Provab AB	CE	15	45,6	67,2	31	-0,96	591	12,4	Ulf Andersson
STD 166	103	Centerlöf & Holmberg AB	CE	15	45,0	70,7	45	9,49	780	30,6	Bengt Andersson
STD 167	206	Yellon AB	A	15	44,9	35,9	42	0,36	695	22,2	Markus Leijonberg
STD 168	181	Electro Engineering koncernen AB	E 15/16		44,8	40,7	35	10,44	980	18,7	Bo Andersson
	169 162	Solvina AB*	I 15/16		44,7	47,0	29	3,94	824	34,0	Amer Omanovic
STD 170	131	SYD ARK Konstruera AB	A,CE 15/16		44,4	58,1	46	1,01	680	17,2	Lau Borch
	171 161	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeroth AB	A	15	44,4	48,2	46	3,56	623	19,9	Maria Börtemark
STD 172	149	BBH Arkitekter & Ingenjörer AB	A,CE	15	43,9	51,5	25	2,39	712	10,9	Emma Berggren
STD 173	148	Carlstedt Arkitekter AB	A	15	43,6	52,4	42	3,30	687	29,1	Kerstin Eken
STD 174	171	Mats Strömberg Ingenjörbyrå AB	E	15	43,3	44,0	35	2,99	731	17,8	Peter Granberg
STD 175	140	Citec AB	I	15	43,0	54,9	45	-10,77	290	15,6	Kenneth Lovidius
STD 176	156	Blom Sweden AB	I,Geo	15	42,9	49,3	22	-5,90	495	22,4	Daniel Pettersson
	177 168	LMT Elteknik AB	I,E 14/15		42,7	44,4	37	6,57	822	20,5	Anders Engqvist
STD 178	197	Deva Mecaneyes AB	I	15	42,4	36,8	41	3,71	719	16,9	Magnus Welén
	179	Konsultgruppen Röda Tråden AB*	CE	15	42,2	42,6	28	0,66	1265	8,7	Lars-Olof Gyllberg
	180 228	Wiretronic AB	I	15	41,7	31,1	14	2,85	966	12,3	Sören Karlsson
STD 181	167	VAP VA-Projekt AB	Env 14/15		41,6	45,0	33	7,61	846	20,0	Mikael Melin
STD 182	146	Järnvågen AB (Bergström, BEKAB, Indautomat m fl)*	I 15/16		41,6	52,8	37	0,13	645	24,0	Tord Hägglund (S0)
STD 183	191	Koteko AB	I	15	41,6	37,9	27	0,33	754	17,4	Markus Hällström
STD 184	155	Arkitekthuset Monarken AB	A 15/16		41,3	49,5	41	7,38	688	30,5	Per Sandkvist
STD 185	188	Sören Lundgren Byggkonsult AB	CE,PM 15/16		41,3	38,0	27	4,85	1060	16,5	Anders Harlin
STD 186	174	Erséus Arkitekter AB	A	15	40,6	43,7	33	3,05	788	16,5	Peter Erséus
STD 187	195	Energi & Miljöteknik i Göteborg AB	E,M 14/15		40,3	37,1	17	3,21	624	11,0	Ola Nygren
	188 193	C&M Projekt i Stockholm AB	CE	15	40,2	37,3	20	5,03	1176	14,2	Krusbeth Kristensson
	189 213	Licab AB	CE 14/15		40,1	34,3	34	3,89	725	16,7	Andreas Andersson
STD 190	147	Kåver & Mellin AB	CE	15	40,0	52,7	33	12,40	880	22,0	Anders Hedberg
STD 191	190	Wikström AB	PM, CT, ENV, Enr, M 15/16		40,0	37,9	34	4,16	763	16,7	Annika Aarhun
	192 165	Validus Engineering	I	15	39,8	46,1	29	10,06	1103	24,8	Åke Burman
STD 193	189	SEVAB, Styr- och Elinstallationer Väst Teknik	I 14/15		39,8	38,0	24	5,19	860	22,2	Thomas Åberg
STD 194	178	MAF Arkitektkontor AB	A 14/15		39,6	41,1	35	0,18	647	15,3	Mats Jakobsson
STD 195	198	KLT Konsult AB	I	15	39,6	36,7	39	4,64	769	21,9	Jonas Kroll
STD 196	196	DHI Sverige AB	Env, M	15	39,0	36,9	28	1,99	787	16,7	Cecilia Wennberg
	197 205	KFS Anläggningskonstruktörer AB	CE,PM 14/15		38,6	36,1	27	5,59	1034	26,6	Patrik Pålsson
	198 186	Fiber Network Consulting AB	I/CE	15	38,6	38,5	27	3,16	681	18,6	Thomas Andersson
STD 199	202	C.F. Möller Sverige AB	A	15	38,3	36,5	34	3,38	642	13,0	Mårten Leringe
STD 200	255	Thomas Eriksson Arkitektkontor AB	A	15	38,3	26,1	26	2,39	757	14,7	Thomas Eriksson

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas.

PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o provning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Discipin.

DE 300 STORSTA SVENSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sättning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-nig MSEK	Koncernchef
STD 201	211	High Vision Engineering Sweden AB	I	15	38,1	34,5	33	1,83	756	13,0	Peter Weston
STD 202	204	BK Beräkningskonsulter AB	CE,I 14/15		38,1	36,2	33	3,69	802	18,4	Tomas Carlsång
	203	Infrapartner AB	CE	15	38,0	35,0	15	5,13	1251	10,8	Ulrika Hamberg
	204	Aperto Arkitekter Byggkonsulter AB	A,CE 14/15		38,0	46,1	38	-0,06	614	13,6	Torgny Westerber
STD 205	210	Rotpartner *	CE 15/16		37,8	35,0	40	1,72	660		Fredrik Olsson
	206	S-Tech, Skandinaviska Tech AB	E	15	37,8	33,4	41	5,33	688	19,9	Martin Jansson
STD 207	217	Projektgaranti AB	PM 14/15		36,3	33,8	28	0,44	753	12,6	Kajsa Hessel
	208	Creanova AB	M,Enr 14/15		36,2	28,8	25	13,57	1034	23,0	Jonas Dorsander
STD 209	201	Scheiwiller Svensson Arkitektkontor AB	A 15/16		36,0	36,6	26	3,89	862	15,3	Ari Leinonen
STD 210	229	Ca Consultadministration AB	PM	15	36,0	31,0	31	2,15	744	17,9	Daniel Däverhög
	211	B & B, Bro & Betong Projektledning	CE,PM 14/15		35,7	32,2	18	8,14	1259	15,8	Magnus Tengblad
	212	Myvi Konsult AB	CE 14/15		35,6	22,2	42	5,75	700	16,3	Tommy Johansson
STD 213	245	Rockstore Engineering AB	CE	15	34,8	28,1	15	6,42	1324	17,6	Krister Knutsson
STD 214	221	Landskapslaget AB	A	15	34,7	32,4	24	2,92	818	14,3	Birgitta Leine
	215	Creator Teknisk Utveckling AB	I	15	34,5	28,9	33	-5,04	558	53,6	Jerry Svedlund
	216	ABAKO Arkitektkontor AB	A	15	34,4	31,8	35	1,95	693	14,1	Olof Hellberg
	217	HillStatik AB	S,CE	15	33,7	33,9	20	10,54	1169	20,2	Conny Höggren
	218	Berge Engineering	I	15	33,6	23,7	40	0,24	518	10,9	Thomas Winberg
STD 219	207	MoRe Research Örnsköldsvik AB	I	15	33,6	35,9	44	-2,37	460	18,0	Stefan Svensson
	220	Calambio Engineering AB	I 14/15		33,5	15,3	11	5,80	1251	17,2	Thomas Reidenfalk
STD 221	274	EKM kontroll AB	M 15/16		33,4	23,5	23	0,79	592	10,8	Johan Kjellman
	222	DAP Stockholm	A	15	33,2	24,2	8	2,01	1144	25,8	Anna Möller Wrangel
	223	AK-Konsult Indoor AIR AB	Env	15	33,1		27	1,74	786	9,8	Thomas Perman
	224	Vatten & Miljöbyrå AB	M,E,Enr 14/15		33,1	32,7	24	5,91	825	23,4	Robert Jönsson
STD 225	172	SCIOR Geomanagement AB (fd Sundsvalls Mätcenter AB)	CE	15	33,0	43,8	26	-0,51	799	29,2	Fredrik Sylvan
	226	IMI Energi & VVS Utveckling AB (fd EMU)	Enr, M	15	33,0	34,0	37	0,82	642	12,4	Anders Carlsson
STD 227	243	STIBA AB	CE	15	32,3	28,8	24	8,97	1078	14,8	Joakim Österlund
STD 228	203	Arkitektgruppen G.K.A.K AB	A	15	32,3	36,2	28	2,67	678	12,6	Bo Johansson
STD 229	308	Landskapsgruppen AB	CE 15/16		31,8	19,6	33	3,57	714	14,0	Ulf Rehnström
	230	Orbicon AB	Env, CE	15	31,5	39,8	33	1,60	474	15,7	Thomas Sandström
STD 231	275	Fredblad Arkitekter AB	A 15/16		31,4	23,4	29	4,13	769	9,9	Leif Jönsson
	232	Infrakonsult Sverige AB	CE 14/15		31,4	30,9	14	3,57	1162	11,0	Joacim Jansson
STD 233	281	Murman Arkitekter AB	A	15	31,3	22,9	26	3,46	754	12,0	Ulla Alberts
	234	PB-Teknik AB	M 15/16		31,3	33,2	24	4,45	842	18,3	Per Nordlund
STD 235	244	DGE Mark och Miljö AB	Env	15	31,1	28,3	27	0,10	609	12,2	Johnny Sjögren
	236	Hedström & Taube Projektledning AB	PM	15	31,0	32,4	19	6,20	1109	11,9	Göran Melin
	237	Kjellander & Sjöberg AB	A 14/15		31,0	19,2	31	4,67	698	11,3	Mi Inkinen
STD 238	233	Tecnet Nordic AB	I 14/15		30,2	30,7	26	1,09	763	9,0	Göte Nordmark
STD 239	240	Lindberg Stenberg Arkitekter AB	A	15	30,1	29,1	27	4,57	785	13,4	Dag Lindberg
	240	Metod Arkitekter	A	15	30,1	30,1	23	6,17	917	12,6	Patrik Tammerman
STD 241	262	QE Quality Engineering Group AB	I	15	30,0	24,3	22	5,07	980	13,7	Fredrik Lundström
STD 242	256	Elektrotekniska Byrån i Karlstad AB	E,I 15/16		29,6	25,3	28	2,79	740	23,0	Jonas Bjuresäter
STD 243	232	Projectpartner AB	PM	15	29,6	30,8	17	3,60	1054	19,0	Tommy Backman
STD 244		Okidoki! Arkitekter AB	A	15	29,6	33,0	34	1,83	609	10,1	Jan Edvardsson
	245	Rundquist Arkitekter AB	A	15	29,5	22,3	17	3,48	615	13,4	Henrik Rundquist
STD 246	237	TEAM TSP Konsult AB	E	15	29,4	30,0	21	3,25	1055	13,5	Mattias Hernegran
STD 247	311	Atrio Arkitekter (Jönköping, Kalmar & Västervik)	A	15	29,3	19,3	28	3,12	643	15,6	Lunde, Bohlin, Spaak
STD 248	261	HMXW Arkitekter AB	A	15	29,3	24,4	20	5,29	921	16,6	Ragnar Widegren
STD 249	291	Trafikia AB	CE	15	29,3	21,6	25	-2,67	569	23,0	Mats Hagström
STD 250	325	Looström & Gelin Konstruktionsbyrå AB	CE 15/16		29,2	22,5	23	4,87	461	13,0	Mara Hallmans
STD 251	466	Varg Arkitekter AB	A 15/16		28,7	32,1	28	6,84	761	19,2	Inga Varg
STD 252	239	Konsultgruppen i Bergslagen AB	I 15/16		28,4	29,2	16	1,13	998	8,4	Håkan Martinsson

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Om-sätt-ning MSEK	(Före-gående)	Medel-antal anställda	Resultat e finans. poster MSEK	Föräd-lingsv./anst. kSEK	Balans-omslut-ning MSEK	Koncernchef
STD	253 251	Knut Jönson Byggsadministration i Stockholm	PM	15/16	28,4	26,5	11	6,20	1339	10,6	Tom Ågstrand
	254 227	Protek Projektstyrning i Göteborg	PM,CE	15	28,2	31,2	19	1,99	840	9,1	Pär Eriksson
	255	Dinelljohansson	A	15	28,2	20,5	19	9,89	1103	23,9	Morten Johansson
STD	256	Pronecta AB	I	14/15	28,1	21,7	16	5,93	1109	15,3	Anders Johansson
STD	257 303	Ingenjörbyrå Forma	I	15/16	28,0	20,2	25	3,60	782	16,9	Anders Graham
STD	258 272	Knut Jönson Ingenjörbyrå AB (gruppen)	CE	15/16	28,0	23,6	28	6,30	733	69,0	Per Arne Näsström
	259 225	Vepro AB	I	15	27,9	31,8	33	-0,16	480	10,3	Bo Larsson
STD	260 259	Pidab Instrumentdesign AB	I	15/16	27,8	24,5	27	0,10	651	9,5	Per Forsbring
STD	261 277	mCUB AB	I	14/15	27,7	23,2	27	-0,37	580	7,7	Marcus Blomberg
	262 267	Berdiz Consulting AB	I	15	27,6	23,9	27	3,71	789	11,7	Samir Dizdar
STD	263 238	AG Arkitekter AB	A	15	27,4	29,9	22	2,72	915	10,8	Fredrik Kihlman
STD	264	Energi Funktion Komfort, Skandinaviska AB	I,Enr,PM	15	27,4	13,9	24	2,74	679	8,4	Mikael Lezdins
	265 192	Camatec Industriteknik AB	I	15/16	27,4	37,6	37	1,14	574	19,4	Johan Ljungner
	266	Elkonsulten i Finspång AB	E	15/16	27,2	26,9	12	3,29	999	13,1	Bengt Hillier
STD	267 276	Total Arkitektur & Urbanism AB (fd Mondo&FRS Ark)	A	15	27,0	23,3	27	5,84	743	14,1	Johan Granqvist
	268	Uppdragspartner i Mälardalen AB	PM	15	26,8	0,1	1	3,46	3940	6,3	Kent Eriksson
STD	269	Metron Miljökonsult AB	Env	15	26,8	20,4	17	5,46	926	15,3	Ann-Sofie Wessberg
STD	270 258	Säkerhetspartner Norden AB	CE	14/15	26,7	25,1	12	5,54	1483	16,1	Leif Nyström
	271 249	Mekaniska Konstruktion Norrbotten AB	I	15	26,6	26,8	15	3,65	846	13,6	Erik Andersson
STD	272 301	EPG Projektleddning AB	PM	15	26,5	20,2	22	3,41	811	10,0	Dennis Lundmark
	273 214	Scanscot Technology AB	CE	15	26,4	34,1	17	-1,02	762	16,0	Jan-Anders Larsson
	274 269	Kanozi Arkitekter AB *	A	14/15	26,3	23,8	36	2,73	505	9,5	Johan Norén
	275 273	Optimation AB	I	15/16	26,0	23,6	21	4,72	949	24,1	Tomas Eriksson
STD	276 292	Uulas Arkitekter AB	A	15	26,0	21,4	22	4,03	778	12,1	Jerker Edfast
STD	277 296	Ingenjörfirman Rörfkraft AB	I	15/16	25,9	21,0	21	2,55	801	6,4	Clas Wollberg
STD	278 293	Eco Konsult i Stockholm AB	E	15/16	25,8	21,3	20	3,43	863	10,4	Jan Strömberg
STD	279 247	Svenska Teknikingenjörer AB	I	14/15	25,8	27,8	24	3,96	754	15,7	Hans Aderum
STD	280 250	Creacon Halmstads Konsult AB	CE	15	25,7	26,6	30	0,54	612	9,6	Torbjörn Åkesson
STD	281 425	Ingenjörfirma Mats Bergstedt AB	I	15/16	25,5	15,8	19	5,86	793	12,8	Mats Bergstedt
STD	282 302	Arkitektbyrå Design i Göteborg	A	15	25,4	20,2	26	2,70	589	9,0	Jan Åkerblad
STD	283 329	Marge Arkitekter AB	A	15	25,3	17,8	26	4,10	701	10,7	Louise Masreliez
STD	284 231	Calluna AB	Env	15	25,2	30,8	31	0,26	472	12,2	Gert Kindgren
	285 253	Visbyark AB	A,CE	15	25,2	26,4	20	0,74	748	7,4	Håkan Björkman
STD	286	Studio Stockholm Arkitektur AB	A	15	25,2	11,3	16	7,80	1086	14,6	Alessandro Cardinale
	287 288	Motala Måttjänst	CE	15	25,2	22,0	27	2,67	626	8,9	Tomas Knutsson
STD	288 270	Jelmtech Produktutveckling AB	I	14/15	24,9	23,7	23	2,24	535	9,4	Carl-Fredrik Emilsson
STD	289 257	Mekaniska Prövningsanstalten MPA AB	M	15	24,8	25,3	13	4,16	1088	9,0	Torbjörn Ohlsson
	290 246	Cliff Design AB	I	15	24,7	27,9	19	-0,08	503	10,3	Anders Nordlund
STD	291 265	Rördesign i Göteborg AB	I,M	15/16	24,7	24,1	25	0,94	790	14,8	Sture Börjesson
	292 280	Novamark AB	CE/Env	15	24,7	23,1	17	6,70	967	11,7	Charlotte Frank Sjöblom
STD	293 283	Contekton Arkitekter Fyrstad AB	A	14/15	24,7	22,5	22	5,92	737	14,0	Peter Bergmann
STD	294 326	IMEK VVS Rådgivande Ingenjörer AB	M	15	24,2	18,1	11	1,15	601	10,5	Tomas Kvistmo
	295	Rstudio Arkitekter	A	15/16	24,1	21,2	17	5,04	951	15,7	John R. Johansson
	296	Elitech Automation i Lund AB	I	15/16	24,1	17,7	19	2,34	770	7,9	Mikael Carlsson
	297 297	Mårtensson Consulting		15/16	24,1	20,7	24	3,83	649	18,5	Nils Mårtensson
	298 289	Strategia Projektleddning AB	CE	15/16	23,7	20,0	16	4,00	1068	10,8	Mårten Bengtsson
	299 286	Projektidé i Uppsala AB	PM	14/15	23,5	22,1	15	4,52	889	11,6	Henrik Billing (SÖ)
STD	300 252	Arkitekter Engstrand och Speek AB	A	15	23,4	26,5	22	3,05	577	21,7	Olle Dahlkild

STD = Medlem i Svenska Teknik&Designföretagen. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

PM = Projektleddning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industriteknik, MD = Multi Disciplin.

DEN NORDISKA
MARKNADEN

**”NORGE
HADE BÄST
LÖNSAMHET
I NORDEN
UNDER 2015
MED EN VINST-
MARGINAL
PÅ 7,0 %.**

*Kulturhuset Väven i Umeå.
Foto: Åke E:son Lindman*

DEN NORDISKA MARKNADEN

Det nordiska avsnittet i Branschöversikten tas fram i samarbete med kollegorna i Finland, Norge, Danmark och Island. FRI och Danske Ark presenterar utvecklingen på den danska marknaden och RIF presenterar utvecklingen på den norska marknaden. SKOL (teknikkonsulter och arkitektföretag) och ATL (arkitektföretag) presenterar den finska marknaden. Den isländska marknaden presenteras av FRV och SAMARK tillsammans.

Jämförelse av nyckeltal

Nedan jämförs några av nyckeltalen för de nordiska länderna. Siffrorna är beräknade utifrån de listor som gjorts för respektive land och med de siffror som funnits att tillgå. De svenska siffrorna motsvarar alltså de 300 största koncernerna i Sverige. I Norge, Danmark och Finland motsvarar siffrorna de 100 största företagen. På Island gäller siffrorna för de

20 största företagen. Beräkningarna har gjorts på genomsnittliga valutakurser under perioden januari till och med oktober 2016, som redovisas högst upp i diagrammet nedan.

I Norge har man högst omsättning per anställd, 149,5 kEUR. På Island är den 111 kEUR. I övriga länder är den: Finland 103 kEUR; Sverige 126 kEUR; Danmark 124 kEUR. Lönsamheten för-

bättrades i Sverige, Finland och på Island under 2015 medan den försvagades något i Danmark och Norge. Bäst lönsamhet under 2015 hade ändå företagen i Norge, med en genomsnittlig vinstmarginal på 7,0%. I övriga länder var vinstmarginalen; Finland: 5,1%. Danmark: 4,0%. Sverige: 5,8%. Island: 6,3%. Störst förändring uppvisades i Finland där vinstmarginalen ökade till 5,1% från 3,6%. På Island har man vänt en negativ vinstmarginal under 2013 till hela 6,3%. Räknat i vinst per anställd så genererar varje medarbetare i Norge 10,4 kEURO i vinst. I Sverige är vinsten per anställd 7,4 kEURO, i Danmark 5,0 kEURO, Finland 5,2 kEURO och på Island 7,0 kEURO. Det ska noteras att vi har kompletta underlag för samtliga företag i Sverige och Norge. För företagen på Island, i Finland och i Danmark så är uppgifterna något bristfälliga.

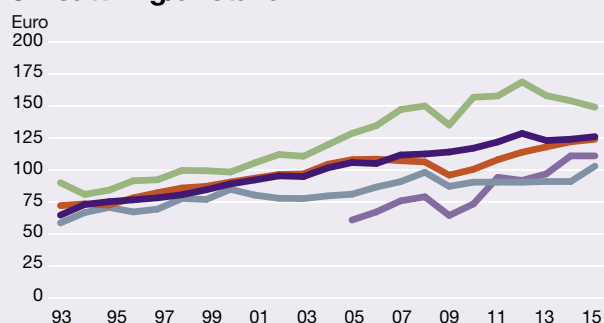
Nordisk jämförelse av nyckeltal

Siffrorna är beräknade med valutakurserna nedan, som motsvarar genomsnittet för jan-okt 2015.

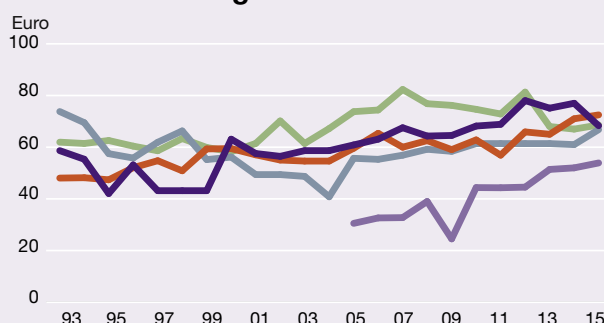
1 Euro = 9,3562 SEK 7,4586 DKK 8,9404 NOK 146,30 ISK Tidigare räknades 1 Euro = 5,9457 Mark

Sverige Danmark Norge Island Finland

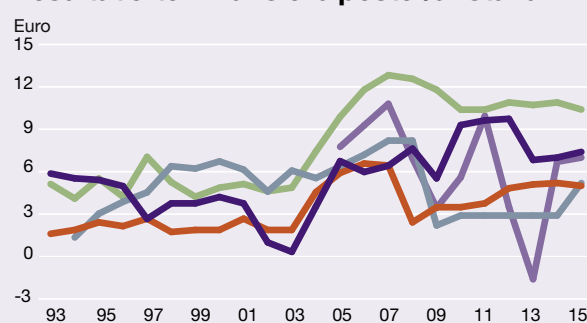
Omsättning/anställd

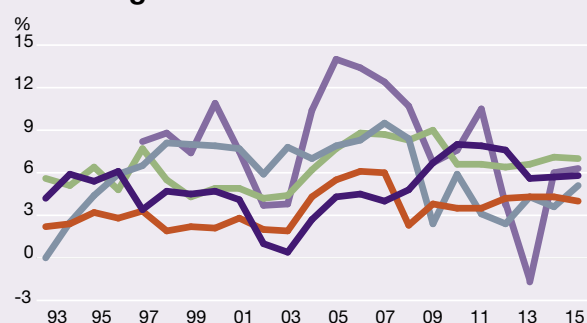
Balansomslutning/anställd

Resultat efter finansiella poster/anställd

Vinstmarginal

NORDENS 100 STÖRSTA ARKITEKTGRUPPER

	2015	2014	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående	Om- sättning	Valuta	Om sättning MEUR
FRI	1	1	Rambøll Architects & Urban Planning *	DAN	15	835	730		MDKK	
STD	2	4	SWECO Arkitekter (med 2 förvärv i Tyskland) *	SWE	15	700	455	780,0	MSEK	83,4
STD	3	2	White Arkitekter AB	SWE	15	632	583	824,3	MSEK	88,1
STD	4	3	Tengbomgruppen	SWE	15	558	522	527,2	MSEK	56,3
DA	5	7	Arkitema K/S	DAN	15	450	288	330,0	MDKK	44,2
RIF	6	5	LINK Arkitektur AS (förvärvat av Multiconsult)	NOR	15	353	350	366,8	MNOK	41,0
DA	7	6	Arkitektfirmaet C.F. Møller	DAN	15	309	320	304,1	MDKK	40,8
DA	8	8	Henning Larsen Architects	DAN	15/16	281	270	282,2	MDKK	37,8
DA	9	15	BIG / Bjarke Ingels Group *	DAN	15	280	122	250,0	MDKK	33,5
STD	10	69	Projektengagemang Arkitektur (förvärvat Temagruppen)	SWE	15	228	42	252,0	MSEK	26,9
	11	11	Snøhetta Group *	NOR	15	180	150	176,6	MNOK	19,8
	12	17	Nordic Office of Architecture	NOR	15	132	119	226,6	MNOK	25,4
STD	13	12	Wingårdh-koncernen	SWE	15	131	133	152,8	MSEK	16,3
STD	14	23	Semrén & Månsson Arkitektkontor AB	SWE	15/16	131	94	142,8	MSEK	15,3
DA	15	10	Årstiderne Arkitekter A/S	DAN	14/15	129	151	105,2	MDKK	14,1
	16	14	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	DAN	14	124	124	93,8	MDKK	12,6
STD	17	19	Arkitekterna Krook & Tjäder AB	SWE	15	121	98	143,9	MSEK	15,4
STD	18	18	Liljewall Arkitekter AB	SWE	15	121	105	129,6	MSEK	13,8
DA	19	24	KPF Arkitekter A/S	DAN	15	105	80	62,0	MDKK	8,3
STD	20	25	FOJAB AB (koncernen)	SWE	15/16	105	83	139,0	MSEK	14,9
STD	21		Tyréns (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter) *	SWE	15	104		118,6	MSEK	12,7
STD	22	21	NYRÉNS Arkitektkontor AB	SWE	15	96	92	112,6	MSEK	12,0
	23	16	DARK Gruppen *	NOR	15	95	122	122,2	MNOK	13,7
	24		Sandellsandberg & Tegn 3 (ÅF) *	SWE	15	89	28	124,0	MSEK	13,3
DA	25	26	Mangor & Nagel A/S	DAN	15	82	78	87,5	MDKK	11,7
DA	26	39	PLH Arkitekter AS	DAN	15	81	60	81,0	MDKK	10,9
DA	27	32	JJW Arkitekter A/S	DAN	15	79	83	52,0	MDKK	7,0
DA	28	33	3XN A/S	DAN	14/15	76	68	110,8	MDKK	14,9
STD	29	31	AIX Arkitekter AB	SWE	14/15	76	74	97,5	MSEK	10,4
	30	34	Lpo Arkitekter As	NOR	15	73	66	74,8	MNOK	8,4
STD	31	35	Mälarholmen (Ettelva Arkitekter & M.E.R. Solution)	SWE	15	72	65	143,0	MSEK	15,3
DA	32	37	Vilhelm Lauritzen AS	DAN	15	69	63	83,8	MDKK	11,2
DA	33	27	Aarhus Arkitekterne A/S	DAN	14/15	68	76	81,5	MDKK	10,9
STD	34	36	Cedervall Arkitekter	SWE	15	68	64	76,8	MSEK	8,2
FRI/DA	35		AI-Gruppen A/S	DAN	15	63	52	49,1	MDKK	6,6
STD	36	38	ÅWL Arkitekter AB	SWE	15	62	62	85,6	MSEK	9,2
STD	37	40	Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB	SWE	15	61	57	84,5	MSEK	9,0
STD	38	50	Reflex Arkitekter AB	SWE	15/16	61	59	75,7	MSEK	8,1
ATL	39	55	Pes-Arkitehdit Oy (Pekka Salminen)	FIN	15	60	48	7,2	MEUR	7,2
STD	40	45	Byrån för Arkitektur & Urbanism (BAU)	SWE	15	60	53	80,6	MSEK	8,6
DA	41	28	CUBO Arkitekter A/S	DAN	14/15	57	75	79,4	MDKK	10,6
DA	42	44	Rubow Arkitekter A/S	DAN	15	57	55	52,9	MDKK	7,1
	43	47	Lund Hagem Arkitekter AS	NOR	15	56	53	57,5	MNOK	6,4
	44	65	OG Arkitekter AS	NOR	15	55	44	34,2	MNOK	3,8
STD	45	49	BSV Arkitekter & Ingenjörer AB	SWE	15	54	51	66,4	MSEK	7,1
	46	72	Hille Melbye Arkitekter AS	NOR	15	54	42	60,7	MNOK	6,8
DA	47	70	Schönherr A/S	DAN	15	52	42	39,5	MDKK	5,3
	48	48	Solem Arkitektur AS	NOR	15	52	52	64,8	MNOK	7,2
	49	84	Tag Arkitekter AS	NOR	15	52	38	44,1	MNOK	4,9
ATL	50	53	Arkkitehtitoimisto JKMM Oy *	FIN	15	50	50	8,7	MEUR	8,7
ATL	51	54	L Arkitehdit Oy (Arkkitehtitoimisto Larkas & Laine Oy)	FIN	15	50	50	5,2	MEUR	5,2

(*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

NORDENS 100 STÖRSTA
ARKITEKTGRUPPER

	2015	2014	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	(Före- gående	Om- sättning	Valuta	Om sättning MEUR
	52	42	Ratio Arkitekter AS (fd Bgo og Medplan Arkitekter)	NOR	15	50	56	162,7	MNOK	18,2
DA	53	61	SLA Arkitekter A/S	DAN	15	49	45	29,1	MDKK	3,9
ATL	54	52	Helin & Co Architects	FIN	14/15	49	51	10,4	MEUR	10,4
	55	71	Arcasa Arkitekter AS	NOR	15	49	42	80,1	MNOK	9,0
	56	68	Lund & Slaatto Arkitekter AS	NOR	15	49	43	55,7	MNOK	6,2
DA	57	63	Kullegård Arkitekter A/S	DAN	14/15	48	44	49,0	MDKK	6,6
ATL	58	58	Arkkitehtitoimisto SARC Oy	FIN	14/15	47	47	7,0	MEUR	7,0
ATL	59	76	Architecture Office Sigge Ltd/ Viiva arkkitehtuuri (Arkkitehtitoimisto Sigge Oy)	FIN	14/15	47	40	3,9	MEUR	3,9
STD	60	86	BSK Arkitekter AB	SWE	15	47	37	78,9	MSEK	8,4
STD	61	56	SYD ARK Konstruera AB	SWE	15/16	46	47	44,4	MSEK	4,7
	62	66	Strategisk Arkitektur Fries & Ekeröth AB	SWE	15	46	43	44,4	MSEK	4,7
DA	63	29	Friis & Moltke A/S	DAN	15	46	75	44,0	MDKK	5,9
DA	64	83	KHR Arkitekter AS	DAN	15	46	38	43,0	MDKK	5,8
	65	77	Dyrvik Arkitekter A/S	NOR	15	46	40	44,9	MNOK	5,0
DA	66	30	Tegnestuen Vandkunsten ApS	DAN	15	45	75	58,6	MDKK	7,9
STD	67	87	Archus	SWE	15	45	37	54,2	MSEK	5,8
DA	68	51	Rørbæk og Møller Arkitekter ApS	DAN	14/15	44	51	52,4	MDKK	7,0
DA	69	62	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S	DAN	14/15	43	44	88,7	MDKK	11,9
	70	89	Abo Plan & Arkitektur As	NOR	15	42	37	45,9	MNOK	5,1
STD	71	90	Yellon AB	SWE	15	42	36	44,9	MSEK	4,8
STD	72	59	Carlstedt Arkitekter AB	SWE	15	42	46	43,6	MSEK	4,7
STD	73	75	Arkitekthuset Monarken AB	SWE	15/16	41	40	41,3	MSEK	4,4
DA	74	57	Christensen & Co. Arkitekter A/S	DAN	14/15	41	47	46,9	MDKK	6,3
	75	74	Wester+Elsner Arkitekter AB	SWE	15	40	40	62,7	MSEK	6,7
	76	85	PKA - Per Knudsen Arkitektkontor AS	NOR	15	40	38	40,5	MNOK	4,5
STD	77	81	Equator Stockholm AB	SWE	15	40	38	46,7	MSEK	5,0
	78	108	PIR II architects AS	NOR	15	40	32	26,8	MNOK	3,0
ATL	79	80	Uki Arkitehdit Oy	FIN	15	40	39	3,6	MEUR	3,6
	80	64	Niels Torp AS Arkitekter	NOR	15	39	44	51,7	MNOK	5,8
	81	140	HRTB AS (Arkitekter)	NOR	15	38	25	35,3	MNOK	3,9
	82	67	Aperto Arkitekter Byggkonsulter AB	SWE	14/15	38	43	38,0	MSEK	4,1
DA	83	43	Creo Arkitekter A/S	DAN	15	37	55	72,5	MDKK	9,7
DA	84	41	Aart A/S	DAN	14/15	37	57	48,0	MDKK	6,4
DA	85	103	Dissing+Weitling Architecture A/S	DAN	15	37	33	33,1	MDKK	4,4
ATL	86	169	Arkkitehtitoimisto Ala Oy	FIN	15	37	20	4,2	MEUR	4,2
ATL	87	88	Cederqvist & Jäntti Arkitehdit Oy	FIN	14/15	37	37	3,4	MEUR	3,4
	88		Alliance Arkitekter AS	NOR	15	37	17	32,9	MNOK	3,7
	89	113	4B Arkitekter AS	NOR	15	37	30	32,4	MNOK	3,6
	90	102	AMB Arkitekter AS	NOR	15	36	34	37,0	MNOK	4,1
	91	124	Kanozi Arkitekter AB *	SWE	14/15	36	27	26,3	MSEK	2,8
	92		Dorte Mandrup Arkitekter A/S	DAN	14/15	35	24	36,0	MDKK	4,8
	93	95	DOMUS arkitekter A/S *	DAN	14	35	35	30,1	MDKK	4,0
SKOL/ATL	94	145	Arkkitehdit Soini & Horto Oy	FIN	15	35	24	4,5	MEUR	4,5
SKOL/ATL	95	100	Parviainen Arkitehdit Oy	FIN	15	35	35	3,3	MEUR	3,3
ATL	96	105	Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy	FIN	15	35	33	2,8	MEUR	2,8
	97	101	Enerhaugen Arkitektkontor As	NOR	15	35	35	38,1	MNOK	4,3
STD	98	106	MAF Arkitektkontor AB	SWE	14/15	35	32	39,6	MSEK	4,2
	99	92	ABAKO Arkitektkontor AB	SWE	15	35	35	34,4	MSEK	3,7
STD	100		Okidoki! Arkitekter AB	SWE	15	34	36	29,6	MSEK	3,2

(*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas.

THE DANISH MARKET: PROFITS BACK AT PRE- FINANCIAL CRISIS LEVELS

The consulting engineering industry in Denmark has many strengths, but has been having some difficulties in regard to generating sufficient profits. However, over the past three years, the Danish consulting engineering firms have shown a steady increase in profit margin (EBIT) from 6.1 percent in 2013 to 6.7 percent in 2014 and 7.0 percent in 2015. This brings the EBIT back at pre-financial crisis levels. Looking at the global revenue, each year seems to be record-breaking.

On the domestic market, revenue increased by 4.1 percent to EUR 1.71 billion (DKK 12.7 billion), which is an all-time high. Export accounted for approximately 17 percent of the domestic revenue, which was a decline from 19 percent in 2014. Looking at the larger stage, Danish consulting engineering firms generated EUR 3.36 billion (DKK 25 billion) in global revenue.

Compared to 2014, this is an increase of 25 percent, which was primarily due to growth in the foreign subsidiaries, where Danish consulting engineering firms made several large acquisitions. Danish consulting engineering firms employed approximately 25,500 staff globally, of which 13,000 staff were employed in foreign subsidiaries and 12,500 staff were employed in Denmark.

Outlook

While the financial crisis is generally deemed to be over, the Danish economy is still moving at a rather slow pace. In their "Economic Statement" from August 2016, the Danish Ministry of Finance expects GDP to reach 0.9 percent in 2016 and 1.5 percent in 2017. This is a downgrade of 0.25 percent for both years, compared to the latest forecast in May 2016. Residential investments are expected to rise by 4.0 percent in 2016 and 6.0 percent in 2017 due to rising prices on housing and low financing expenses.

Business investments are expected to increase by 3.6 percent in 2016 and 4.7 percent in 2017. Public investments have

been at a historic high these past years and will see a significant decline in the coming years. In 2016, public investments are expected to decline by 3.3 percent of GDP and further 0.2 percent of GDP in 2017.

Based on the latest FRI survey (October 2016), the Danish consulting engineering industry expects a small increase in the number of employees over the next six months. The survey shows that 34 percent of the firms expect to increase their workforce, while 19 percent expect to decrease it.

When asked about expected backlog, 29 percent of the firms expect an increased backlog over the coming six months, while 39 percent expect their workload to decrease. Revenue generated by exports and in foreign subsidiaries accounts for 58 percent of total revenue in the industry. On the domestic market, Danish consulting engineering firms expect a slow but steady growth in revenue.

Sector market performance

The *Building Sector* is currently going strong and comprises 39 percent of the total turnover in FRI member firms. The *Infrastructure Sector* is the second largest sector with 24 percent, but is expected to decline in the coming years. The other two large sectors are *Environment and Energy* with 13 percent and 12 percent, respectively, of total revenue. The remaining revenue was produced in smaller sectors like *IT, Management Consultancy* and *Process Engineering*.

Henrik Garver, FRI

David Hedegaard Meyer, FRI

About FRI

► The Danish Association of Consulting Engineers (FRI), founded in 1904, is a trade association for Danish consultancy firms providing independent consultancy services on market terms. FRI is a part of the Confederation of Danish Industry (DI).

Approximately 330 firms are members of FRI and, in total, they employ 25.500 staff in Denmark and abroad. The association is the only trade association for independent technical consultants in Denmark.

The objective of FRI is to support its member firms by contributing to improving their business conditions, strengthening the industry's framework conditions, profiling the industry and increasing its recognition on national and international levels.

FRI is an association for firms. It focuses on business matters and has established good liaisons with authorities and other partners. The association attempts as far as possible to gain influence on the drafting of framework conditions and legislation affecting market conditions in the industry.

Internationally, the association is a member of FIDIC and, in Europe, it is a member of EFCA.

Address: Vesterbrogade 1E, 3rd floor
P.O. Box 367
DK-1504 Copenhagen V
Tel.: +45 35 25 37 37
Fax: +45 35 25 37 38
E-mail: fri@frinet.dk
www.frinet.dk

“DANISH CONSULTING ENGINEERING FIRMS GENERATED EUR 3.36 BILLION IN GLOBAL REVENUE (IN 2015).”

One hour by train between major Danish cities

In 2013, the previous government proposed a major plan called Togfonden DK; an upgrade of the Danish rail system between five major cities, and allocated EUR 3.83 billion (DKK 28.5 billion) to finance it. The plan was to reduce the travel time to one hour from each city to the next in line. The upgrade would include work on current rails as well as new railway lines and bridges to improve speed and capacity. Togfonden DK would also focus on electrification of the remaining main lines, where diesel trains were still operating. To pay for the upgrade the politicians would increase the taxation of the oil companies working in the North Sea. Because of the rapid fall in oil prices, more than half of the allocated funds went missing and Togfonden DK stranded with the change of government in 2015. Currently, only electrification is still scheduled to be implemented while the remaining elements of the plan have been postponed.

Building sector back on track

During the financial crisis the building sector felt the consequences the most when investments in residential and commercial buildings plummeted. FRI's biannual reports on business cycles showed that investments in the building sector hit an all-time low in the years 2007 to 2010. In these years, the majority of FRI member firms experienced a rapid and substantial decline in backlogs for residential and commercial buildings. From 2011 to the present, our reports have shown a steady increase in backlogs, with 2015 and 2016 being back at level with the pre-crisis years. This development is expected to continue due to low financing expenses (interest rates) and rising prices on housing. An upcoming reform of property tax might influence the sector, but not before several years.

New strategy for the utilities sector

The government has proposed a new strategy for the utilities sector that aims to streamline the sector and lower the end

user price of utility services (energy, water and waste). An analysis has shown, that the sector can be expected to find EUR 0.79 billion (DKK 5.9 billion) in savings by organizing it more efficiently. The new strategy revolves around five principles: *increased contestability, incentive-based economic regulation, better corporate governance, security of supply and transparent oversight*. While FRI agrees with many points of the strategy, such as increased competition, there has been some concern about the removal of the so-called “hvile-i-sig-selv” (not-for profit) principle that prohibits utilities from having an economic surplus or deficit. It is FRI's ambition that profits from streamlining is invested back into the sector, rather than letting the utilities become cash cows for the municipalities that own them.

Green climate adaptation solutions

Danish consulting engineers have a unique position in the international market for climate adaptation. A market position that stems from a strong and innovative domestic market driven by the Danish municipalities and water utility companies. However, some of the market has been in limbo since January due to new financing conditions, which made it significantly more expensive for municipalities to finance green climate adaptation solutions. Many municipalities have postponed investments based on the expectation of a reintroduction of the old financing conditions.

COMPANY NEWS: Improved earnings and growth in Rambøll

Despite a difficult market in oil and gas, Rambøll had a revenue of EUR 727 million in the first half of 2016. This is a slight increase from last year. In the same period, profit before tax increased by 73 percent to EUR 19 million. Rambøll now has 13,200 employees globally. Being a major global player in energy and green tech, Rambøll has won several noteworthy projects. As the first non-

Chinese consulting engineer, Rambøll was selected to design a new 400 MW offshore windfarm in China, which is now the world's largest market for wind farms. In Morocco, Rambøll teamed up with French partner Sofregaz to develop a new integrated gas-to-power project that will add 6 GW of flexible energy and shape Morocco's future energy mix. Rambøll's recent focus on the United States has yielded several new contracts. Among these were two contracts at MIT (Massachusetts Institute of Technology) and Cambridge, north of the City of Boston, where Rambøll will help modernize the old steam-based district heating and reduce CO₂ emissions by up to 80 percent. Rambøll will also help the City of New York prepare against future flooding by studying the flow of floodwater and the benefits of different kinds of climate adaptation. During 2016, Rambøll welcomed another 40 architects to the fold by acquiring SAHL Architects in Aarhus, Denmark. Rambøll also acquired BBB Umwelttechnik GmbH and CUBE Engineering GmbH, two German consulting engineers with 75 employees specializing in onshore wind energy.

COWI on track with new strategy

After launching a new business strategy in 2016, COWI has been growing according to plan. The first half of 2016 showed an improvement in turnover and operating profit (EBIT) compared to the same period last year. Revenues reached EUR 402 million, which was an increase of over 5 percent, while EBIT increased by 15 percent to EUR 14 million. COWI employs 6,500 people around the world. Ranked as one of the world's top consultants on bridges, it is no surprise that COWI was part of the joint venture that was appointed technical advisor for the Lower Thames Crossing, one of the largest infrastructure projects in the UK. In China, COWI and DISSING+WEITLING won the design for the 24 km long ShenZhong link, which will include the widest im-

mersed tunnel in the world. COWI was also chosen to do the detailed design for the European Spallation Source, ESS, in Sweden. While COWI operates all over the world, they also have a strong presence in Denmark, where COWI won several large projects in 2016. Chief among those were the design contract for Denmark's largest cloudburst tunnel, the consultancy contract for the total building project on the former main post office site near Copenhagen Central Station and last but not least, the consultancy contract for the immersed tunnel and tunnel factory for the Femern Belt crossing. In March 2016 COWI acquired Bascon, a Danish consulting engineer with 133 employees that focusses on client consulting. COWI also acquired Norwegian TDA, which specializes in offshore windmill foundations and floating bridges.

NIRAS shows best results ever

With strong results in the Swedish and Norwegian markets, NIRAS ended 2015 with its best results ever. Revenue was up by 5 percent compared to 2014 and reached a record high of EUR 177 million. EBIT went up by 9 percent as well and hit EUR 5.5 million in 2015. NIRAS won several wind energy related projects in 2016. In the State of New York, NIRAS will be acting as strategic advisor while helping the New York State Energy Research and Development Agency to plan how a significant part of its electric energy can be supplied by offshore wind in 2030. In Taiwan, where NIRAS has been present since 2012, the company will be client advisor on a new 100 MW wind farm. On the domestic market, NIRAS was appointed the consulting engineer on the new main office building for LEGO in Billund, Denmark.

This year's young European talent is from Sweco Danmark

Sweco Danmark increased revenue by 6 percent from 2014 to 2015 and reached EUR 149 million in 2015. Operating profit, however, decreased to EUR -0.5 million in the same period. In the Dan-

ish municipality of Middelfart, Sweco is helping with a major overhaul of the sewage system, to prepare for future cloudbursts and flooding. Abroad, Sweco Danmark has been working on a seven year-long project to ensure a stable water supply in Dhaka, Bangladesh, with 6 million inhabitants. To work on projects like this, you need skilled employees. In 2016, 29 year-old Kristoffer Bjerg Sørensen from Sweco Danmark won the EFCA Young Professional competition, which placed his work on designing and replacing a cooling system for an important storage facility for Novo Nordisk ahead of young engineers from eight different countries.

ALECTIA improves financial results again

In 2015, revenue went up by 8 percent to EUR 90 million and net income was more than quadrupled and reached EUR 3 million. Being one of the leading consultants in the food-, brewery- and dairy industries, ALECTIA was an obvious choice for the 30,000 m² expansion of logistics and production facilities for Hørkram Foodservice in Sorø, Denmark. ALECTIA was chosen to be consultant for a comprehensive evaluation of maintenance needs for 1.5 million m² of building stock for the municipality of Copenhagen. ALECTIA will also be working on the refurbishment of a major hotel and conference center in Frederiksberg, Denmark, where 140 rooms will be added to the current hotel.

Orbicon grows with green solutions

Orbicon continued the positive development in 2015 with growth of 8 percent in revenue to EUR 66 million and an increase of 17 percent in net income to almost EUR 3 million. Orbicon's expertise in green environmental solutions has led them to win many projects over the years. Some of these are coming to a close, like Solrødgård Water Treatment Plant and Nærheden, a climate adapted district in the city of Middelfart, which was also selected to be at the Architectural Exposi-

tion in Venice in 2016. Orbicon also won some exiting projects in 2016. Among these is a new visiting center for the national test center for experimental wind turbines in Denmark and 200 new housing units in Aalborg, Denmark.

Strongest year yet for MOE

With a record revenue of EUR 61 million and a EUR 3.5 million EBIT, MOE came out of 2015 strong, thus continuing the impressive growth, where the number of employees has risen by 40 percent in just five years. Fueling this growth is a lot of impressive projects and, in 2016, MOE was selected to develop a master plan for a whole new town in Denmark, which is set to house 4,000 inhabitants. MOE will also be working on a master plan for a new energy park containing a new biomass power plant, hydrogen plant, experimental wind turbines and solar power panels as well as a green energy education center.

Atkins celebrates 15 years in Denmark

It has now been 15 years since Atkins acquired Banestyrelsens Rådgiving, which became the Atkins Danmark we know today. This was the start of what is now a strong presence in Scandinavia with more than 700 employees. In 2015, Atkins Danmark had a revenue of EUR 48 million, which is about the same as the year before. Earnings before tax improved substantially by 67 percent to EUR 3.9 million. On the project side, Atkins Danmark will be working on a new city center for Ballerup in the outskirts of Copenhagen. Atkins will also be working on the expansion of Skien Station in Norway, where seven new setting tracks will be built.

NTU wins international key contracts within energy and transport

NTU International grew to a gross revenue of EUR 17.7 million – and increased significantly its project portfolio in early 2016 with one of the largest EU-funded contracts of the year, providing techni-

cal assistance for the European Aviation Safety Agency (EASA). This four-year contract for EUR 20 million covers all EU member states and involves a range of services in the civil aviation and aviation safety. Another key transport project was awarded to NTU this year by the Asian Development Bank, involving road and infrastructure safety services in Pakistan. NTU International also won a major contract with the European Investment Bank. The contract encompasses high-quality advisory and consulting solutions for the energy sector development in EU countries.

Record year at Midtconsult

With a gross profit of EUR 13.4 million in 2015/2016, Midtconsult made a major leap forward from the previous year's gross profit of EUR 9.1 million. In the same period EBIT improved by 136 percent to EUR 1.7 million. Midtconsult won several interesting projects in 2016 and among these were Ny Valby, a major housing project with 2000 new housing units, institutions and offices. Midtconsult is also the consulting engineer on Uptown Nørrebro, a new high rise in Copenhagen that is set to house 700 students.

Søren Jensen Rådgivende Ingeniørfirma A/S wins international acclaim

The accounting year 2014/2015 was not satisfactory for Søren Jensen, as revenue decreased by 8 percent to EUR 14.6 million and EBIT dropped to EUR 0.1 million. This was mainly due to restructuring costs and the results are expected to improve in the coming years. Søren Jensen won an award of merit from FIDIC, The International Federation of Consulting Engineers, for their work on the Botanical Gardens in Aarhus, Denmark. Søren Jensen also won the new tourist center at Ilulissat Icefjord in Greenland and an innovative new 23,000 m² psychiatric center for Bispebjerg Hospital in Denmark.

"GROWING ARCHITECTURAL MARKET WITH INCREASING REVENUES"

The Danish architecture industry is witnessing the highest growth rates of the decade, with an increase in total revenue of 8.9 percent in 2015 (10.6 percent for members of Danish Association of Architectural Firms only), 322 new workplaces in 2014 and average wages expected to continue to grow from its 2015 high of EUR 74,000 per employee.

85.9 percent of architecture firms had profits in 2014 and the profit bottom-line is expected to reach EUR 40.3 million for financial year 2015/16.

The composition of Danish Architect firms remain largely the same as in 2015 where firms with one or more owners and no employees contribute 53 percent of the total amount, 1–9 employees: 33 percent, 10–19 employees: 5 percent, 20–49 employees: 6 percent and finally 50 or more employees: 3 percent.

International export

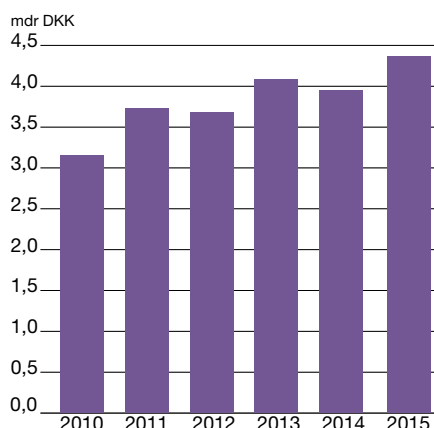
The Danish architecture firms are becoming more international and experiencing a tighten focus on internationalization strategies and professionalization. The industry's export and turnover in international subsidiaries has increased 54 percent from 2014 to 2015, reaching EUR 152.7 million. Over the past three years Danish architecture firms have almost tripled their turnover in foreign

subsidiaries. The increase in export is largely a consequence of growth among the 10 to 12 largest architecture firms, which are also the primary exporters.

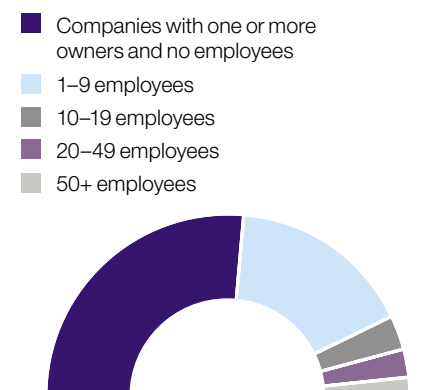
Arkitema keeps expanding in the Nordic countries

As the largest Danish architect firm, Arkitema K/S are continually increasing its net revenues from EUR 32.8 million in 2014 with 34.9 percent to a total of EUR 44.3 million in 2015. The same goes for the firm's profits that quadrupled from a slim EUR 0.7 million to 2.8 million in 2015. Some of the positive effects are related to its improved situations in Sweden (better employment rate) and Norway (strengthened pipeline). After a rise in demand for Danish architecture in a Swedish context, Arkitema has established a new office in Malmö and with this; news of a corporation with Sweco in projecting the coming Sahlgrenska Life – 90,000 m² of buildings physi-

Total national turnover 2010–2015

Company composition by size 2015

Source: Danish Association of Architectural Firms

cally connecting the current hospital and university in Gothenburg. The project is the largest extension of the area around Sahlgrenska Universitetssygehus and will have a three floor passageway across the heavily trafficked road Per Dubbsgatan. Additionally Arkitema is together with the Bergen based architect group Cubus, selected as the winner of the competition for a new ambitious life science research and education addition to the university in Bergen (EnTek). By creating a natural point of contact for the city's researchers and forming a framework for exchanging ideas and knowledge, the new EnTek building will be a corner stone in supporting the vision of making Science City Bergen an international portal for innovation within energy, climate and technology.

C. F. Møller wins another honourable prize

Despite 2014's deficit of EUR 414 thousand (EUR 678 thousand in 2013), C. F. Møller Denmark A/S reached a net result of EUR 2.3 million in 2015 and continues a five year streak of an increasing profit margin (6.9 percent) and rate of return (14.9 percent). With a turnover of EUR 40.9 million, C. F. Møller Denmark A/S is the second largest Danish architecture firm.

C. F. Møller just received "Naturstensprisen 2016" by Stenhuggerlaget (The Stonemasons Guild) for its Bestseller office building (a clothing company in Denmark owning 15 different brands), and with that an additional two awards for its logistics center north of Haderslev supplying Bestseller stores across Europe. The building was awarded with The Plan Award - Honorable Mention in 2015, International Trimo Architectural Award in 2012 and commercial building of the year in the magazine Construction in 2012.

Henning Larsen retains a strong foothold on the international market

Henning Larsen Architects A/S takes the spot as the third largest Danish archi-

About Danish Association of Architectural Firms

► **Danish Association of Architectural Firms (Danske Arkitektvirksomheder) is an organization of private firms of consulting architects. The association's objective is to represent the commercial interests of practicing architects and, in its capacity as impartial consultant to building clients, strengthen the position, quality level and professionalism of its member firms.**

In 2016, Danish Association of Architectural Firms has 650 ordinary and associated member firms, with about 5,000 employees that account for approximately 85 – 90 percent of the aggregate building contract sums in Denmark.

Danish Association of Architectural Firms is a member of the Confederation of Danish Industry (DI) who negotiate the general agreements on pay and working conditions for the staff employed by the member firms. At the international level the association is active in the Architects Council in Europe (ACE), and work closely with the other four Nordic organizations.

The organization offer its member firms:

► **Professional insurance, free legal advice on contract paradigms and other legal matters related to the assignments performed, counselling regarding**

Lene Espersen

Lars Emil Kragh

business development and participation in different networks.

► **A number of publications free of charge to members on contract, quality management, working environment etc.**

► **Export opportunities in cooperation with e.g. sister organisations and the Danish Ministry of Foreign affairs**

Lene Espersen,

CEO
Danish Association of
Architectural Firms

Lars Emil Kragh,

Head of Business
Development
Danish Association of
Architectural Firms

Address: Vesterbrogade 1E, 2nd floor
DK-1620 København V, Denmark

Tel: +45 32 83 05 00

E-mail: info@danskeark.dk

www.danskeark.dk

tect firm with a revenue of EUR 37.9 million, net profits of EUR 3.6 million and 281 employees in financial year 2015/16. The firm had a record high profit in financial year 2014/15, and a strong position on the Danish and also the international market with its 8 foreign subsidiaries. Its international activities represented 61 percent of its consolidated revenue, a 4 percent point decrease from last year because of lower levels of activity in Saudi Arabia, a hesitant German market, and investments related to establishing a foothold in the North American market.

Denmark and the other Nordic countries remain the group's biggest markets with consulting services related to space management, landscape, and sustainability as growth contributors next to its building projects. In Aarhus C, Denmark, Frederiksbjerg School was in-

augurated as the first new primary and lower secondary school in the city center in more than a century. In Odense, students are now attending classes at Lillebælt Academy and in Lyngby, Microsoft opened its Danish headquarters gathering the company's sales and development organization under one roof, representing the workplace of the future. With this and the new global headquarters in Munich for Siemens, Henning Larsen Architects have garnered major attention that will help position the firm as a leader within the area of corporate headquarters construction.

A growing American market for B.I.G.

B.I.G hit a staggering net profit of EUR 5.1 million in 2015, a 134 percent increase from EUR 2.2 million in 2014. The firm's management expects the positive

development in the activity level to continue in 2016 and for the firm to reach similar results.

Additionally the North American market's interest in the company is increasing, and the expectation is that this market will continue to grow in 2016. The firm will focus on consolidating shared services and streamlining quality assurance and quality control processes across all its offices.

Being small is tough(er)

It's getting tougher being a small architecture firm on the Danish market. The industry are experiencing a form of polarization where small firms are specializing while the large are expanding to overcome a critical competence boundary of about 25 employees, that meets the demand from larger clients.

Total revenues of firms with one or more owners and no employees, small firms and medium firms (0–19 employees) dropped 10 percent from EUR 192.2 million in 2010 to 173.3 million in 2015. Over the same period of time, the large and largest firms (20+ employees) have increased their total revenues by 79 percent – pulling the load for the industry.

There is a direct correlation between annual average wages and revenue – the largest firms and medium sized have the highest average wages around EUR 75,000 whereas the small (EUR 0.7–2.0

million in revenue) have average wages around EUR 70,000 and firms with less than EUR 0.7 million in revenue are at the bottom with average wages around EUR 63,000. However, figures for profit/employee show that it is only firms with less than EUR 0.7 million in revenues that really suffer compared to the large group. The conclusion can be that, being larger than EUR 2.0 million in revenue means that the firms can attract the skilled and well paid employees.

However, some of the small companies are growing fast. Aarhus based, Labland Architects is a good examples as the firm saw a revenue growth of 100 percent from 2013 to 2014 and with only 5 employees in 2014 they doubled their staff to 10 in 2016. Tredje Natur is another example of a small firm that attribute to the list of firms doubling revenues, with a growth of 155 percent, and a positive and steadily increasing net income (EUR 234,000 in 2015) since the firm was started in 2012.

A positive outlook for a volatile market

The Danish architecture industry is in recovery and approaching pre-crisis highs, with positive outlooks, growing market and increasing revenues. However, the sector is very volatile, and with large tasks being unpredictable, architecture firms can only look about a year ahead.

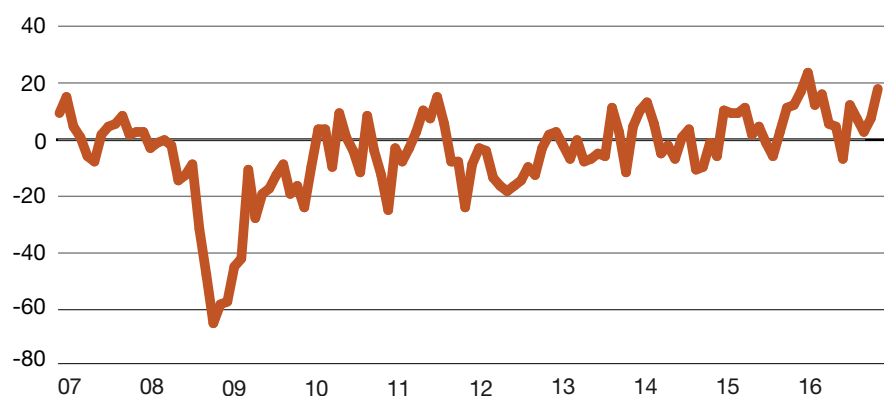
Architects prove added value

Danish architects are some of the best at thinking environment, ease of use, health and economics into their designs – and it benefits Denmark and the Dan-

PHOTO: JENS LINDHE

Market sentiment indicator

Source: Danish Association of Architectural Firms

PHOTO: RASMUS HJORTSHØJ

Design Council and was nominated for the “The Architizer A+ Award 2014” by Architizer.

Southern boulevard in Vesterbro, Copenhagen was transformed during 2004, 05 and 06 from a heavily trafficked artery into an attractive urban space. The city park was designed by SLA Architects, it stretches app. 1.3 kilometres and encompass many interpretations of pitches, sports fields and green garden spaces. On a daily basis the area is used by more than 2,200 locals and stimulate both human health and the local business community in Vesterbro. After its construction property prices in the area have overall increased by EUR 47.0 million, and from that, the City of Copenhagen annually realizes EUR 1.6 million in extra tax revenues. Thus, the construction costs had a payback time of less than two years. The project was awarded “Vejprisen 2008” by the Danish Road Administration.

PHOTO: MADSKLITTEN

Cykelslangen, or “The Bicycle Snake”, is a bridge that connects Dybbølsbro and Havneholmen in Copenhagen. It is designed by Dissing + Weitling Architects and with its soft curves, light construction and characteristic orange tread gives identity to a previously fragmented urban space at the back of the shopping center Fisketorvet. A study by the Municipality of Copenhagen in 2014 shows that Cykelslangen is daily used by up to 11,500 cyclists and led to a 25 percent increase in traffic in the area and an increase of 30 percent in bicycle traffic on the nearby Bryggebroen bridge. Additionally the project saves cyclists commute time and society an annual EUR 670,000. A study by Wonderful Copenhagen in 2014 also shows that 52% of approximately 700 surveyed tourists chooses Copenhagen as a holiday destination because of its bicycle culture among the three primary reasons.

ish export market. A common trend is that Danish architects spent more vigour in carefully documenting their projects and their corresponding effects. Danish Association of Architectural Firms recently compiled a case collection with more than 50 examples of architecture projects that create added social (the goals we want to reach), environmental (the framework in our lives) and financial value (the resources we have at our disposal). Some are housing, others urban spaces, landscapes and institutions both in small and large scales and with highly varying budgets. The following three examples present projects that have substantial business related benefits compared to their corresponding costs:

Adult Educational Center, VUC Syd in Haderslev is a modern flagship by AART Architects and ZENI Architects with no traditional class rooms, but spaces connected by light, openness and digital learning environments. With more than 200 percent students choosing to continue to study, 89 percent choosing training and about 30 percent getting jobs afterwards, the new education centre are creating a yearly estimated added value of EUR 8.5 million for the Danish treasury. By rethinking the framework for learning, VUC Syd have created better student motivation, higher level of well-being and more active and participative teaching. The building won “The German Design Award 2015” by German

DE 100 STÖRSTA DANSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

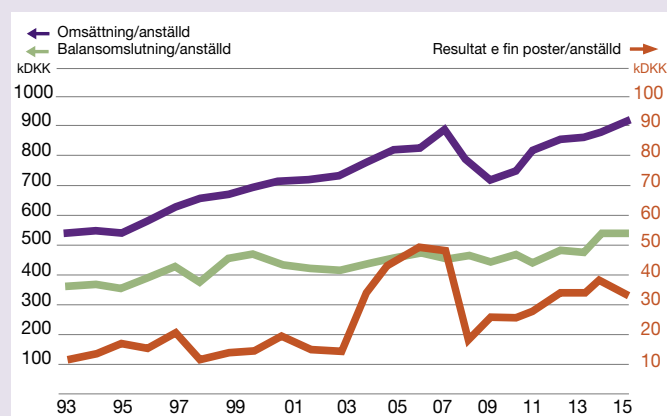
	2015	2014	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MDKK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MDKK	Koncernchef/VD
FRI	1	1	Rambøll Gruppen A/S	MD	15	10589,3	8291,9	12269	6837,5	Jens-Peter Saul
FRI	2	2	COWI Koncernen A/S	MD	15	5577,0	5313,0	6311	3007,0	Lars-Peter Søbye
FRI	3	3	NIRAS-Gruppen A/S	MD	15	1317,4	1254,8	1404	896,3	Carsten Toft Boesen
FRI/DA	4	4	Sweco Danmark A/S (tidigare Grontmij A/S)	MD	15	1075,1	1075,1	1066	626,0	John Chubb
FRI	5	5	Alectia A/S	CE, PM	15	673,1	653,0	675	328,5	Jesper Mailind
FRI	6	6	Atkins Danmark A/S	MD	15/16	571,0	529,0	571	216,0	Eva Rindom
FRI	7	7	Orbicon A/S (förvärvat Henrik Larsen) *	MD	15	490,3	479,6	486	233,6	Jesper Nybo Andersen
FRI	8	8	MOE A/S	MD	15	427,6	397,6	506	256,3	Christian Listov-Saabye
	9	10	ISC Rådgivende Ingeniører A/S *	MD	14	368,9	368,9	231		Kjeld Thomsen
DA	10	13	Arkitema K/S	A	15	330,0	244,5	450	163,1	Peter Hartmann Berg
DA	11	11	Arkitektfirmaet C.F. Møller	A	15	304,1	316,6	309	143,2	Klaus Toustrup
DA	12	16	Henning Larsen Architects	A	15/16	282,2	319,9	281	237,6	Mette Kynne Frandsen
	13	12	Geo *	I	15	274,1	263,2	240	236,6	Kim Sillemann
DA	14	14	BIG / Bjarke Ingels Group *	A	15	250,0	234,8	280	132,7	Sheela Maini Søgaard
	15	18	Dansk Ingeniørservice A/S *	I	15	222,0	165,2	143	60,6	Michael Gadeberg
	16	15	Eltronic A/S	I	15	220,0	211,0	175	110,7	Lars Jensen
FRI	17	17	EKJ Rådgivende Ingeniører A/S	MD	15	179,2	179,2	192	152,6	Jørgen Nielsen
	18	9	Graintec *	I	15	170,2	386,5	50	113,4	Niels Pedersen
FRI	19	64	NTU International A/S	CE, PM	15	131,2	43,1	56	79,2	Lars Bentzen
FRI	20	22	OBH-Gruppen A/S	MD	15	129,3	117,4	134	60,5	Børge Danielsen
FRI	21	21	Bascon Arkitekt-og Ingeniørfirma A/S	PM, CE, A	15/16	124,5	117,5	122	61,9	Lars Svenningsen
	22	23	Kuben Management A/S	PM	15	123,5	107,9	108	75,2	Ulf Christensen
DA	23	25	3XN A/S	A	14/15	110,8	94,1	76	65,0	Jeanette Hansen
FRI	24	20	Søren Jensen A/S Rådgivende Ingeniører	MD	14/15	109,3	118,7	138	62,5	Frank Jensen
DA	25	24	Gottlieb Paludan Architects A/S	A, PM, CE	15	106,5	102,5	97	64,5	Kristian Hagemann
DA	26	19	Årstiderne Arkitekter A/S	A	14/15	105,2	119,4	129	26,7	Torben Klausen
	27	27	Schmidt Hammer Lassen Architects K/S *	A	14	93,8	93,8	124		Bente Damgaard
FRI	28	30	Midtconsult A/S	MD	15/16	92,2	77,2	142	54,4	Thomas Duedahl
DA	29	37	Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S	A	14/15	88,7	63,8	43	33,9	Peter Thorsen
DA	30	45	Mangor & Nagel A/S	A	15	87,5	58,1	82	35,0	Bente Priess Andersen
FRI	31	28	Balslev Rådgivende Ingeniører A/S	MD	14/15	85,4	90,9	125	42,4	Henrik Rosenberg
DA	32	54	Vilhelm Lauritzen AS	A	15	83,8	49,6	69	55,0	Søren Daugbjerg Petersen
DA	33	26	Aarhus Arkitekterne A/S	A	14/15	81,5	94,0	68	57,6	Tommy Falch Olesen
DA	34	50	PLH Arkitekter AS	A	15	81,0	54,0	81	33,8	Jan Sander Fredriksen
FRI	35	89	Norconsult Danmark A/S	CE, Env	15	80,6	28,4	55	69,2	Thomas Bolding Rasmussen
DA	36	33	CUBO Arkitekter A/S	A	14/15	79,4	68,0	57	29,8	Peter Dalsgaard
	37	29	Dansk Miljørådgivning A/S (DMR) *	Env	14/15	78,6	78,6	82	30,5	Claus Jørgen Larsen
FRI	38	115	K2 Management A/S	PM	14/15	77,9	17,0	75	23,1	Henrik Stamer
DA	39	34	Creo Arkitekter A/S	A	15	72,5	66,7	37	28,4	Henning Gammelgaard Andersen
	40	32	ÅF - ÅF Hansen & Henneberg A/S	PM	15	71,8	69,9	75	32,6	Per Seidelin
FRI	41	35	Oluf Jørgensen Gruppen	CE, M, E, Enr	14/15	68,5	65,5	96	39,3	Brian Th. Andreasen
FRI	42		Dansk Energi Management & Esbensen A/S	CE, Enr E, M	15	67,8	11,0	73	41,8	Jørn Lykou
	43	40	Ingeniørfirmaet Viggo Madsen A/S *	CE	14/15	64,9	61,2	40	27,9	Bjørn Schmelling
DA	44	41	White Arkitekter A/S	A	15	64,7	59,8	65	32,2	Frans Ove Andersen
FRI	45	44	Dines Jørgensen & Co A/S	CE, M, PM	14/15	64,5	58,2	70	28,9	Ole Rasmussen
DA	46	52	KPF Arkitekter A/S	A	15	62,0	43,3	105	74,5	Sine Juul Praastrup
DA	47	42	Tegnestuen Vandkunsten ApS	A	15	58,6	58,6	45		Flemming Ibsen
	48	43	Knud E. Hansen A/S Naval Architects *	I	14	58,4	58,4	70	41,4	Finn Wollesen Petersen
FRI	49	55	DGE Miljø- og Ingeniørfirma A/S	Env	15	54,2	49,3	51	18,8	Poul Erik Jensen
	50	51	Lodahl 2007 Aps *	I	14	54,0	54,0	35	8,9	Michael Roel Jørgensen
FRI	51	59	Dominia A/S. Rådgivende Ingeniører	CE, E, M, PM	15	53,5	47,1	50	23,4	Kjeld Christiansen
DA	52	36	Rubow Arkitekter A/S	A	15	52,9	64,1	57	25,6	Lars Bo Lindblad
FRI	53	71	Ingeniør'ne A/S	CE, E, M	15	52,7	39,1	60	40,5	John Andresen
DA	54	46	Rørbæk og Møller Arkitekter ApS	A	14/15	52,4	57,8	44	49,6	Nicolai Lund Overgaard
DA	55	49	JJW Arkitekter A/S	A	15	52,0	54,1	79	20,9	Nina Kovsted
FRI	56	62	Wissenberg A/S	CE	15	52,0	45,6	55	20,0	Lars Bendix Christensen
DA	57	93	H+Arkitekter (Hou & Partnere)	A	15	50,0	27,6	32	27,4	Ib Jensen Hou
FRI	58	74	AlfaNordic ApS	I	15	49,7	34,2	45	16,7	Thomas Meldgaard Petersen
FRI/DA	59	58	AI-Gruppen A/S	A, CE	15	49,1	48,8	63	32,0	Jan Bruus Sørensen
DA	60	47	Kullegaard Arkitekter A/S	A	14/15	49,0	56,5	48	25,7	Thomas Kullegaard
	61	57	LIC Engineering A/S *	CE, Enr, M	14	49,0	49,0	40	45,9	Niels-Erik Ottesen Hansen
DA	62	48	Aart A/S	A	14/15	48,0	55,8	37	38,9	Torben Skovbjerg Petersen
DA	63	38	Christensen & Co. Arkitekter A/S	A	14/15	46,9	63,4	41	23,8	Vibeke Lydolph Lindblad
	64	61	Peter Jahn & Partnere A/S *	CE, A	13/14	46,6	46,6	33	16,7	Jacob Lemche
FRI	65	56	Process Engineering A/S	I	15	46,3	49,3	57	17,9	Poul B. Jakobsen
DA	66	39	Friis & Moltke A/S	A	15	44,0	63,0	46	27,6	Jens Ole Bahr

FRI = Medlem i FRI (Foreningen af Rådgivende Ingeniører). (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. – = uppgift saknas. PM = Projektleddning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri-teknik, MD = Multi Disciplin. DA = medlem av Danske Arkitektvirksomheder

	2015	2014	Koncern	Verk-samhet	Bok-slut	Omsätt-ning MDKK	(före-gående)	Medel-antal anställda	Balans-omslutning MDKK	Koncernchef/VD
	67	69	KHR Arkitekter AS	A	15	43,0	40,0	46	33,9	Lars Erik Kragh
	68	68	Gaihed A/S	CE,E,PM	15	41,6	40,5	45	6,9	Jesper-Max Larsen
	69	67	Brix & Kamp A/S	CE,E,I	15	41,0	41,2	50	31,5	Søren Jepsen
	70	70	Viegand & Maagøe Aps *	I, Env	15	40,0	39,9	30	18,3	Peter Maagøe Petersen
	71		Entasis A/S	A	15	40,0		24	12,5	Christian Cold
DA	72	31	Schønher A/S	A	15	39,5	73,7	52	22,0	Nina Jensen
DA	73	53	SAHL Arkitekter A/S	A	14/15	38,3	50,3	28	18,9	Michael Bering Hylleborg
	74	76	Arne Elkjaer A/S	CE	14/15	37,5	32,7	32	12,2	Michael Reeholm Due
FRI	75	66	Sloth-Møller Rådgivende Ingeniører A/S	CE	14/15	36,3	41,7	46	20,1	Bo Wassberg
	76	72	C & W Arkitekter A/S *	A	14/15	36,0	36,0	20	11,6	Michael Petersen
	77	123	Dorte Mandrup Arkitekter A/S	A	14/15	36,0	13,7	35	5,8	Dorte Mandrup-Poulsen
DA	78	97	Cebra Arkitekter A/S	A	15	35,5	23,6	20	18,5	Kolja Jannik Nielsen
	79	75	Emcon A/S	PM,CE	15	34,9	34,0	20	15,0	Jeppe Blak-Lunddahl
DA	80	79	Dissing+Weitling Architecture A/S	A	15	33,1	31,2	37		Steen Savery Trojaborg
	81	77	Prolinvent Gruppen A/S *	I	14/15	32,3	32,3	22	16,6	Leif Dalum
	82	83	Hundsbaek & Henriksen A/S	MD	14/15	32,1	30,1	51	14,7	Niels Lerbech Sørensen
DA	83		Eseebase A/S	A	14/15	31,0		26		Torben Klausen
DA	84		Design Group Architects	A	15	30,5		21	13,3	Christian Giese
	85	82	DOMUS arkitekter A/S *	A, PM	14	30,1	30,1	35	8,3	Henrik Hansted Jensen
DA	86	100	KANT Arkitekter A/S	A	15	29,5	21,2	25	15,3	Morten Stahlschmidt
DA	87	80	SLA Arkitekter A/S	A	15	29,1	31,0	49	14,2	Mette Skjold
	88	84	Viborg Ingeniørerne A/S	CE,PM,Enr	15	29,0	30,1	33	23,5	Karsten Lindberg
DA	89		Holscher Nordberg Architects A/S	A	15	28,0		30	13,9	Mikkel Wiell Nordberg
	90	81	AN Group A/S	I	15	28,0	30,4	22	12,4	Ole Okkels
	91	90	Bertelsen Og Scheving Arkitekter Aps	A	14	27,9	27,9	29	6,3	Jens Bertelsen
FRI	92	116	Ingeniørgruppen Varde	CE	15	27,7	16,6	24	14,2	Karsten Rølle Poulsen
	93	91	RUM arkitekter A/S *	A	14/15	27,7	27,7	25	10,6	Marianne Kjerkegaard Kristensen
DA	94	60	Arkitektfirmaet Kjaer & Richter A/S	A	14/15	26,8	47,1	29	20,3	Joanna Elzbiata Studer
DA	95	107	Fogh & Følner Arkitektfirma A/S	A	15	26,6	19,0	15	12,3	Stig Andersen
FRI	96	127	Andreasen & Elmgaard A/S	I	14/15	26,1	13,0	28	10,5	Per Elmgaard Rasmussen
	97	78	Nova 5 Arkitekter A/S	A	14/15	25,9	31,4	23	14,5	Hanne Vinkel Hansen
FRI	98	94	OSK -Ship Tech A/S	I	14/15	25,7	25,7	40	14,7	Anders Ørgård Hansen
	99	95	A4 arkitekter og ingeniører A/S *	A	14/15	25,1	25,1	9	8,5	Eric Prescott
DA	100		Arkitektfirmaet NORD A/S	A	15	25,0		18	19,4	Klaus Christensen

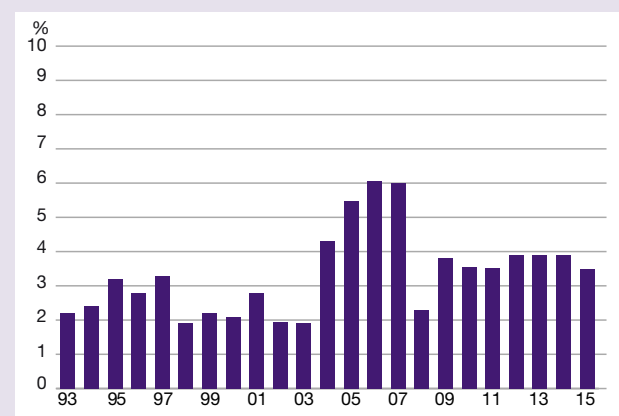
De 30 största danska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellanstora och mindre företagen. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagets omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31–100 i förteckningen ovan ökade omsättningen med 9 % 2015 till 3 301 MDKK (3 032 MDKK 2014). Antalet anställda ökade med 10 % till 3 200 (2 898). Omsättningen per anställd minskade därmed till 1 031 kDKK (föregående 1046 k). Resultatet före skatt ökade till 81 kDKK/anställd (73 kDKK). Räknat som vinstmarginal ger detta 7,9 % (7,0 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 537 kDKK (526 kDKK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna (föregående år)

Omsättning/anställd	916 kDKK	892 kDKK
Resultat e fin post/anställd	32 kDKK	35 kDKK
Balansomslutning/anställd	537 kDKK	530 kDKK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 13 % till 24 624 MDKK (21 767 MDKK 2014). Medelantalet anställda ökade 10 % till 26 890 (24 392). Omsättningen per anställd ökade därmed till 916 kDKK (föregående 892 kDKK). Resultatet före skatt blev ca 32 kDKK/anställd, något lägre än föregående år (35 kDKK 2014). Vinstmarginalen för de 30 största företagen minskade till 3,5 % under 2015 (3,9 %, 2014). Genomsnittlig balans per anställd var ca 537 kDKK (530 kDKK 2014).

"CONTINUED GROWTH ON INFRASTRUCTURE- AND CONSTRUCTION MARKETS"

Challenging economic conditions, but low interest rates and high public spending hold activity levels up in the Norwegian economy

For several decades, increased activity in the petroleum sector has been an important driving force for economic growth in Norway. Increased demand from the oil industry has pushed up activity in the mainland economy, contributed to higher incomes and steadily better paid jobs. The fall in the price of oil and gas has meant that necessary adjustments will come more quickly than anticipated. Reduced activity in petroleum-related industries has led to higher rates of unemployment, particularly in the south and west, and low economic growth in the last two years.

The state of the Norwegian economy is more uncertain than it has been in the last 15 years. The prognosis for growth in the mainland economy has been adjusted downwards in the autumn of 2016 to a GRP growth of 1.0% in 2016. The outlook for 2017 is very uncertain; however, it is estimated at 1.7%.

The price of oil is under 40% of the price in 2014, and the price is now around 44 dollars a barrel. This has contributed to a marked downturn in investments in oil and gas activities. Weakened exchange rates for the Norwegian krone pull in the opposite direction and will aid in improving conditions for other export businesses and competitive sectors.

With an anticipated price increase of 3.4% in 2016 and 2.0% in 2017, an unemployment rate of 4.7% and the GNP growth of 1.0%, in general Norway is facing an economic challenge. The premises for growth in the economy and in investment have worsened during the last year. A fall in investments in 2016 in the oil and gas sector (-14%) and 2017 (-10%), the need for continued downscaling and cost reductions combined with continued low prices for oil and gas, have led to a falling export surplus. This indicates a falling level of activity in the Norwegian economy and for Norwegian consulting engineers into 2017, however, this is not the case.

Norway, that has major, fluctuating and transient incomes from natural resources, established an oil fund in 1990. The oil fund (The Government Pension Fund) was established in order to combat an excessively high cost level and to stabilise domestic consumption. The market value of this fund in 2016 is anticipated to be in the region of BNOK 7,500. This means that Norway is still a wealthy country with major opportunities. The state can therefore use the dividends from this fund to stimulate the economy and to maintain levels of employment. In 2017 it is expected that this stimulus will amount to BNOK 225. This also means that public authorities are investing in sectors such as infrastructure, roads and railways. Moreover, huge sums are being invested in health, schools and cultural buildings and a good level of investment is being maintained in the municipal sector. This will lead to a good market for planning and for our industry.

The consultancy industry in Norway – strong concentration, increased international competition and a need for cost control

The consulting industry in Norway has become more and more international, both in terms of ownership and competition in the Norwegian market. In 2016, approximately 40% of employees in RIF – Association of Consulting Engineers are wholly or partly owned by international consultancy groups. If we include international groups working in Norway that are not associated with RIF, this figure is even higher.

Activity in the market is characterised by that the 6–7 largest companies have approx. 75% of the market – i.e. a significant market concentration. This has not led to reduced competition. Turnover per employee and operating results have been reduced from 2014 as a result of tougher competition and a high level of cost in the industry.

To combat this, in the last 10 years the industry has invested a great deal in the recruitment of younger employees, which has meant that the average age in the industry has fallen by 5 years during the same period.

The market – good activity in the development of infrastructure and energy market; construction market surprises

In Norway, significant funds are being invested in the renewal of infrastructure. New construction and rehabilitation of roads, railways, energy networks and telecommunication is being carried out in order to make the country more competitive and less dependent on oil and gas production.

For the industry and consulting engineers, this offers many exciting opportunities and challenges. These markets are showing good activity. From 2016, there has also been a marked increase in construction activity. This is particularly applicable to housebuilding, where in some regions it can be described as a housing bubble. The oil and offshore markets have now stabilised at an extremely low level, after falling dramatically in the last two years.

The building and construction industry, viewed as a whole, has been experiencing continual growth from 2011. As of November 2016, the industry is anticipating stable, increasing activity in 2016 and 2017. Employment in the industry is expected to increase slightly in 2016 and 2017.

Production in the building and construction market, apart from oil and gas, has increased by 18% in the period 2011–2016. The number of employees in the building and construction sector has in the same period increased by 28,000, to 218,000. For 2017 until 2019, production is expected to increase by an extra 4% per year.

The market for consulting engineers is expected to increase in 2016–2017. The construction market is expected to increase by 3% in 2016. Prognoses for 2017 and 2018 indicate corresponding developments. In the construction market (infrastructure), we anticipate an increase in ac-

tivity in 2016, 2017 and 2018. Investment in this market is expected to increase by 11% in 2016 and a further 5% per year up to 2019. The number of employees from 2011 to 2016 has increased by 35% in RIF companies. The average age of employees in RIF companies has fallen by almost 4 years during the same period.

Consulting engineers – anticipated developments in 2016 and 2017

Norway still has broad economic freedom of action and we will see an increase in resources focused on the following areas:

INFRASTRUCTURE. The development and maintenance of infrastructure in Norway is largely governed by public financing. The National Transport Plan 2014–2023 has a total framework plan of BNOK 508. This plan is fulfilled until 2018. The objective of the authorities is to halve the time for completion of the projects, through simplification of the planning processes and organisation of major road and railway projects as dedicated projects where public-private corporation (PPC) will be employed as the implementation strategy. In order to become less dependent on annual allocations, in 2013, a separate infrastructure fund of BNOK 100 was established. This is fully financed in 2016. Dividends are earmarked to speed up road projects, more for maintenance of roads, railways and collective transport networks, along with broadband and IT infrastructure. The aim of building up this type of fund is to create more predictable financing of projects and maintenance.

In 2015, in addition to the Norwegian Public Roads Administration, a separate national road authority was established, "Nye veier" (New roads), that has been assigned the task of carrying out the development of 6 selected stretches of motorway from 2016–2022, with a total cost of BNOK 148.

In addition, the task of catching up on a major backlog of maintenance of infrastructure has been started. The aim is to quantify the value of public assets and thereby also quantify the backlog of maintenance in annual budgets. Other

priorities include simplification of the laws on public procurement, hereunder the development of guidelines for public-private innovative co-operation and at the same time a desire for standardisation of solutions.

These objectives have been carried forward and concretised in the 2017 budgets. For consulting engineers, the public budgets will result in good developments in the level of activity in public building works and an increase in the investment in public infrastructure.

In summary, the expectation is that planning and investment needs in the construction market will fall slightly in 2016 and 2017. This is particularly true of the housing markets and public industrial buildings. A more moderate increase in private building projects will mean a good level of activity overall. Strong centralisation, high population growth, low interest rates and relatively low levels of employment have in some areas led to a marked increase in housebuilding. In 2016, more is being invested in the construction and maintenance of buildings than was invested in the oil and gas sector.

There is a high level of activity in the construction market for consulting engineers, and a large number of (in part major) projects are in the planning and implementation stage. The increase in investments in this market is expected to be in the region of 11% in 2016. For 2017 and 2018, production is expected to increase by 5% p.a.

The most stable part of this market has been the roads sector – roads, bridges and tunnels (47% of the construction market). These are projects that have largely been financed by public allocations and toll charges, meaning that it has been possible to maintain a steady level of activity. Investments in roads are expected to increase by 8% in 2016 with an expected further increase in 2017 and 2018 by 20%. Railways and tramways is also an area earmarked for new investment and development. Investments have increased in 2016 and will increase by a further 10% in 2017.

Development and investments in energy plants is the market area showing highest growth. The modernisation of

Liv Kari Hansteen, RIF

Clas Svanteson, RIF

RIF – Rådgivende Ingeniørers Forening

► RIF is the industry organization for approved consulting companies in Norway. RIF companies encompass both consulting engineers and other professions and the activities of members are largely associated with the building and construction market. In 2016, RIF has 170 member companies, with approximately 11,500 employees and represents approximately 70% of the independent consulting engineer industry in Norway.

RIF is the member companies' tool for creating the best possible commercial terms by working for improved framework conditions: Politically, financially and in relation to assignment providers.

RIF is a member of EFCA and FIDIC.

Address: Essendropsgate 3
Boks 5491 Majorstuen
0305 Oslo
Telephone: 22 85 35 70
Telefax: 22 85 35 71
E-mail: rif@rif.no
www.rif.no

generating plants, investments in new forms of energy, and infrastructure for power cables, distribution and energy exports are expected to double from 2015 to 2018.

In total, this gives anticipated investment in building and construction of 6% increased investments in 2016, 3% in 2017 and an estimated 5% in 2018.

RIF companies' expectations concerning order reserves as of October 2016 show the same trend. The order reserve has improved in 2016.

Backlog in refurbishing existing buildings and infrastructure

There is a significant backlog in investment in public works, in particular con-

cerning refurbishment of existing buildings and infrastructure.

In the spring of 2015, RIF published a Norwegian version of a State of the Nation (SotN) report, based on similar reports published in the USA, Finland, Denmark and the United Kingdom. The report was broadly distributed and followed up by RIF as a basis for political prioritisation at both local and national levels.

RIF has seen that the report has been used, and it has encouraged the authorities to seek dialogue and use the report as a tool in forming policies in a number of prioritised areas. From 2014, the authorities have quantified public assets and thus showed the maintenance backlog in their annual budgets.

RIF (Association of Consulting Engineers) has calculated that the backlog in 2015 is BNOK 2,600. This is most critical for railways, sewage systems, county roads and prisons. For these, functionality and reliability is threatened. Also revealed is a great need in regard to public buildings – two thirds of buildings are categorised as unsatisfactory or poor. There is a corresponding picture for hospitals, where over a third of hospital buildings are unsatisfactory. In addition, the rate of replacement for water supply systems is so low that this will lead to an

increased risk of insufficient supplies of water to Norwegian households and to contaminated drinking water.

The authorities show willingness to carry out comprehensive political and practical reforms in order to increase investments in these sectors. RIF's contribution is a desire to cooperate in practical areas such as inadequate capacity and competence to stimulate more effective implementation of projects. In this process, RIF is focusing on ensuring satisfactory contract and framework terms and conditions for members and for follow-up of budget processes. Allocation of funds and prioritising necessary maintenance and refurbishment otherwise appears to be a difficult exercise.

The green shift

Norway signed the Paris Agreement in the spring of 2016. This means that Norway will accept a conditional obligation to reduce emissions by 40% by 2030 compared to 1990.

The government's objective is that Norway, and Norwegian companies, shall be early adopters and become a leading nation in the green shift. New technology and new business models will make the green shift a competitive advantage for Norway and

create new growth, jobs and welfare.

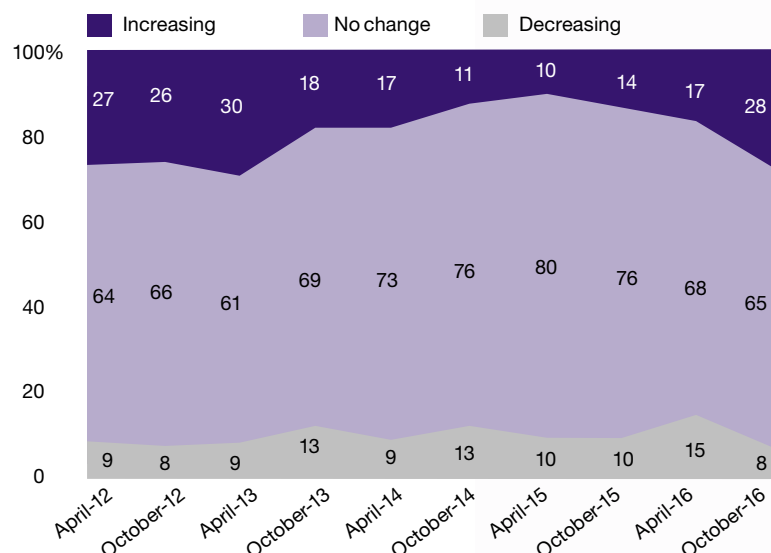
Norway aims to carry out the process jointly with the EU in order to reach climate goals for 2030. The consequences for Norway will first and foremost be an obligation to achieve significant reductions in emissions, for example in construction, the transport sector and agriculture. A final agreement between Norway and the EU is naturally expected after the EU regulations have been approved at the end of 2017.

The climate goals for 2020 and 2030 will be guiding for the new National Transport Plan 2018–2029 (NTP), with increased focus on, among other things, city infrastructure plans, more collective solutions, transfer of goods from roads to railways and sea transport, along with stricter standards for environmentally-friendly solutions.

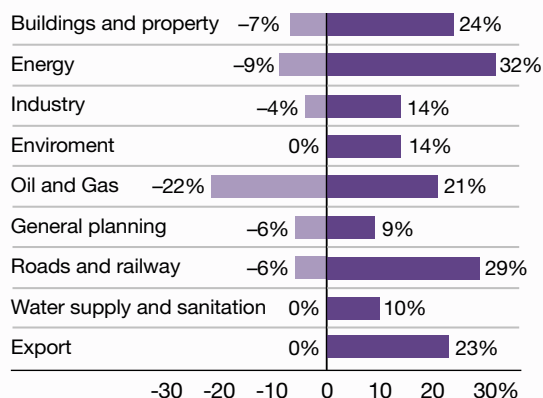
Increased focus on digitalisation and new technology

Digitalisation and new technology has been given major focus in Norway in recent years. Major state building owners such as Statsbygg, Jernbaneverket, "Nye veier" and Helsebygg are focusing heavily on digitalisation and new technology to increase efficiency in both the planning and construction phase and the op-

Expected order stock in 3 months 2012–2016

Expected change in order stock in 3 months per market segment

Development in companies' order reserves during the last six months distributed between business areas. The blue column indicates the share that has performed "better than forecast" while the grey column indicates the share that has performed "lower than forecast".

erations/maintenance phase. This year, Statsbygg has launched Digibbygg, a major development project that will ensure new fully digital construction processes and involves concepts including, among other things, BIM and megadata. The Minister of Transport and Communications has sent out clear signals that new technology and digitalisation will be central in state investment and procurement within transport and communications.

In addition, Norwegian consultant engineers have also asserted themselves internationally within BIM, with among others the Dovre Line railway, an inter-city collaboration between Rambøll and Sweco, and a new hydroelectric plant at Vamma by Norconsult. Both of these projects have been nominated in an international BIM competition. Previously, the new Østfold Hospital, with among others Cowi, has received an award for the year's best open international BIM project.

Some exciting projects

RAIL AND ROAD. The largest individual projects in the transport sector during the years ahead will be the new railway heading south from Oslo, the so-called Follobanen. An investment of BNOK 29 will be invested in the project up to 2022. A corresponding project is planned between Sandvika and Hønefoss – (the Ringerike Line), where a new railway and parallel motorway is to be built. The project is estimated to cost BNOK 27.

Major investments will be made in the Norwegian railway system through a number of projects during the next 10–20 years. In addition to this, there are ongoing investments in tramways and rail to improve punctuality and increase capacity in order to serve a growing population in and around the larger towns and cities. The City Line, new Ulriken tunnel in Bergen and Fornebu Line in Oslo are examples of larger projects.

A number of major motorway projects are also in the planning and construction stage, with focus on major road, bridge and tunnel projects designed to link regions and reduce threats posed by avalanches and land/rockslides. Examples of larger projects that are presently in

the planning phase, where construction works are expected to begin in 2017 and 2018, are several stretches of the European highways E6 and E18 where investment totals approx. BNOK 60. At the Norwegian west coast, plans are under way for continuous improved, ferry free roads with improved protection against land/rockslides and avalanches.

ENERGY. The need to develop trade and industry, increased energy prices and the demand for renewable energy has resulted in the planning and implementation of several exciting projects. Investments are being made in new hydroelectric plants, older generating plants are being refurbished and new small-scale generation plants are being constructed in order to increase the capacity for renewable energy. In 2017 and 2018, approx. BNOK 6 will be invested in new wind and water power. Grid capacity for the transport and export of energy is being increased and almost BNOK 160 is being invested in safer and higher capacity power distribution in Norway and to Europe.

The new Oslo – Gardermoen and Bergen – Flesland airport terminals are in the construction stage. In addition, work is ongoing on the merging and re-localising of the smaller short runway airports in the outlying districts.

CULTURAL BUILDINGS. The new National Museum, the new Munch Museum and a new main library in Oslo are under planning and construction. And several large state, county and municipal cultural centres are being planned and constructed throughout the country.

NEW GOVERNMENT BUILDINGS. After the terrorist attack on the government and ministerial buildings, a major, comprehensive planning process has been started to construct completely new government buildings in Oslo.

Norwegian Defence Estates Agency. The largest new land-based project under planning and construction in Norway is the new fighter aircraft base at Ørlandet in Trøndelag and a forward base at Evenes in Troms for the new JSF aircraft.

INTERNATIONAL PROJECTS. Almost 40% of employees in Norway work for companies that are owned by foreign consultancy groups, primarily serving the Norwegian market.

An attractive domestic market, with lower ethical and commercial risks along with a high cost level for consulting engineers from Norway has resulted in that Norwegian consulting engineering companies have been less active in international enterprises.

This trend is about to turn, as companies are now more competitive. Moreover, we now have businesses that via growth strategies have to grow outside of Norway and the Nordic countries.

We see increased overseas activity, particularly in connection with energy projects such as hydroelectric development and oil and gas. The export stake represents approx. 5% of turnover and is apparently increasing.

Continued increased concentration in the industry; 2016 is characterised by consolidation and strengthening of competitive ability

There is a major concentration in the industry with 6–7 larger consulting enterprises. These now have over 75% of all employees in RIF. Growth in 2015 and 2016 is largely characterised by organic growth. RIF companies have been good at hiring newly qualified engineers, scientists, social scientists and architects. We have seen some acquisitions; however, these have been small in size and have not led to restructured strategies in the industry. These have been acquisitions designed to bolster professional skills and/or local and international market positions.

To increase the competitive ability of firms, gain control of a level of costs that is not sustainable and establish a basis for better profitability and further growth, 2016 has been a year of focus on improved control of wage and pension benefits. A great deal of focus has been on this, and tough decisions have had to be taken. Hopefully, this will lead to a sound foundation for further growth in our industry.

LIV KARI HANSTEEN
AND CLAS SVANTESSON,
RIF

DE 100 STÖRSTA NORSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

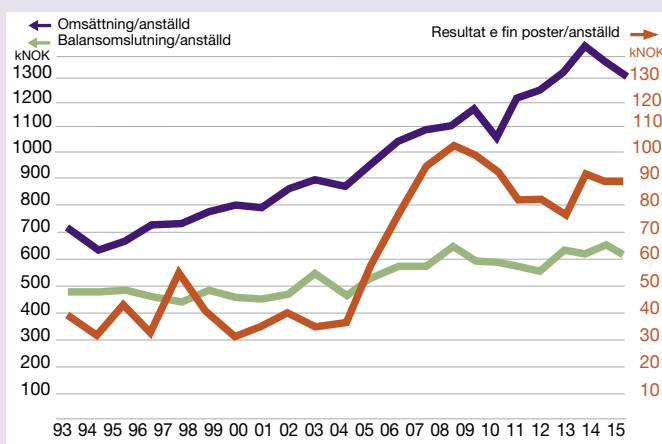
	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MNOK	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MNOK	Koncernchef/VD
RIF	1	1	Norconsult AS	MD	15	3975,0	3845,6	3000	1990,0	Per Kristian Jacobsen
RIF	2	2	Multiconsult (förvärvat LINK Arkitektur AS)	MD	15	2554,0	2265,6	2110	1257,6	Christian Nørgaard Madsen
RIF	3	3	SWECO Norge AS	MD	15	1905,0	1722,4	1522	949,3	Grete Aspelund
RIF	4	4	Rambøll Norge AS	MD	15	1647,0	1675,9	1422	728,0	Ole Petter Thunes
RIF	5	5	COWI AS	MD	15	1568,2	1410,8	1184	631,9	Terje Bygland Nikolaisen
RIF	6	8	ÅF Norge (förvärv av bl a ÅF Reinertsen, infra)*	M,E,Enr, I	15	1200,0	804,0	860		Ottar Skarstein, Rune Hardersen, Jon Holland, Fredrik Alkenhoff
RIF	7	7	Asplan Viak koncernen	MD	15	1080,3	1040,5	985	491,5	Øyvind Mork
RIF	8	9	Dr Ing A Aas-Jakobsen AS	CE, PM	15	690,7	604,7	142	282,1	Trond A. Hagen
RIF	9	10	WSP Norge AS	PM	15	400,5	360,1	237	128,9	Knut Jonny Johansen
RIF	10	15	Hjellnes Consult AS	MD	15	306,9	266,9	223	121,3	Geir Knudsen
	11	18	Rejlers Norge AS	E	15	285,0	182,6	264	137,9	Morten Thorkildsen
	12	13	OEC Gruppen AS	Enr,I,PM	15	284,9	292,1	131	152,9	Knut Hegge
RIF	13	14	ViaNova-gruppen *	CE, Env, E	15	284,0	266,9	184	173,4	Syrteit, Kirkhorn, Paulsen, m fl
	14	17	Nordic Office of Architecture	A	15	226,6	231,9	132	87,4	Erik Urheim
	15	16	Techconsult AS	PM,I	15	182,6	240,5	61	58,8	Ronny Meyer
	16	21	Snøhetta Group *	A	15	176,6	147,8	180	61,2	Craig Dykers, Tonje Verdal Frydenlund, Elaine Molinar
	17	12	Insenti AS	PM	15	175,5	350,9	27	55,8	Bjørn Grepperud
	18	20	OPAK A/S	PM,Env,Enr,E	15	164,2	153,9	126	59,5	Jan-Henry Hansen
	19	30	Ratio Arkitekter AS (fd Bgo og Medplan Arkitekter)	A	15	162,7	95,4	50	63,3	Randi Mandt
RIF	20	22	Erichsen & Horgen A/S	M	15	146,7	142,5	120	50,9	Arne Jorde
RIF	21	23	Holte Consulting AS	PM	15	137,2	134,8	63	48,4	Trygve Sagen
	22	45	Pöry Norway AS	I	15	136,3	45,8	59	63,2	Jon Terje Julsen
RIF	23	32	Unionconsult *	M,E,Env	15	130,2	81,6	103	49,6	Young, Birkely & Berntsen
	24	24	Atkins Norge AS	Enr	15	129,8	88,5	72	57,5	Pierre Henrik Bastviken
	25	26	Semcon Norge (förvärvat Kongsberg Devotek)*	I	15	127,0	114,2	96	40,0	Hans Peter Havdal
	26	19	DARK Gruppen *	A	15	122,2	182,4	95	39,2	Geir Gustav Hantveit
RIF	27	28	Dr Techn Olav Olsen AS	PM,CE, Env	15	117,8	107,9	86	49,6	Olav Weider
RIF	28	27	Høyer Finseth AS	PM, CE	15	111,6	108,4	128		Knut Reed
RIF	29	29	ECT AS	E	15	109,2	95,4	100	53,7	Jan Henning Quist
	30	31	Teleplan Consulting AS	E	15	81,3	86,3	45	35,6	Jan Haakon Gulbrandsen
	31	34	Arcasa Arkitekter AS	A	15	80,1	65,3	49	37,5	Per Erik Martinussen
	32	33	Lpo Arkitekter AS	A	15	74,8	71,0	73	31,0	Hilde Sponheim
RIF	33	35	Dimensjon Rådgivning AS	Env	15	67,5	60,7	47	24,3	Jon Halvar Eiane
RIF	34	37	Ingenior Per Rasmussen AS	E	15	67,0	59,3	26		Per H. Rasmussen
RIF	35	41	Brekke & Strand AS	Env	15	66,1	52,1	79	26,2	Ingjerd Elise Aaraas
	36	43	Solem Arkitektur AS	A	15	64,8	49,7	52	43,9	Roger Snustad
	37	36	Hille Melbye Arkitekter AS	A,PM	15	60,7	59,4	54	29,1	Anna Marie Christensen
	38	38	Lund Hagem Arkitekter AS	A	15	57,5	55,4	56	21,5	Mette Røsbekk
	39	40	Lund & Slaatto Arkitekter AS	A	15	55,7	53,1	49	25,4	Pål Bjørnstad
RIF	40	42	Nordplan AS	PM,CE,A	15	54,7	51,2	50	20,1	Arne Roald Steinsvik
	41	39	Niels Torp AS Arkitekter	A	15	51,7	54,3	39	40,3	Niels A. Torp
	42	25	Rambøll Oil & Gas AS	Enr,I	15	46,9	124,5	23	71,4	Gro M Baade-Mathiesen
	43	47	Abo Plan & Arkitektur AS	A	15	45,9	43,5	42	22,3	Arne Kristian Kolstad
RIF	44	54	Bygganalyse AS	PM, CE	15	45,6	38,0	30	26,3	Frank Henry Roberg
	45	53	Dyrvik Arkitekter A/S	A	15	44,9	38,9	46	18,4	Halvor Bergan
RIF	46	50	Prosjektutvikling Midt-Norge AS	PM,CE	15	44,3	40,2	33	20,3	Nina Lodgaard
RIF	47	55	Itech AS	M,E	15	44,1	37,6	29	15,6	Håvard Olsen Wiger
	48	65	Tag Arkitekter AS	A	15	44,1	33,5	52	17,7	Lars Eirik Ulseth
RIF	49		Structor Norge (flera bolag) *	CE,E	15	42,8		54	32,0	Snippen, Horn, Sundfær m fl
RIF	50	46	Plan 1 AS	CE,A,PM	15	42,2	43,6	33	18,4	Knut Andersen
	51	58	Efla AS	MD	15	42,1	35,5	21	15,7	Ragnar Jonsson
	52	85	L2 Arkitekter AS	A	15	41,9	27,0	24	24,4	Jon Flatebø
	53	61	ØKAW AS Arkitekter	A	15	41,2	34,6	28	17,8	Margrethe Benedikte Maisey
	54	70	PKA - Per Knudsen Arkitektkontor AS	A	15	40,5	32,7	40	20,3	Reidar Klegseth
RIF	55	92	IPD Norway AS	PM, E	15	38,7	24,7	30	11,8	Aksel Østmoen
	56	67	Enerhaugen Arkitektkontor AS	A	15	38,1	33,1	35	16,0	Bente Nygård
	57	51	Arkitektkontoret Nils Tveit AS	A	15	38,0	39,7	16	17,6	Nils Martinus Tveit
	58	64	Ingeniørfirmaet Malnes Og Endresen AS	E	15	37,9	33,5	26	15,6	Roger Malnes
	59	52	LOF Arkitekter AS	A	15	37,9	39,5	23	12,9	Sverre Jørgen Olsen
	60	44	AMB Arkitekter AS	A	15	37,0	49,5	36	18,5	Michael Bowe
RIF	61	69	ElectroNova AS	E	15	35,7	32,8	23	25,9	Trond Einar Kristiansen
	62	71	HRTB AS (Arkitekter)	A	15	35,3	32,6	38	18,2	Tove-Christin Eidskrem
	63	72	Arkitektene Astrup & Hellern AS	A	15	34,6	32,0	28	18,5	Åke Letting
	64	60	OG Arkitekter AS	A	15	34,2	34,6	55	17,5	Osmund Olav Lie
RIF	65	66	Grunn Teknisk AS	PM,CE	15	34,1	33,4	11	16,8	Geir Solheim
	66	56	Techni AS	I	15	34,1	36,9	35	20,1	Dag Almar Hansen

RIF = Medlem i RIF, Rådgivende Ingeniørers Forening. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. -- = uppgift saknas. PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggningsteknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri teknik, MD = Multi Disciplin.

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MNOK	(föregående)	Medelantal anställda	Balans- omslutning MNOK	Koncernchef/VD
67	73	Halvorsen & Reine AS (Arkitekterne)	A	15	33,6	31,2	24	18,4	Øystein Rognebakke (S0)
68	49	SJ Arkitekter (Solheim + Jacobsen) AS	A	15	33,4	40,5	21	13,2	Anne Sudbø
69	68	Siv.ing. Stener Sørensen AS	CE	15	33,1	32,9	24	9,6	Bo Reinhold Gunsell
70	59	Alliance Arkitekter AS	A	15	32,9	35,1	37	12,0	Terje Morten Eidsmo
71	101	Arkitektgruppen CUBUS A/S	A	15	32,7	22,7	27	13,1	Odd Eilert H Mjøllem
72	62	Iark AS	A	15	32,4	34,5	29	15,8	Anne Elisabeth Paus
73	77	4B Arkitekter AS	A	15	32,4	29,7	37	15,1	Kari Linderud
74		Spir Arkitekter AS	A	15	31,9	29,3	27	10,0	Sven Gitlesen Krohn
75	57	Arc Arkitekter AS	A	15	31,1	36,1	25	18,9	Kjersti Hilde
76	88	Artec Prosjekt Team AS	CE, PM	15	30,8	26,5	19	8,8	Per Steffen Reigstad
77	75	Bølgeblikk Arkitekter AS (fd Ottar Arkitekter)	A	14	30,7	26,5	17	12,5	Terje Wilhelm Aaneland
RIF	78	Fokus Rådgivning AS	CE	15	30,2	28,5	17	11,7	Jan Ole Myrland
	79	Løvlien Georåd AS	Env	15	30,0	30,5	10	13,0	Per Løvlien
	80	Metropolis Arkitektur & Design	A	15	29,8	27,0	27	14,3	Hanne Arvik
	81	Eggen Arkitekter AS	A	15	29,8	26,2	25	18,4	Vebjørn Ekseth
	82	Optiman AS	PM	15	29,1	29,1	20	10,6	Rune Steve Hardersen
RIF	83	Ivest Consult	CE	15	28,5	22,0	31	10,7	Jan Inge Hage
	84	Børve Borchsenius Arkitekter AS	A, PM, CE	15	28,4	26,2	27	14,9	Jan Olav Horgmo
RIF	85	Bright Rådgivende Ingeniører (Bygg, Elektro, WS) *	CE	15	28,3	18,7	19	14,4	Arne Gunnar Birkeland
	86	Heggelund & Koxvold AS	A, PM	15	28,2	27,2	21	11,9	Jon Heggelund
RIF	87	Stærk & Co as	PM, CE	15	27,9	26,6	23	16,0	Jan Lindland
	88	Kristin Jarmund Arkitekter AS	A	15	27,6	27,5	25	11,3	Kristin Jarmund
RIF	89	Karl Knudsen AS	PM, CE	15	27,4	27,6	19	11,7	Amstien Garli
	90	HLM Arkitektur & Plan AS	A	15	27,0	15,6	21	12,1	Marie Louise Lekven
	91	PIR II architects AS	A	15	26,8	24,0	40	9,8	Mette Melandsø, Katy Chada & Kaja Tiltne
	92	C.F. Møller Norge AS	A	15	26,7	30,7	18	9,6	Christian Dahle
	93	Meinich Arkitekter AS	A	15	26,4	24,0	20	11,0	Kristian Fodstad
RIF	94	A.L. Høyer Skien AS	PM, CE	15	26,3	34,3	15	6,7	Jørn Lindgren
RIF	95	T-2 Prosjekt AS	CE	15	25,7	22,6	11	10,8	Magne Olav Torsæter
	96	Arkitektfirma Helen & Hard AS	A	15	25,7	19,7	28	6,8	Reinhardt Kropf
	97	Sinus AS	CE, Env	15	25,3	26,0	20	12,2	Tønnes Andreas Ognedal
RIF	98	Roar Jørgensen AS	PM, CE	15	25,2	24,0	23	11,4	John Dæhli
RIF	99	Pabas Arkitekter Og Rådgivende Ingeniører AS	CE, PM, A	15	23,8	27,0	12	12,5	Ketil Bakkejord
RIF	100	Moe Rådgivende ingeniører AS	CE, M	15	23,8	23,5	22	14,5	Sune Wendelboe

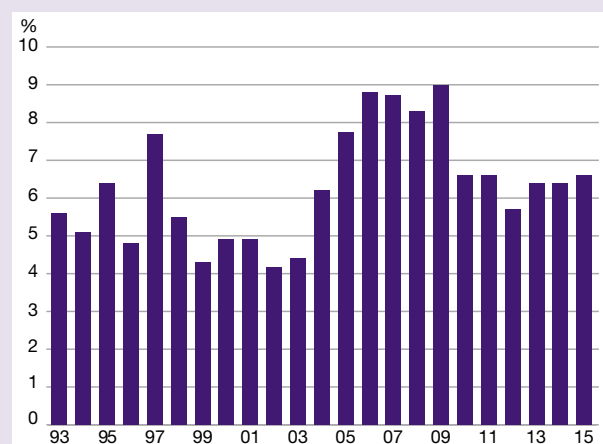
De 30 största norska koncernerna

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellanstora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagens omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31–100 i förteckningen ovan minskade omsättningen år 2014 med 5 % till 2 622 MNOK (2 774 MNOK 2013). Antalet anställda minskade till 2079 (2195). Omsättningen per anställd var därmed 1261 kNOK (föregående 1264 kNOK). Resultatet före skatt ökade till 151 kNOK/anställd (föregående 120 kNOK). Räknat som vinstmarginal ger detta 12,0 % (9,5 %). Genomsnittlig balans per anställd var 590 kNOK (571 kNOK).

Vinstmarginal

Nyckeltal för de 30 största koncernerna

(föregående år)

Omsättning/anställd	1349 kNOK	1378 kNOK
Resultat efter finansiella poster/anställda	89 kNOK	89 kNOK
Balansomslutning/anställd	618 kNOK	649 kNOK

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 6 % till 18 828 MNOK (17 733 MNOK 2013). Medelantalet anställda ökade med 12 % till 13 660 (12 423). Omsättningen per anställd minskade därmed till 1378 kNOK (föregående 1427 kNOK). Resultatet före skatt blev 89 kNOK/anställd (91 kNOK föregående år). Vinstmarginalen för de 30 största företagen var 6,4 % under 2014 (samma som året innan; 6,4 %). Genomsnittlig balans per anställd var 649 kNOK (609 kNOK).

“STRONG RECOVERY OF ICELANDIC ECONOMY”

The Icelandic economy is undergoing very robust growth, driven by consumption and business investments. GDP and private consumption growth was in excess of 4 % in 2015 while investments increased by 18 %. It is expected that during 2016 the economy will grow by close to 5 %, private consumption by 7.1 % and investment by 21.7 %. In 2017 GDP growth is forecast at 4.5 % by most analyst, private consumption at 5.7 % and investment at 7.4 %.

The overall outlook for the following years is also favorable with GDP estimates for 2018 at 2-3 % and consumption between 2.5-3.7 %. Investment growth in 2017 will be modest, however.

Public consumption growth will remain subdued during the few years reflecting the fiscal restraint that has been in place since the financial crisis of 2008. However, a new government will be in place by the end of 2016 and it is somewhat likely that the aftermath of elections will be expansionary, especially in infrastructure.

Exports as well as imports are growing

at a rapid pace. Although net exports are positive their contribution to growth is negative through 2017 due to consumption and investment but turning positive from 2018 onwards. The export of consulting engineering is likely to be reduced because of stronger krona.

Terms of trade are expected to be roughly stable throughout the next year but the uncertainty is mostly for deteriorating terms of trade.

Inflation has remained below the Central Bank's target for nearly 3 years. This is the longest period of low inflation in Iceland's history. Domestic costs, mainly wages, have been on a fast rise, but this has been offset by appreciation of the króna, low commodity prices and low trading partner inflation. Further contributing factors in holding down inflation may be firms' favourable debt position and market growth. For the last three years the rise in house prices is responsible for the major part of the measured inflation. Inflation is generally expected to increase gradually and peak near 3.4 % in 2018 followed by a gradual decline.

Wages and purchasing power have increased greatly in recent years and wage uncertainty is considered to be low for the next two years. However, the agreed wage increases are very high and will be challenging for the engineering- and architects as well as for the economy as a whole.

Labour market growth has continued at a strong pace and employment is predicted to increase considerably during 2016. Labour demand has been satisfied by attracting more people to the labour market, reduced unemployment and for-

eign migration. On an annual basis unemployment now stands at just over 3 % while registered unemployment stands at around 2.3 %. Labour demand will be high in 2017, but some of the tension will ease in the later years of the forecast with unemployment gradually increasing to around 4 % at the end of the period.

Employment in the engineering and architect sector is also increasing modestly as domestic demand for their service is increasing. The share of foreign projects is most likely to reduce following a stronger krona.

The year 2016 will be the eighth trade surplus year in a row and the fourth of a generous current account surplus. These durations as well as the scale of the surpluses are unprecedented in the 70 years of Iceland's postwar era economic history. There are, however, challenges facing the economy with possible signs of overheating in the economy, too strong krona, generous wage agreements.

In the latter half of 2016, the real exchange rate of the króna rose to its highest value since mid-2008. The outlook is for the real exchange rate in terms of relative consumer prices to be, on average, more than 5 % higher in 2016 than in 2015. Furthermore, given the substantial pay increases provided for in recent wage settlements, the real exchange rate in terms of relative unit labour costs will rise this year by even more – over 10 %. Given the prospects for wage developments in coming years, it is highly likely that Iceland's competitive position will continue to deteriorate. This development is likely to damage the competitiveness of Icelandic consultancy firms operating outside of Iceland. In addition, Norway has been the single most important market for Icelandic consultant firms. The market situation there has changed dramatically for Icelandic firms operating in Norway in less than a year with the devaluation of NOK. In November 2016 the exchange rate of NOK/ISK was 13isk but went as high as 24isk in 2014. Similar development is against the USD and EUR but not as dramatic as the NOK.

Bjarni Már Gylfason, economist at SI – the Federation of Icelandic Industries

About FRV and SAMARK

► **FRV joined the Federation of Icelandic industries (SI) in 2013 and SAMARK in 2014. Both are independent branch organization within SI, which is a part of the Confederation of employers in Iceland (SA). SAMARK and FRV are a part of one of three pillars of SI – the construction industry. FRV has around 20 member companies and SAMARK around 24.**

Bjarni Már Gylfason, economist at SI
Árni Johansson, director of construction industry at SI

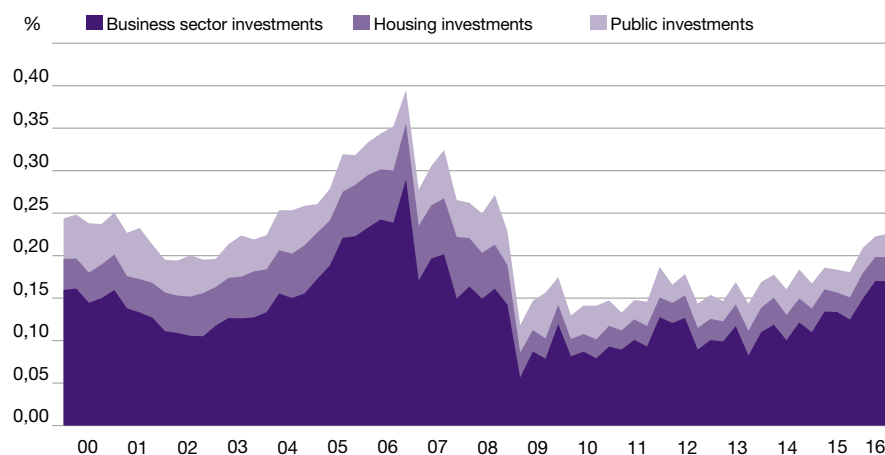
Investment outlook

The single most important macroeconomic variable for engineers and architects is the Investment level. The lack of investments continues although the Icelandic Economy is doing well overall with strong economic growth. During the last 6–7 years the investments level have remained low after a sharp drop in 2009 following the economic crisis. The investment level is only recently now getting close to the minimum level of 20% of GDP to support growth and the demographic structure of the Icelandic population. Historical average is close to 24% of GDP.

One key consequence of low investment level is decrease in productivity. The capital stock is decreasing since depreciation is higher than new investments. That means less production capabilities and growth possibilities in the future and limits productivity growth. Therefore higher investment level is a key priority for both sectors. For the engineering sector public investments play a dominant role but for the architectures the market for new housing is more important.

This development might seem like a paradox since the Icelandic economy is

Investments as a percentage of GDP 2000–2016

Investment levels in Iceland the last 15 years, broken down by sectors. The investment boom in 2005–2007 was driven by energy intensive investments but also on credit-boom that supported all kinds of investments. Since 2009 investments levels have been low and are not yet reaching normal levels. Business investments started to pick up in 2015 but both housing and public investments is low, especially public.

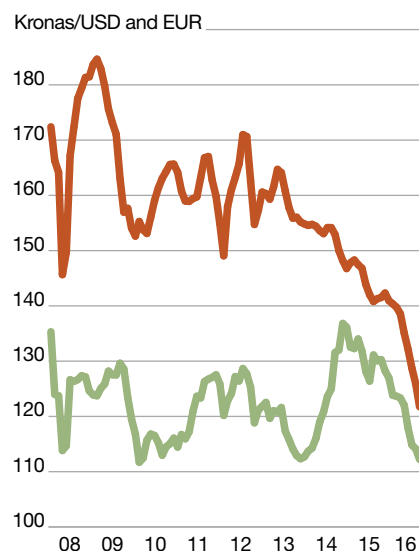
doing overall so well. The problem is that growth is driven by inflow of new labour force into the labour market – not higher productivity.

Housing investments

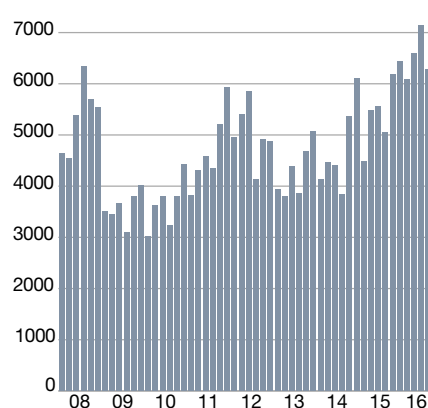
Development and outlook in the housing market is a key priority for the construction industry in Iceland and espe-

cially the architects. The engineering firms are somewhat less depended upon that market. The housing market shrunk heavily in early 2008 prior to the collapse of the banking system. Historically around 1.600–1.800 new apartments are needed annually in the market. The production dropped to around 200–400 units on average in 2009–2012. In

Exchange rate of USD and EUR against ISK 2008–2016

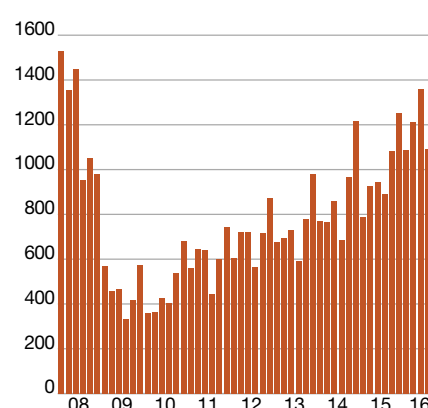

Engineers turnover in million ISK 2008–2016

Development of turnover for engineers since 2008. The sector was like other sectors in Iceland hit by the economic crisis but not as severely as many others. In 2011 and 2012 energy intensive projects proved to have a positive impact on

Architects turnover in million ISK 2008–2016

Development of turnover for architects in Iceland since 2008. The sector was hard hit in 2008 and 2009 but has been gradually recovering since 2013. A recent survey among companies in SAMARK suggest that all companies are

DE 20 STÖRSTA ISLÄNDSKA ARKITEKT- OCH TEKNIKKONSULTFÖRETAGEN

	2016	2015	Koncern	Verk- samhet	Bok- slut	Omsättning MISK	(föregående)	Medel- antal anställda	Balans- omslutning MISK	Koncernchef/VD
FRV	1	1	Mannvit hf		MD	15	5268,0	5169,7	290	3246,2 Sigurhjórtur Sigfússon
FRV	2	3	Efla hf.		MD	15	5107,0	4547,3	273	2002,0 Guðmundur Thorbjörnsson
FRV	3	2	Verkis hf.		MD	15	4742,6	4944,1	329	1970,7 Sveinn Ingi Ólafsson
FRV	4	4	VSÓ Ráðgjöf ehf.		MD	15	1100,0	1060,0	70	490,0 Grímur Már Jónasson
FRV	5	6	Ferill ehf., verkfræðistofa	CE, PM, M, Env		15	536,0	445,3	25	24,8 Ásmundur Ingvarsson
FRV	6	5	Hnit hf.	PM, CE, Enr, E, Env		14	472,0	472,0	35	169,0 Harald B. Alfreðsson
FRV	7		Lota ehf		CE	15/16	421,0		31	182,0 Magnús Kristbergsson
SAMARK	8	7	Arkís ehf.	A, PM, Env		15	405,0	372,0	24	109,0 Þorvarður Lárus Björgvinsson
SAMARK	9	8	THG Arkitektar		A, PM	15	390,0	334,1	25	215,0 Halldór Guðmundsson
FRV	10	9	VJI Consulting (VJI - Verkfræðistofa Jóhanns Indr ehf)	E, Enr, I, PM		14	334,0	334,0	23	129,0 Magnús Kristbergsson
SAMARK	11	10	Tark Arkitektar (Tark - Teiknistofan ehf.)		PM, A	15	320,0	324,0	23	172,0 Ivon Stefán Cíla
SAMARK	12	11	ASK arkitektar ehf.		A, PM	15	241,0	227,7	18	30,0 Páll Gunnlaugsson
SAMARK	13		Gláma Kím arkitektar		A	15	206,0		17	73,5 Árni Kjartansson
SAMARK	14		Landslag ehf		A	15	187,0		17	104,0 Finnur Kristinnsson
FRV	15	12	Verkfræðistofa Suðurnesja ehf.	PM, CE, Enr, E, Env		14	179,4	179,4	13	140,8 Brynjólfur Guðmundsson
SAMARK	16		VA arkitektar		A	15	165,0		15	61,0 Indro Candi
SAMARK	17	13	Landmótun sf		A, Env	14	132,5	132,5	10	55,8 Áslaug Traustadóttir
SAMARK	18		Uti og Inni s.f. architects		A	15	76,0		6	17,0 Baldur Ó. Svavarsson
FRV	19	14	Teiknistofa arkitekta GG og félagar ehf		A, CE	14	58,2	58,2	5	22,9 Gylfi Guðjónsson
FRV	20		Teiknistofan Tröð ehf		CE	15	55,0		5	684,0 Sigríður Magnúsdóttir

2013 and 2014 the market started to pick up and the market today shows various signs of tension. Annual supply is getting close to long term annual demand but a considerable gap still needs to be filled. Housing shortage is very noticeable in the market and prices are on the rise. On challenge that Icelanders face now is very large generation of young people born around 1990–1994. The generation is putting pressure on the market. The federation of Icelandic Industries has housing issues, housing permits etc. as its key priority.

Business investments

Overall business investments have been quite strong although the overall investment level is too low. This is mainly due to booming tourism but considerable investments in the energy transport grid and silicon production manufacturing is also taking place. There are plans and underlying need to invest heavily in the national electricity grid which is likely to start in 2016. If all these plans go forward it will be a strong boost for the engineering sector but it will also put further pressure on the domestic economy.

Nyckeltal för de 20 största koncernerna

(föregående)

Omsättning/anställd	16,27 MISK	16,33 MISK
Resultat efter finansiella poster/anställd	1,02 MISK	0,98 MISK
Balansomslutning/anställd	7,89 MISK	7,69 MISK

Omsättningen för de 20 största koncernerna var ca 20396 MSIK (18600 MISK föregående år, då 14 största) och medelantalet anställda 1254 (1139). Vinstmarginalen uppgick till 6,3 % (6,0 %).

Overall business investment is estimated to grow around 20–25 % in 2016 but only around 5–6 % in 2017.

Public investments

During the crisis of 2008–2010 public investment shrank. As the situation in public finances improved it was somewhat expected that public investments would increase again. That has not proved to be the case and public investments levels are almost 50 % lower than the historical averages, somewhat due to high public debt but also from the last government prioritization. Looking at long-term goals and outlook in public finance no real change is foreseeable. Public investments is shrunk by 2,5 % in 2015 but will increase by 2,7 % in 2016 and 3,7 % in 2017. These numbers are lower

than economic growth as a whole which means that public investments as a percentage of GDP will decrease even further. This development is a key concern for the engineering sector but also for the economy as whole.

State of the Nation in Iceland

A key project for FRV in 2017 will be publish a detailed report called State of the nation. It will be similarly set up as seen in both Norway and Denmark. The focus will be on all infrastructure, situation and outlook. FRV is hoping that the report will be a new foundation for discussing infrastructure projects in Iceland and a key project and taking public and political debate on the issue to a new level. The first part of the paper is estimated to be published in March 2017.

"THE FINNISH ECONOMY IS RECOVERING"

The Finnish economy has finally turned into slow growth after several years of negative figures. Especially the construction sector has grown rapidly during 2016, and the technology industries, the IT sector and consulting have also continued to grow.

During the second half of 2016 the industrial output has also increased, order books have started to grow and several major new investments e.g. in forest/bio-industries are under planning.

A collective labor agreement, that cuts salary growth and increases working hours, is also expected to improve the competitive edge of Finnish industries.

Market review

The consulting sector continues to grow faster than the Finnish economy. Turnover in the consulting sector has grown by 11 % between 2014 and 2015. Staff in SKOL member companies has grown by around 4 % in 2016, and order stocks have increased by 10 % since 2015 last year.

The Industry consulting sector has started to focus on direct export markets due to the downturn in the Finnish export industry, which used to employ them. Especially in the shipbuilding- and petrochemical industries consultants have increased direct export. However, the Finnish export industry now has better market expectations for the coming year.

Infrastructure sector investments continue in growing cities. Due to successful lobbying the state infrastructure investment plans for 2016, 2017 and 2018 have been supplemented with new major road, rail and urban rail investments with a total worth of over 2 billion €. In addition, about 600 M€ is channeled to rehabilitation and maintenance of road- and rail networks, which includes also small investment projects. The new decisions have changed the market situation dramatically, overcapacity has turned into lack of staff.

The building sector continues to have a good workload, and profitability is also

good. There is already lack of expertise in some areas like structural design, HVAC design and project management. Both public and private investments in the building sector are expected to continue increasing, with focus on the growing cities in southern Finland.

Statistics from 2015

The total turnover of SKOL member companies in 2015 was 1630 million EUR, a growth of 4 % compared with the previous year. Most of the increase came from the domestic sector, which increased by 5 %. Export of consulting services increased by 2 % from the previous year, with a total volume of 275 million EUR in 2015.

The biggest exporter was the industry sector, with exports representing about 32 % of their turnover. The infrastructure-consultancies exported about 10 % and the building sector only 3 % of their total turnover. Downturn on the Russian market was a major reason for decreasing export figures, and the situation remains the same in 2016.

The industry sector represents over 41 % of the total turnover. The building sector is second in line, with 36 % share among SKOL companies. The infrastructure sector represents 20 % of total turnover. The rest comes from other business sectors, including e.g. management consulting and training.

The building sector had the biggest growth in domestic invoicing, at 8 %. Domestic industrial consulting and infrastructure invoicing increased by 2 % from the previous year.

The total staff numbers of SKOL member companies increased by 4 % to 16900 employees in 2016. Out of these 4000 have higher university degree, over

8000 have college (polytechnic etc.) degree, 2000 are technicians and building masters, and the rest are other staff.

Profitability improved a bit

The profitability figures of the 100 biggest Finnish companies are presented in the Nordic comparison part of this report, but the figures that SKOL collected in the spring from all member companies show that profitability in 2015 improved somewhat from the previous year. The average operating profit of SKOL member companies was 11 % and the net margin was 4.9 %. The building sector showed the best net results, 5.7 %, followed by infrastructure at 4.9 % and industry at 4.1 %.

Biggest companies, mergers and acquisitions

Pöyry continues to be by far the biggest Finnish consulting company in this Nordic sector review, as it is listed in Finland and reports its total turnover including global operations. When looking at the operations in Finland, which is the basis of SKOL statistics, there were some changes in the top ten list.

In 2015, Ramboll had the biggest turnover in Finland, 180.5 million €, followed by Sweco (179.8 M€) and Neste Jacobs (137 M€). Other companies in top ten included Pöyry (134.8 M€), Etteplan (85 M€), FCG and Granlund (both 54.7 M€), Citec (51.7 M€), A-Insinööri (51.3 M€) and Elomatic (48.1 M€).

The fastest growing companies in top ten were Ramboll, Granlund and A-insinööri. Other fast growers included Dekra, Deltamarin and Rejlers. Neste Jacobs took over the position as the biggest exporter from Finland, followed by Citec.

Especially Ramboll, Granlund and Wise Group have been active in the acquisition market during the recent years, with numerous acquisitions. Biggest acquisitions in 2016 were however carried out by Etteplan, who acquired Espotel and Soikea solutions, increasing Etteplan's service offering in embedded systems, industrial internet solutions and digital data management.

“TURNOVER IN THE CONSULTING SECTOR GREW BY 11% BETWEEN 2014 AND 2015.”

The Finnish Association of Consulting Firms SKOL in brief

SKOL is the employer's association for independent and private consulting companies in Finland. SKOL has around 175 member companies in the fields of industrial, building and infrastructure design and consulting, as well as management consulting and training. SKOL members employ over 16900 professionals in Finland, and approximately 7000 outside Finland. The companies represent about two thirds of total sector capacity in Finland.

SKOL promotes professional, independent, sustainable and ethical consulting engineering, which provides best value to the Clients. SKOL looks after the interests of member companies in Finland and within EU, improves the operating environment of consulting engineering work in Finland and internationally, as well as builds up the brand and communicates the value of high quality consulting engineering.

The main targets in SKOL strategy are:

- ▶ SKOL companies are seen as value-adding partners by the Clients, and this is indicated by increased investment on high quality design and consulting.
- ▶ Finland is a good operating environment for design and consulting business and SKOL continues to proactively improve the business environment.
- ▶ Design and consulting business attracts the best young professionals who want to create sustainable and competitive future.
- ▶ SKOL speeds up the international business of its members.
- ▶ SKOL is known and appreciated as an integral part of Technology Industry.

The activity areas and key actions in each area are listed below. More information about each topic is available at SKOL.

Operating environment/policy

- ▶ Influencing new legislation and other regulation
- ▶ Seminars for clients and stakeholders
- ▶ 14 technical working groups meet regularly, about 200 active participants
- ▶ National consulting contracts
- ▶ Legal support to members
- ▶ Collective agreement (no salary increases, 24 h/year more working time)
- ▶ Cooperation with technical universities and institutes: curriculum, intake, industry coop.
- ▶ Forums with Transport authority e.g. rail forum, top management meeting
- ▶ Statistics, market reviews, cost follow-up, guidance on fringe benefits
- ▶ Ad hoc polls on topics of interest

Attraction of young staff

- ▶ Young consultants forum seminars and get-togethers
- ▶ Participation in infra sector LIKE project with the aim to attract young staff
- ▶ Participation in KIRA-academy bringing together young professionals of whole real estate and building sector
- ▶ Student events like "CEO crossfire" with technical university students
- ▶ Young consultant of the year –award
- ▶ Scholarships to students
- ▶ Participation in MyTech-platform www.mytech.fi/suunnittelu-ja-konsultointi – video inter-views of young consulting professionals

Procurement

- ▶ Innovative procurement road show together with clients, municipalities and politicians
- ▶ New national procurement guidelines for consulting services together with major clients
- ▶ New practical tools for quality based tender evaluation
- ▶ Preparation of scope of work lists for various consulting services e.g. www.sopimuslomake.net/lomakkeet/rt-10-10846-en
- ▶ Advising clients on good procurement practices

Communication

- ▶ Branding member companies on quality, value for money, sustainability & responsibility
- ▶ Regular meetings with media, often together with board members
- ▶ e-letters to stakeholders
- ▶ e-letters to members
- ▶ Storytelling workshops to board and spokesmen
- ▶ Articles on newspapers
- ▶ SuomiArena summer week by MTV3 channel - theme future of work
- ▶ Strong communications and social media activity
- ▶ New unified brand within all associations in Technology industries
- ▶ Client of the year award

International work

- ▶ Export group/ forum for companies going international
- ▶ EFCA committees, GAM, FIDIC
- ▶ Lobbying at EU organisations on good procurement
- ▶ RINORD annual conference
- ▶ Nordic sector review
- ▶ Benchmark with other associations

Matti Mannonen, SKOL.

- ▶ Participation in Habitat Quito Finnish Delegation

Project work

- ▶ Participation in Real Estate digitalization development project www.kiradigi.fi
- ▶ Master thesis on impact of good consulting in industrial projects
- ▶ Integrated project delivery model development
- ▶ Study on housing production needs and demographics of Finland in 2040
- ▶ Activating the work of Lean Construction Institute Finland
- ▶ Building sector 3-year quality project together with construction industry and clients

Postal address:

PO Box 10,
FIN-00131 Helsinki
Eteläranta 10, Helsinki
skolry@techind.fi
+358-9-19231
www.skolry.fi

Street address:

E-mail:

Phone:

PRACTICES IN DESIGN ARE CHANGING

Architects have always been firmly of the opinion that there is no work component in the design process that could be outsourced to 'more affordable' suppliers, at least not without major difficulty. However, digitalization and internationalization are changing many things.

Architects have to recognize new needs

In this ongoing change, the expertise and design input of the architect must also be increasingly considered from the perspective of cost structure and efficiency. Simply put, the profession must resolve the issue of how the work might be divided up into design on the one hand – requiring high expertise and research – and pure technical draftsmanship on the other. Although producing design drawings has always been an integral and major part of the business of an architects' office, it is quite possible that in the future some of this work will be shifted off the architect's desk, so to speak. This is not to say that there will be

a decline in demand for the services of architects, because new needs are emerging all the time. Architects simply have to recognize those new needs and to customize a service that responds to clients' needs and returns added value. At the appropriate price, of course.

Established practices in design and in commissioning designs need to be cleaned up. Accordingly, clarity is now being sought with various methods responding directly to clients' needs and new, illustration-based management methods. Although the construction market is currently strong, the need for continuous development should not be forgotten. Just like any entrepreneur, architects must be prepared to develop

their business models.

The world is led with images

All occupations are currently in a state of flux; no job description can be fixed and immutable any more. Although as architects we have an excellent and documented understanding of our history, our future is less clear. Moreover, due to the rapid pace of technological advancement we no longer know exactly what our goals should be, and we may well end up driving ourselves irreversibly out of the market. Architects are professionals in visualization, which is precisely the reason why we have a natural potential for success in these evolving markets. The world today is increasingly led with stories and images. Even phones are now used more for sending images than for speaking with people. What the eye sees sinks into the mind and is remembered, and this offers excellent potential for translating visualizations and images into business.

ATL in brief

► The Association of Finnish Architects' Offices (ATL) is an independent organization monitoring and promoting the interest of the architectural industry. Its mission is to develop architectural services and thus improve the quality of construction and the environment. The professional membership requirements of the association are strict. An ATL member office is professional. To be accepted as a member, the management of the office must have the highest professional architectural training and solid experience of working in the industry. The management is required to work full-time in planning, design or related consultation.

The medium size of ATL member office is 8 employees. Quite normal is that offices have more than one partner. The average amount of partners per office is two persons.

Vesa Juola, ATL.

Address: Runeberginkatu 5 FIN - 00100 Helsinki
Tel: +358 9 5844 4218
Email: atl@atl.fi
web: www.atl.fi

New ways of doing things

A good example of new ways of doing things is Target Value Design. Briefly, this is a design process where all parties collaborate to design the solutions and how to implement them, the goal being to achieve the best possible outcome for everyone concerned. Budgeting is of course one of the design criteria, but not the only one. An equally important goal might be to improve community structure. To be sure, client goals such as this go into traditional design processes as well, but practice has proven that cost assessment and anticipation of actual design needs are very real problems, resulting in redesign, alterations and additions during construction, compromises on quality and missed deadlines. Cleaning up this mess is something that our profession needs to address.

ATL in numbers:

Amount of members:	245
Amount of people employed by members:	1484 + partners 486 = totally 1970
Total invoicing in the year 2011:	EUR 198.2 million

DE 100 STÖRSTA FINSKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

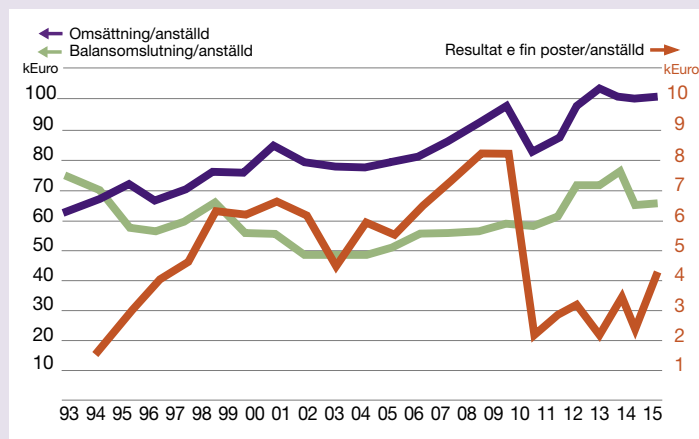
	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Antal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef
SKOL	1	1	Pöyry Group	MD	15	575,3	571,2	5752	449,9	Martin Å Porta
SKOL	2	4	Rambölli Finland + Environ *	MD	15	180,5	151,8	1916	108,8	Kari Onniselkä
SKOL	3	2	SWECO Group	MD	15	177,7	187,3	1913		Markku Varis
	4	3	Inspecta Oy *	I	14	176,0	176,0	1506		Kari Aulasmaa
SKOL	5	6	Neste Jacobs group	I	15	143,6	123,4	855	75,0	Jarmo Suominen
SKOL	6	5	Etteplan Oy	I	15	141,1	131,9	2074	92,5	Juha Näkki
	7	9	Insta Automation Oy	I	15	56,8	51,1	378	20,8	Timo Lehtinen
SKOL	8	8	FCG Finnish Consulting Group	MD	15	54,7	56,5	477	48,3	Ari Kolehmainen
SKOL	9	11	Granlund Oy	E,M	15	54,7	45,5	577	36,7	Pekka Metsi
SKOL	10	10	Citec Group	I, Env	15	51,7	49,5	456	26,9	Martin Strand
SKOL	11	12	A-Insinööri Group	S,CE, PM	15	51,3	45,0	466	25,2	Jyrki Keinänen
SKOL	12	7	Elomatic Group Oy	I, MD	15	48,1	77,2	587	46,1	Patrik Rautahaimo
SKOL	13	13	SITO Group Oy	CE, Env, PM	15	47,9	44,2	495	26,7	Tapio Puurunen
SKOL	14	14	Reijers Finland (förvärvat JS-Verkot) *	I,E,M,Env	15	39,1	32,9	469	18,5	Seppo Sorri
SKOL	15	19	Deltamarin Oy	I	15	31,0	25,9	237	15,5	Mika Laurilehto
SKOL	16	18	Wise Group Finland Oy (förvärvat Helimäki Akustikot)	CE	15	30,7	26,0	293	23,5	Aki Puska
SKOL	17	20	Dekra Industrial Oy	Enr	15	30,2	23,7	205	11,8	Matti Andersson
SKOL	18	16	ÄF Consult Oy	I, Env	15	29,1	28,9	161	13,3	Jari Leskinen
SKOL	19	15	WSP Finland	MD	15	28,1	29,0	345	11,6	Kirsi Hautala
SKOL	20	17	Vahnen Group Oy	CE	15	26,5	26,8	375	15,3	Risto Vahnen
	21	22	Insinööritoimisto Comatec Group	I, PM	15	24,2	19,0	350	11,2	Aulis Asikainen
SKOL	22	21	Destia Design *	CE	14	20,0	30,0	170		Jukka Raudasoja
	23	23	Haahtela Group *	I,PM	15	19,4	18,3	135	25,3	Yrjänä Haahtela
SKOL	24	24	Optiplan Oy	MD	15	15,9	15,6	221	9,3	Tommi Vaisala
	25	26	Econet Oy	I,Env	15	15,2	11,7	27	10,5	Matti Leppäniemi
SKOL	26	31	NIRAS Finland Oy	Env	15	11,8	10,7	49	7,3	Tor Lundström
SKOL	27	29	Suomen Talokeskus Oy	MD	15	11,6	11,3	99	3,4	Jari-Pekka Punkari
SKOL	28	32	Rakennuttajatoimisto HTJ Oy	PM	15	10,9	10,7	93	3,8	Marko Juhokas
SKOL	29	30	Ahma Insinööri Oy	PM	15	10,7	10,7	140	5,8	Kim Lindholm
ATL	30	27	Helin & Co Architects	A	14/15	10,4	11,6	49	3,5	Pekka Helin
	31	33	Raksystems Oy	PM, CE, S	14	10,3	11,8	100	3,3	Marko Malmivaara
SKOL	32	25	ISS Proko Group	MD	15	10,0	12,1	107	6,1	Harri Väänänen
SKOL	33	34	Indufor Oy	I	15	10,0	9,4	28	3,3	Jyrki Salmi
	34	37	RD Velho Oy	I	15	9,7	8,5	123	5,1	Mika Kiljala
SKOL	35		Vitalium group (Mitta Oy)	CE	15	9,6		126	14,6	Jari Lappi
SKOL	36	35	Protaccon koncernen Oy	I, E, PM	15	9,2	9,1	89	3,3	Kari Pellinen
SKOL	37	36	CTS Engtec Oy	I,CE	15	8,8	8,9	102	4,8	Antti Lukka
ATL	38	38	Arkkitehtitoimisto JKMM Oy *	A	15	8,7	8,4	50	3,4	Jaaksi, Kurkela, Miettinen, Mäki-Jyllilä (partners)
SKOL	39	39	AX-Konsultit Oy	Env,Enr,I,E,M	15	8,7	8,0	86	5,0	Urpo Koivula
SKOL	40	54	Finnmap Infra Oy	CE	15	8,6	4,0	50	3,1	Harri Linna
ATL	41	51	Pes-Arkkitehdit Oy (Pekka Salminen)	A	15	7,2	4,7	60	4,1	Jarkko Salminen
ATL	42	41	Arkkitehtitoimisto SARC Oy	A	14/15	7,0	6,6	47	6,3	Sarlotta Narjus
SKOL	43	44	Rapal Oy	PM	15	7,0	5,8	60	4,8	Tuomas Kaarlehto
SKOL	44	42	TSS Group Oy	E	15	6,9	6,3	91	4,6	Kari Kallio
SKOL	45	40	Golder Associates Oy	CE,Env	15	6,6	6,7	52	2,9	Kim Brander
SKOL	46	43	Oy Omnitele AB	PM(tele)	15	6,6	6,0	49	5,2	Tomi Paatsila
	47	52	Esju Oy	I	15	5,9	4,6	56	3,8	Matti Kainuharju
SKOL	48	45	FM-International Oy	CE	15	5,6	5,5	29	15,6	Kotaro Seki
	49	48	Indepro Oy	PM, CE	15	5,4	5,0	35	4,7	Matti Kruus
ATL	50	47	L Arkkitehdit Oy (Arkkitehtitoimisto Larkas & Laine Oy)	A	15	5,2	5,0	50	2,1	Robert Trapp
SKOL/ATL	51	65	Arkkitehdit Soini & Horto Oy	A	15	4,5	3,2	35	1,1	Sami Horto
SKOL	52	71	Plaana Group	Env	15	4,5	3,0	44	3,6	Pekka Mosorin
	53	46	Re-Suunnittelu Oy - Re-Engineering Ltd	A, CE, PM	15	4,4	5,5	37	1,9	Matti Juhani Takkinen
ATL	54	59	Arkkitehtitoimisto Ala Oy	A	15	4,2	3,8	37	1,9	Juho Emil Grönholm
SKOL	55	49	KBR Ecoplanning Oy (fd Chematur)	I	15	4,2	4,9	11	3,1	Timo Kuusisto
SKOL	56	62	Roadscanners Oy	CE	15	4,1	3,5	30	2,3	Timo Saarenketo
SKOL	57	56	Geotek Oy	Env	15	4,1	3,9	44	2,7	Anni Sihvola
SKOL	58	55	Hepacon Oy	M,E	15/16	4,0	3,9	50	1,4	Otto Jokinen
ATL	59	60	Architecture Office Sigge Ltd/ Viiva arkkitehtuuri (Arkkitehtitoimisto Sigge Oy)	A	14/15	3,9	3,6	47	5,3	Pekka Mäki
ATL	60	66	Uki Arkkitehdit Oy	A	15	3,6	3,2	40	2,0	Mikko Heikkinen
SKOL	61	72	Ideastructura Oy	CE	15	3,6	3,0	30	2,4	Jyrki Jalli
SKOL	62	70	Insinööritoimisto Pohjatekniikka Oy	CE	15	3,5	3,0	36	1,8	Seppo Rämö
SKOL	63	75	Insinööritoimisto Pontek Oy	CE	14/15	3,4	2,9	27	2,7	Pertti Määttä
SKOL	64	68	Insinööritoimisto Leo Maaskola Oy	M	15	3,4	3,1	33	1,9	Kari Seitaniemi
ATL	65	57	Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit Oy	A	14/15	3,4	3,8	37	1,5	Tom Cederqvist
SKOL	66	81	Asitek Oy	E	15	3,3	2,6	25	1,7	Rauno Mäkelä
	67		Procofin Oy	A,CE	15	3,3	1,9	30	1,6	Sami Hentilä
	68	53	Arkkitehtitoimisto HKP Oy *	A	15	3,3	4,5	24	1,4	Mikko Suvisto
SKOL/ATL	69	73	Parviainen Arkkitehdit Oy	A	15	3,3	2,9	35	1,8	Mikko Lahikainen
SKOL	70	76	Insinööritoimisto Äyräväinen Oy	CE	15	3,3	2,9	38	2,0	Mikko Äyräväinen

RIF = Medlem i RIF, Rådgivande Ingeniörers Forening. (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd. - = uppgift saknas. PM = Projektledning, A = Arkitektur, CE = Bygg- och anläggnings teknik, CT = Certifiering o prövning, Env = Miljö, Enr = Energi, E = Elteknik, M = VVS-teknik, I = Industri teknik, MD = Multi Disciplin.

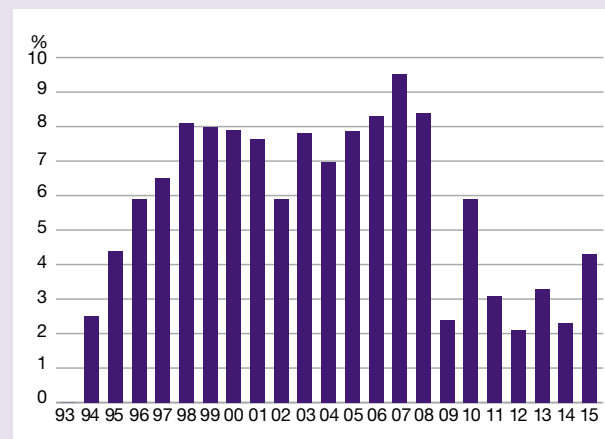

	2016	2015	Koncern	Verksamhet	Bokslut	Omsättning MEUR	(föregående)	Medelantal anställda	Balansomslutning MEUR	Koncernchef/VD
SKOL	71	77	Akukon Oy	CE	15	3,2	2,9	31	0,9	Ari Lepoluoto
SKOL	72	64	Hifab Oy	PM	15	3,2	3,2	12	1,4	Vesa Kurkela
SKOL	73	61	Insinööritoimisto Tauno Nissinen Oy	E,Enr	15	3,2	3,6	33	2,2	Antti Danska
ATL	74	79	Arkkitehdit NRT Oy (Nurmela,Raimoranta,Tasa)	A	15	3,2	2,8	30	2,5	Teemu Tuomi
SKOL	75	69	Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy	CE	15	3,1	3,0	28	2,0	Simo-Pekka Valttonen
	76	74	Kalliosuunnittelu Oy (Rockplan Ltd)	CE	15	3,0	2,9	29	2,2	Jarmo Roinisto
ATL	77		AW2-arkkitehdit Oy	A	15	3,0	1,7	15	1,7	Anssi Yrjö Mikael Anttila
SKOL	78	78	YSP-Consulting Engineers Oy	E,I	15	2,9	2,9	29	4,2	Juha Pykäläinen
SKOL/ATL	79	91	Aihio Arkkitehdit Oy	A	15	2,9	2,2	32	2,7	Timo Meronen
SKOL	80	63	Contria Oy	CE	15	2,8	3,3	30	1,0	Kenneth Grönroos
ATL	81	83	Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy	A	15	2,8	2,3	35	0,9	Mikko Lukkaroinen
	82	88	LINK design and development Oy	I	15	2,7	2,3	30	1,0	Jaakko Anttila
ATL	83	58	Gullstén - Inkinen Design & Architecture (Sisustusarkkitehdit Gullstén & Inkinen Oy)	A	14/15	2,6	3,8	30	2,0	Jari Inkinen
ATL	84	82	Arkkitehtitoimisto Hannu Jaakkola Oy (Jaakkola Architects)	A	15/16	2,6	2,3	19	2,4	Hannu Jaakkola
ATL	85	84	Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy	A	15	2,6	2,3	26	2,1	Juha Saarijärvi
ATL	86	86	Linja Arkkitehdit	A	15	2,5	2,3	30	0,9	Ville Petteri Niskasaari
SKOL	87	92	Insinööritoimisto Savolainen Oy	A	15	2,5	2,2	30	1,4	Antero Savolainen
	88	87	Geounion Oy	CE	15	2,5	2,3	29	1,6	Matti Mäntyselä
SKOL	89	67	Kva Arkkitehdit Oy	A, PM	15	2,5	3,1	29	0,9	Jean Andersson
	90	95	Yhtyneet Insinöörit Oy	Enr,E	15	2,4	2,1	26	1,1	Juha Kiviniemi
ATL	91	121	Arkkitehtitoimisto Jukka Turtiainen	A	15/16	2,4	1,4	16	0,4	Janne Aate Johannes Jylkäs
ATL	92		BST-Arkkitehdit Oy	A	15	2,4	1,8	23	1,6	Paul Sergej von Bagh
ATL	93	94	Schauman Arkkitehdit Oy	A	15	2,3	2,1	26	2,0	Janne Untamo Helin
SKOL	94	89	Sipti Oy	CE	15/16	2,3	2,3	22	1,6	Teemu Rahikainen
ATL	95	102	Arkkitehtitoimisto CJN Oy	A	15	2,3	2,0	19	1,0	Eero Valtiala
SKOL	96	97	Carement Oy	CE	15/16	2,2	2,1	28	0,8	Jouni Aukusti Juurikka
SKOL	97	99	Avecon Oy	PM, M, CE	15	2,2	2,0	24	0,7	Peter Jakobsson
SKOL	98	111	Insinööritoimisto Aalto-Setälä Oy	CE	15	2,2	1,8	17	2,2	Heikki Salpaoja
SKOL/ATL	99	80	Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy	A	15	2,1	2,8	29	1,0	Patrick Eriksson
SKOL	100	96	Insinööritoimisto Srt Oy	CE	15/16	2,1	2,1	19	1,5	Pauli Oksman

De 30 största finska koncernerna

Vinstmarginal

Generellt gäller att det är vanskligt att rakt av jämföra nyckeltalen för de största företagen med motsvarande för de mellan stora och mindre. I de senare företagen betyder de, ofta många, delägarnas omfattande arbetsinsatser relativt sett mycket för företagens omsättning och resultatnivå per anställd.

För företagen 31–100 i förteckningen ovan ökade omsättningen år 2015 med 6 % till 311 MEUR (293 MEUR 2014). Antalet anställda ökade med 6 % till 2856 (2701). Omsättningen per anställd ökade till 109 KEUR (föregående 108). Resultatet före skatt minskade till 11,5 KEUR/anställd (13,0). Räknat som vinstmarginal ger detta 10,0 % (11,9 %). Genomsnittlig balans per anställd var 69,1 KEUR (61,5).

Nyckeltal för de 30 största koncernerna (exkl. Pöyry)

	102 KEUR	(103 KEUR)	100 KEUR	96 (100 KEUR)
Omsättning/anställd:				
Resultat efter finansiella poster/anställda	4,3 KEUR	5,7 (KEUR)	2,3 KEUR	(5,3 KEUR)
Balansomslutning/anställd	66,4 KEUR	61,6 (KEUR)	64,4 KEUR	(53,6 KEUR)

Omsättningen för de 30 största koncernerna ökade med 4 % under 2015, till 2124 MEUR (2 046 MEUR 2014). Medelantalet anställda var 20870 (20353). Omsättningen per anställd var 102 KEUR (100 KEUR). Resultatet före skatt var 4,3 KEUR/anställd (2,3 föregående år). Vinstmarginalen för de 30 största företagen ökade till 4,3 % (2,3 %). Genomsnittlig balans per anställd var ca 66,4 KEUR (64,4).

DEN INTERNATIONELLA
MARKNADEN

**”VINST-
MARGINALEN
FÖR EUROPAS
200 STÖRSTA
KONCERNER
ÖKADE TILL 4,3%
UNDER 2015.**

The London Bridge Tower, also known as The Shard.

INTERNATIONELL UTVECKLING

Den genomsnittliga vinstmarginalen för de 200 största europeiska företagen ökade under 2015 till 4,3 % från 2,1 % under 2014. Medianvinstmarginalen ökade också, till 4,9 % från 4,5 %.

De 200 största teknikonsult- och arkitektföretagen i Europa systerställer nästan en halv miljon medarbetare och de 10 största koncernerna representerar en dryg (35 %) tredjedel av dem. Den genomsnittliga vinstmarginalen för de 200 största koncernerna förbättrades under 2015 jämfört med 2014. Den ökade till 4,3 %, från 2,1 %. Även medianvinstmarginalen ökade, till 4,9 % från 4,5 % föregående år. Rörelsemarginalen förstärktes också. Den var 5,8 % under 2015 mot 4,7 % under 2014. Även omsättningen per anställd ökade; den var 128 kEURO under 2015, mot 122 kEURO året innan. Balansen per anställd var 87 kEURO, vilket är en liten minskning från 94 kEURO per anställd under 2014.

Det ska dock påpekas att underlaget inte är fullständigt. För vissa företag finns varken tillförlitliga siffror över omsättning eller vinster. Beräkningarna är genomförda med de företag vars siffror funnits tillgängliga.

Utvecklingen under 2016 och 2017

I undersökningar genomförda av EFCA (den europeiska branschorganisationen för teknik konsulter) bland dess nationella branschorganisationer under året ges bilden av en bransch i återhämtning.

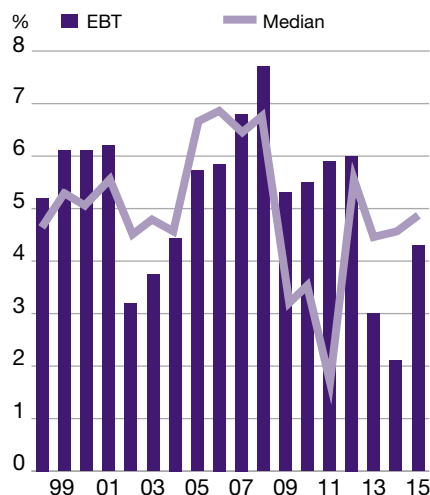
I den senaste undersökningen (genomförd i september och som publiceras under december 2016) för rapporten EFCA Barometer var signalerna klart positiva och optimistiska. I undersökningen deltog branschorganisationerna i Sverige, Norge, Finland, Danmark, Irland, Tyskland, Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Schweiz, Frankrike, Italien, Rumänien, Grekland, Turkiet, Slovenien, Tjeckien, Portugal och Spanien.

Omsättningen hade ökat under den senaste sexmånadersperioden i hela Centraleuropa samt Norden, minus Norge. I Norge, Schweiz, Irland, Slovenien och på Iberiska halvön var omsättningen oförändrad. Negativ utveckling rapporterades från Italien, Grekland och Ru-

mänien. Däremot var förväntningarna positiva eller neutrala hos alla 19 medverkande branschorganisationer. Positiv utveckling väntades i Sverige, Finland, Irland, Nederländerna, Belgien, Tyskland, Tjeckien och Rumänien. En liknande bild uppvisades avseende förväntningarna på orderingen. Nio av 19 länder trodde på en ökning. Övriga trodde på oförändrat läge. Orderläget har stärkts under året i alla länder utom Grekland och Rumänien. Det råder kompetensbrist på många håll i Europa. Personalstyrkan har ökat i Centraleuropa samt Norden (minus Norge) och Irland under året. Samma länder uttrycker att det finns rekryteringsbehov under det kommande halvåret. Inget lands branschorganisation tror på neddragningar av personal.

På frågan om vilka de tre största utmaningarna är för branschen i respektive land svarade fyra av fem (79 %) länder låga timarvoden och två av tre (63 %) kompetensbrist. De två är de klart största utmaningarna. Längre ned på listan kommer sedan brist på investeringar (37 %). Därefter kommer påverkan av BIM, sena betalningar, konkurrens från entreprenörer samt politisk instabilitet; alla med 21 % svarsfrekvens. Så, det är tydligt vilka de två största utmaningarna

Resultatutveckling Europas topp 200

Världens 10 största koncerner

2016	2015	Koncern	Land	Bokslut	Medel- antal anställda	Medel- antal (Föregående)	Omsättning MUSD
1	1	AECOM	USA	15	87000	92000	17410,8
2	2	Jacobs Engineering	USA	15	43800	49900	10964,2
3	3	SNC-Lavalin Group	Canada	15	36754	42000	7381,4
4	4	WSP Group	Canada	15	34000	31700	4746,7
5	6	Arcadis Group	Netherlands	15	26947	28139	3792,7
6	8	Altran Technologies	France	15	25935	22709	2157,5
7	5	Worley Parsons Engineering Ltd	Australia	15/16	24500	31400	5843,4
8	7	CH2M Hill Companies, Inc.	USA	15	24000	25000	5361,5
9	9	Alten Group	France	15	20400	18400	1709,2
10	10	WS Atkins plc	England	15/16	18052	17340	2846,7

För de europeiska företagen presenteras medelantalet anställda per år, för de nordamerikanska är det totala antalet anställda som presenteras. Siffrorna är därför inte helt jämförbara, men de ger en uppfattning om hur de europeiska koncernerna står sig i ett globalt perspektiv.

EN JÄMFÖRELSE MED NÅGRA INTERNATIONELLA BÖRSNOTERADE TEKNIKKONSULTFÖRETAG. JÄMFÖRANDE NYCKELTAL PER SENASTE BOKSLUT

Företag	Land	Börsvärde 16-11-25 Mkr	Boksluts datum	Börsvärde senaste bokslut	Om- sättning Mkr	Medel- antal anställda	Om- sättning/ anställd	Netto- vinst Mkr	Vinst/ anställd Kkr	Netto- margi- nal %	Börsvärde/ anställd Kkr	P/e	P/s
Semcon AB	SE	815	151231	768	2557,4	2936	871	3,5	1,2	0,1%	262	219,43	0,30
ÅF AB	SE	12569	151231	11222	9851,0	7852	1255	609,0	77,6	6,2%	1429	18,43	1,14
SWECO AB	SE	22029	151231	15031	11389,0	10188	1118	439,0	43,1	3,9%	1475	34,24	1,32
Rejlerkoncernen AB	SE	1008	151231	1421	1872,4	2082	899	51,2	24,6	2,7%	683	27,76	0,76
Eurocon Consulting AB	SE	218	151231	205	198,8	193	1030	12,8	66,3	6,4%	1063	16,03	1,03
Hifab Group AB	SE	178	151231	136	444,3	390	1139	-65,5	-167,8	-14,7%	350		0,31
HiQ	SE	3296	151231	2778	1508,0	1415	1066	142,3	100,5	9,4%	1963	19,53	1,84
Pöyry Group Oy	FIN	1731	151231	2125	5411,1	5752	941	51,7	9,0	1,0%	369,4	41,07	0,39
Etteplan OY	FIN	1263	151231	1142	1327,5	2074	640	57,6	27,8	4,3%	550,5	19,83	0,86
Multiconsult AS	NOR	2777	151231	2565	2573,8	2110	1220	151,2	71,7	5,9%	1215,7	16,96	1,00
WS Atkins plc	UK	16305	160331	15458	21593,6	18052	1196	1196,9	66,3	5,5%	856,3	12,92	0,72
Waterman Group	UK	289	160630	260	1059,1	1296	817	27,1	20,9	2,6%	200,9	9,60	0,25
WYG PLC	UK	845	160331	1067	1540,4	1596	965	32,8	20,6	2,1%	668,4	32,50	0,69
RPS Group	UK	4768	151231	6132	6575,5	4530	1452	79,3	17,5	1,2%	1353,7	77,31	0,93
Aukett Swanke Group plc	UK	62	150930	117	216,5	244	887	19,1	78,4	8,8%	481,4	6,14	0,54
Ricardo plc	UK	5468	160630	4530	3855,0	2725	1415	296,9	109,0	7,7%	1662,4	15,26	1,18
Arcadis	NL	8564	151231	14551	32160,9	26974	1192	928,7	34,4	2,9%	539,4	15,67	0,45
Fugro	NL	12372	151231	11466	22225,6	11960	1858	-3503,8	-293,0	-15,8%	958,7		0,52
Bertrandt AG	D	9127	150930	9097	8792,4	12367	711	589,0	47,6	6,7%	735,6	15,45	1,03
Alten Group	FR	20529	151231	16716	14493,3	20400	710	999,4	49,0	6,9%	819,4	16,73	1,15
Altran Technologies	FR	19800	151231	20191	18294,8	25935	705	945,2	36,4	5,2%	778,5	21,36	1,10
Assystem S.A.	FR	5259	151231	4862	8537,6	11553	739	183,4	15,9	2,1%	420,8	26,51	0,57
S II A.A.	FR	2921	160331	1744	3387,1	5793	585	123,9	21,4	3,7%	301,0	14,08	0,51
Sogclair S.A.	FR	624	151231	468	1201,9	1354	888	20,9	15,4	1,7%	345,7	22,42	0,39
AKKA Technologies S.A.	FR	6047	151231	5501	9421,6	12222	771	246,7	20,2	2,6%	450,1	22,30	0,58
Soditech Ingénierie S.A.	FR	13	151231	14	41,6	74	562	1,7	22,9	4,1%	195,5	8,54	0,35
INYPESA	ES	237	151231	251	153,5	131	1172	-72,0	-550,0	-46,9%	1913,4		1,63
Ansaldo STS	IT	19658	151231	18567	13016,0	3772	3451	876,9	232,5	6,7%	4922,3	21,17	1,43
Ansaldo STS	IT	18290	141231	15610	12213,8	3799	3215	755,6	198,9	6,2%	4109,0	20,66	1,28
SNITT EUROPA							1039		22,68	2,2%	912		82
Tetra Tech, inc.	US	21251	160930	17073	21800,4	13000	1677	707,0	54,4	3,2%	1313,3	2,86	0,78
TRC Companies, Inc.	US	2597	160630	1658	3925,0	4800	818	0,3	0,1	0,0%	345,4	582,01	0,42
Hill International, Inc	US	1807	151231	1689	6080,8	4759	1278	58,5	12,3	1,0%	354,9	3,42	0,28
AECOM Technologies, Inc.	US	48921	160930	38610	146919,5	87000	1689	811,0	9,3	0,6%	443,8	5,64	0,26
Jacobs Engineering													
SNC-Lavalin, Inc.	CAN	54193	151231	39336	60230,5	36754	1639	2582,6	70,3	4,3%	1070,3	2,38	0,65
Stantec, Inc.	CAN	19983	151231	19260	18377,6	15200	1209	998,8	65,7	5,4%	1267,1	3,02	1,05
WSP Global	CAN	30297	151231	26950	38732,0	34000	1139	1205,9	35,5	3,1%	792,6	22,35	0,70
SNITT NORDAMERIKA							1514		32,55	2,1%	916		59
Cardno Ltd	AU	2856	160630	1653	7513,8	20000	376	-931,2	-46,6	-12,4%	82,7	-0,28	0,22

Valutakurserna i tabellen ovan motsvarar genomsnittliga valutakurserna under januari-oktober 2016

I tabellen över de börsnoterade företagen redovisas siffror enligt senaste årsredovisningen, eventuella förvärv efter detta ingår alltså ej.

1 NOK = 1,0075 SEK 1 CAD = 6,3872 SEK 1 USD = 8,4039 SEK
1 AUD = 6,2801 SEK 1 EUR = 9,4057 SEK 1 GBP = 12,8787 SEK

EUROPAS 50 STÖRSTA
ARKITEKTGRUPPER

”OMSÄTTNINGEN
PER ANSTÄLLD
VAR 128 KEURO.”

2016	2015	Koncern	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Före- gående)	Om- sättning MEUR
1	1	AEDAS Architects Group *	England	15/16	1450	1400	
2	2	Foster & Partners Ltd	England	15/16	1284	1113	282,9
3	3	BDP Building Design Partnership	England	15	851	758	114,5
4	4	Rambøll Architects & Urban Planning *	Denmark	15	835	730	
5	14	SWECO Arkitekter (med 2 förvärv i Tyskland) *	Sweden	15	700	455	780,0
6	7	White Arkitekter AB	Sweden	15	632	583	824,3
7	5	ALA – Architectes Ingénieurs Associés *	France	15	600	610	
8	9	ATP Architects Engineers	Austria	15	600	550	73,0
9	6	Atkins Architects *	England		597	597	
10	11	Tengbomgruppen	Sweden	15	558	522	527,2
11	10	Broadway Malyan Ltd	England	14/15	530	525	68,8
12	12	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner	Germany	15	515	500	
13	37	AXCT-IDOM *	Spain	16	512	466	54,0
14	8	Benoy Architects Ltd	England	15	508	561	72,8
15		EMAY International Engineering & Consultancy Inc.	Turkey	15	500	500	
16	24	Arkitema K/S	Denmark	15	450	288	330,0
17	13	Herzog & de Meuron Architekten AG *	Switzerland	15	420	460	
18	15	Zaha Hadid Architects	England	14/15	402	390	68,5
19	16	LINK Arkitektur AS (förvärvat av Multiconsult)	NOR	15	353	350	366,8
20	17	HENN Architekten	Germany	15	350	340	
21	18	Burckhardt+Partner AG Architekten Generalplaner	Switzerland	15	335	335	
22	19	Grimshaw Architects LLP	England	14/15	324	246	49,8
23	21	HPP Architects	Germany	15	322	314	28,0
24	22	UAB "Kelprojekta"	Lithuania	15	320	301	
25	20	Arkitektfirmaet C.F. Møller	Denmark	15	309	320	304,1
26	39	INBO Architects/Consultants	Netherlands	15	308	210	
27	25	Barton Willmore Group	England	14/15	306	281	49,1
28	30	Sheppard Robson *	England	15	306	247	29,6
29	36	Chapman Taylor LLP	England	14/15	301	218	42,9
30	23	Allies and Morrison Architects Ltd *	England	15	300	300	
31	28	Stride Treglown Group PLC	England	15	287	257	31,6
32	32	Henning Larsen Architects	Denmark	15/16	281	270	282,2
33	26	RKW Architekten & Co, KG *	Germany	14	280	350	38,9
34	62	BIG / Bjarke Ingels Group *	Denmark	15	280	122	250,0
35	27	Heinle, Wischer und Partner *	Germany	15	270	260	39,5
36	43	IBI Group Europe *	England	15	260	184	28,4
37	29	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	Netherlands	14	247	247	47,4
38	35	Aukett Swanke Group plc	England	14/15	244	218	25,7
39	42	Purcell Miller Tritton	England	14/15	241	192	23,0
40		Projektengagemang Arkitektur (förvärvat Temagruppen)	Sweden	15	228	42	252,0
41	33	Arup associates, architects *	England		226	226	
42	38	Wilmoth & Associés *	France	15	225	213	
43	34	Valode & Pistre *	France	14	220	200	
44	46	Scott Brownrigg Architects	England	14/15	217	168	26,2
45	31	PRP Architects Ltd	England	15	216	239	25,9
46		Transprojekt Gdansk	Poland	15	206	191,0	8,3
47	41	Rogers Stirk Harbour & Partners	England	14/15	200	193	41,6
48	51	Dopravoprojekt, a.s.	Slovakia	14	192	240	17,8
49	40	HLM Architects	England	15	190	200	
50	44	Wilkinson Eyre Architects Ltd	England	15/16	181	179	27,7

för branschen är runt om i Europa. Det råder brist på tillgänglig kompetens samtidigt som prisutvecklingen är svag. Det är två parametrar som påverkar lönsamheten, från olika håll. Kompetensbristen driver upp lönerna medan låga priser pressar ned vinsterna. Så, lönsamhetsutvecklingen är i centrum. Även om lönsamheten förbättrades under 2015 och enligt alla signaler fortsatte att stärkas under 2016, så är den alltjämt ansträngd. Det är en utmaning för hela branschen runtom på kontinenten – att lyckas förbättra lönsamheten.

Läs mer om utvecklingen i Europa i EFCA Barometern, på efcanet.org eller på std.se.

Europas största koncerner

I år har listan över de största europeiska koncernerna dragits ned till de 200 största istället för de 300 största som tidigare. Detta beror framförallt på att vi fått in färre underlag från företag i Europa i år jämfört med tidigare år, samtidigt spar det lite plats i rapporten. Bevakningen gäller företagsgrupper vars huvudsakliga verksamhet är i teknikonsult- och arkitektursektorn.

De sex första positionerna är oförändrade. Arcadis är den största koncernen, mätt i antalet anställda. Därefter följer de franska Altran och Alten, före britterna Atkins och Mott MacDonald. På sjätte plats kommer Sweco, som är den största nordiska koncernen på listan. Näst största nordiska koncern är Rambøll på nionde plats, följt av ÅF på 16:e och Cowi på 23:e plats.

DAVID CRAMÉR
MARKNADSANALYTIKER, SVENSKA
TEKNIK&DESIGNFÖRETAGEN
DAVID.CRAME@STD.SE

DE 200 STÖRSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
1	1	Arcadis Group	MD	Netherlands	15	26 947	28 139	3419,3	Neil McArthur
2	2	Altran Technologies	I	France	15	25 935	22 709	1945,1	Dominique Cerutti
3	3	Alten Group	I	France	15	20 400	18 400	1540,9	Simon Azoulay
4	4	WS Atkins plc	MD	England	15/16	18 052	17 340	2566,4	Uwe Kreuger
5	5	Mott MacDonald Group	MD	England	15	15 531	14 664	1931,7	Keith Howells
6	6	SWECO AB (förvärvat Petro Team, Ludes & Franzkes arkitekter) *	MD	Sweden	15	14 697	14 545	1725,9	Tomas Carlsson
7	8	ARUP Group	MD	England	15/16	12 806	12 143	2165,6	Gregory Hodgkinson (Chairman)
8	10	Bertrandt AG	I	Germany	14/15	12 367	11 561	934,8	Dietmar Bichler
9	13	Rambøll Gruppen A/S	MD	Denmark	15	12 269	10 256	1419,7	Jens-Peter Saul
10	12	AKKA Technologies S.A	I	France	15	12 222	10 605	1001,7	Maurice Ricci
11	7	Fugro N.V	CE	Netherlands	15	11 960	13 537	2363,0	Paul van Riel
12	11	Assystem Group S.A	MD	France	15	11 553	10 792	907,7	Dominique Louis
13	15	WSP Europe	MD	England	15	10 100	8 900	1534,2	Magnus Meyer (Nordics), Mark Naysmith (UK)
14	16	Jacobs Engineering Europe (inkl SKM) *	Env,Enr	England	14	8 600	8 600	2565,2	Mark Bello
15	20	Segula Technologies Engineering Group *	I	France	15	8 500	7 000		Franck Ghrenassia
16	17	ÅF (flera förvärv under 2016, inkl. Reinertsen Sverige) *	I,E,M,Enr	Sweden	15	8 423	7 428	1163,5	Jonas Wiström
17	9	Egis Group	MD	France	15	8 300	12 000	937,0	Nicholas Jachiet
18	18	EDAG Group	I	Germany	15	7 870	7 268	722,1	Jörg Ohlsen
19	19	M+W Group GmbH *	CE/PM	Germany	14	7 050	7 050	2500,0	Herbert Demel
20	25	Formel D GmbH *	I	Germany	15	7 000	6 000	212,0	Holger Jené, Jürgen Laakmann and Claus Niedworok
21	21	Royal HaskoningDHV	MD	Netherlands	15	6 650	6 850	667,0	Erik Oostwegel
22	22	IAV Group	I	Germany	15	6 500	6 500		Kurt Blumenröder
23	24	COWI Group	MD	Denmark	15	6 311	6 180	747,7	Lars-Peter Søbye
24	30	S II S.A	I	France	15/16	5 793	4 854	360,1	Bernard Huvé
25	27	Pöyry Group	MD	Finland	15	5 752	5 170	575,3	Martin À Porta
26	26	Sener Group *	MD	Spain	14	5 541	5 570	1304,7	Jorge Sendagorta Gomendio
27	29	SYSTRA Group *	MD	France	15	5 400	5 000	623,0	Pierre Verzat
28	28	AECOM Europe *	MD	England	14	5 100	5 500	1047,6	Richard Robinson
29	32	RPS Group plc	Env	England	15	4 530	4 530	781,5	Alan S. Hearne
30	85	Tractebel Engineering	MD	Belgium	15	4 400	1 098	605,0	Daniel Develay
31	33	TPF Group	MD	Belgium	15	4 250	4 250	241,6	Thomas Spitaels
32		Costain Group	I	England	15	4 166		1741,7	Andrew Wyllie
33	42	Sogeti High Tech *	I	France	15	4 145	2 625		Jean-Pierre Petit
34	35	Turner & Townsend Group	PM,QS	England	15/16	4 034	3 723	521,3	Vincent Clancy
35	36	Ansaldo STS	I	Italy	15	3 772	3 799	1383,8	Andrew Barr
36	38	AYESA	MD	Spain	15	3 657	3 347	232,2	José Luis Manzanares Japón
37	31	Tebodin, Consultants & Engineers *	MD	Netherlands	15	3 600	4 800		Pieter Koolen
38	37	Artelia	PM	France	15	3 500	3 350	405,0	Benoît Clocheret
39	14	Antea Group	MD	Netherlands	15	3 377	3 533	363,0	Menno Smits & Rob van Dongen
40	41	Capita Property & Infrastructure LTD	MD	England	15	3 018	2 854	406,7	Richard Marchant

DE 200 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
41	45	Norconsult AS	MD	Norway	15	3 000	2 472	444,8	Per Kristian Jacobsen
42	43	Ineco, Ingeniería y Economía del Transporte SA *	CE	Spain	14	2 850	2 531	290,0	Jesús Silva
43	39	CH2M Group Europe (fd Halcrow) *	MD	England	15	2 800	3 202	634,1	Mark Thurston
44	40	Semcon AB	I	Sweden	15	2 795	2 887	273,4	Markus Granlund
45	50	Ricardo plc	I	England	15/16	2 725	2 125	458,2	Dave Shemmans
46	46	IDOM Group	MD	Spain	15	2 695	2 457	233,3	Luis Rodriguez
47	48	TYPSA Group	MD	Spain	15	2 502	2 310	235,2	Pablo Bueno Tomás (CEO)
48	49	Iberdrola Ingeniería Y Construcción	CE,Env,PM	Spain	15	2 350	2 283	255,0	Tomás Muruzábal
49	51	PM Group (Project Management Group) *	PM, MD	Ireland	15	2 200	2 100		David Murphy
50	54	Drees & Sommer-Gruppe *	PM	Germany	15	2 150	2 000	300,7	Hans Sommer (chairman)
51	57	Multiconsult-group (förvärvat Link Arkitektur)	MD	Norway	15	2 110	1 827	285,8	Christian Nørgaard Madsen
52	44	SNC-Lavalin Europe SA *	MD	France	15	2 100	2 500	332,7	Christian Jacqui
53	56	Etteplan Oy	I	Finland	15	2 074	1 859	141,1	Juha Näkki
54	34	Mace Group (consultancy)	PM	England	15	2 062		344,6	Mark Reynolds
55	52	EPTISA	MD	Spain	15	2 000	2 000	110,0	Luis Villarroja Alonso
56	55	ILF Consulting Engineers	MD	Germany/Austria	15	1 975	1 923	225,0	Klaus Lässer
57	61	Rejler Group	E,I	Sweden	15	1 793	1 690	200,5	Peter Rejler
58	68	Gleeds *	PM	England	15	1 723	1 664	135,5	Richard Steer
59	60	Ingérop S.A (Köpt Rendel)	MD	France	15	1 700	1 700	199,0	Yves Metz
60	67	RLE International Gruppe GmbH	I, PM	Germany	15	1 700	1 500	113,0	Ralf Laufenberg
61	59	MWH Europe	MD, Env	England	15/16	1 643	1 723	268,5	Catherine Schefer
62	69	WYG	MD	England	15/16	1 596	1 481	183,1	Paul Hamer
63	58	Fichtner Group	Enr, MD	Germany	15	1 578	1 749	285,0	Georg Fichtner
64	66	Inspecta Oy	I	Finland	14	1 506	1 500	176,0	Kari Aulasmaa
65	250	Proger SpA	MD	Italy	15	1 500	176	130,0	Umberto Sgambati
66	71	AEDAS Architects Group *	A	England	15/16	1 450	1 400		Malcolm Ellis
67	70	NIRAS Group A/S	MD	Denmark	15	1 404	1 405	176,6	Carsten Toft Boesen
68	76	Tyréns AB (förvärvat Pyramiden & AQ arkitekter samt Lindqvist Byggkonsult) *	CE,PM	Sweden	15	1 372	1 250	174,8	Ulrika Francke
69	73	Combitech AB	I	Sweden	15	1 355	1 332	171,3	Hans Torin
70	79	Sogclair SA	I	France	15	1 354	1 178	127,8	Phillippe Robardey
71	198	Yuksel Proje Uslulararasi AS *	CE	Turkey	15	1 350	250		Celal Akin (ordf)
72	72	Safege Consulting Engineers	Env,S,CE	France	15	1 300	1 400	106,0	Loïc Voisin
73	78	Obermeyer Planen+Beraten GmbH *	MD	Germany	15	1 300	1 200	110,0	Maximilian Grauvogl
74	81	Foster & Partners Ltd	A	England	15/16	1 284	1 113	282,9	Norman Foster & Matthew Streets
75	77	HIQ International AB	I	Sweden	15	1 270	1 237	161,2	Lars Stugemo
76	75	Waterman Group plc	MD	England	15/16	1 253	1 259	125,9	Nick Taylor
77	111	Italconsult S.p.A *	PM	Italy	15	1 200	600		Antonio Bevilacqua
78	64	Sweett Group PLC	PM	England	15/16	1 176	1 523	81,8	Douglas McCormick
79	86	SLR Group (SLR Management)	Env	England	14/15	1 151	1 066	149,9	Neil Penhall
80	83	Movares Group BV	CE,E	Netherlands	15	1 140	1 109	133,0	Sander Eijgenraam

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Omställning MEUR	Koncernchef/VD
81	87	RSK Group	Env	England	15/16	1 125	1 015	125,2	Alan Ryder
82	94	Müller-BBM Holding GmbH	MD	Germany	15	1 065	860	112,9	Bittner, Grotz, Hantschk, Ropertz, Schierer & Schröder
83	89	Gruner Ltd. (Gruner-Gruppe AG) *	MD	Schweiz	15	1 035	1 057	141,6	Flavio Casanova
84	93	Asplan Viak koncernen	MD	Norway	15	985	891	120,9	Øyvind Mork
85	92	Witteveen+Bos Consulting Engineers	MD	Netherlands	15	973	899	129,6	Karin Sluis, Henk Nieboer
86	381	MCA Groupe *	I	France	15	950		72,0	Pierre Ebenstein
87	88	Tauw Group bv	MD	Netherlands	15	923	920	102,4	Annemieke Nijhof
88	96	FERCHAU Aviation *	I	Germany	15	900	800	70,0	Harald Felten
89	368	ABMI-groupe S.A *	I	France	15	900		100,0	Philippe Chatron
90	102	Neste Jacobs Group	I	Finland	15	855	705	143,6	Jarmo Suominen
91	98	BDP Building Design Partnership	MD,A	England	15	851	758	114,5	John McManus
92	157	AREP Groupe	MD	France	15	850	376	94,0	Thierry Chantriaux
93	65	Polymont Group *	I	France	15	800	1 500	53,0	Eric Dermont
94	97	Prointec S.A *	MD	Spain	15	800	800	58,0	Jordi Dagá Sancho
95	100	Amstein + Walthert AG *	E,M	Schweiz	15	800	750		Christian Appert
96	91	IV-Groep b.v. *	MD	Netherlands	15	793	915	134,0	Rob van de Waal
97	140	Projektengagemang AB (förvärvat Tema-gruppen, aug-16) *	PM	Sweden	15	735	473	93,3	Per-Arne Gustavsson
98	125	Sigma Technology, Industry, IT Connectivity & Civil (förvärvat Aker Solutions)*	I	Sweden	15	734	519	73,1	Edlund, Persson, Wickström, Malmros, Freese m fl
99	103	D'Appolonia S.p.A *	MD	Italy	15	700	700		Roberto Carpaneto
100	121	Cundall Johnston & Partners *	CE,S,Env	England	15	700	530		Tomás Neeson
101	139	CSD Group	Env, PM, CE,S, E	Schweiz	15	700	550	77,8	Jean-Pascal Gendre
102	105	Alectia Group	MD	Denmark	15	675	657	90,2	Jesper Mailind
103	101	GETINSA-PAYMA S.A	CE, Env, PM	Spain	15	668	714	44,8	Pedro D. Gómez González
104	104	ÚJV Řez, a. s.	Enr,I	Czech Republ.	15	665	682	44,0	Karel Křížek
105	106	Benteler Engineering *	I	Germany	15	650	650		
106	114	White Architects AB	A,PM, Env	Sweden	15	632	583	88,1	Monica von Schmalensee
107	117	Emch + Berger Gruppe *	MD	Schweiz	15	610	560	85,3	Urs Schneider
108	135	Peter Brett Associates	MD	England	14/15	603	486	77,9	Paul Reilly
109	107	AIA – Architectes Ingénieurs Associés *	CE,A	France	15	600	610		Christian Bougeard
110	108	Gauß Gruppe *	MD	Germany	15	600	600	73,0	Gerhard H. Gauß
111	109	Acciona Ingenieria Sa *	I	Spain	15	600	600		Pedro Martínez
112	110	Basler & Hofmann AG *	MD	Schweiz	15	600	600		Dominik Courtin
113	120	ATP Architects Engineers	A,CE,E,M	Austria	15	600	550	73,0	Christoph M. Achammer
114	115	BG Bonnard & Gardel Groupe SA (BG Consulting Engineers)	MD	Schweiz	15	598	566	84,2	Pierre Kohler (CEO)
115	127	INROS LACKNER	MD	Germany	15	593	502	48,0	Uwe Lemcke
116	113	Elomatic Group Oy	I,MD	Finland	15	587	583	48,1	Patrik Rautaheimo
117	123	Granlund Oy	E,M	Finland	15	577	523	54,7	Pekka Metsi

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

DE 200 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT- OCH INDUSTRIKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
118	118	Deerns Consulting Engineers BV	E, M, PM, I	Netherlands	15	569	560	75,0	Jan Karel Mak
119	112	GHESA Ingeniería y Tecnología	CE, Env, Enr	Spain	15	563	600	76,4	Javier Perea
120	119	PCG-Profabril Consulplano Group	MD	Portugal	15	559	551	44,2	Ilidio de Ayala Seródio
121	124	Tengbomgruppen	A	Sweden	15	558	522	56,4	Johanna Frelin
122	122	Broadway Malyan Ltd	A	England	14/15	530	525	68,8	Gary Whittle
123	129	Gmp Architekten von Gerkan, Marg und Partner *	A	Germany	15	515	500		Meinhard von Gerkan, Volkwin Marg
124	136	CDM Smith Europe GmbH *	CE, Env	Germany	15	513	485	49,6	Hans Martin Gaus (chairman)
125	126	HPC AG	Env, PM, CE	Germany	15	512	505	61,0	Josef Klein-Reesink, Andreas Kopton
126	132	Ingenieurbüro Dipl.- Ing. H. Vössing GmbH	MD	Germany	15	512	497	44,0	Rudolf Vienenkötter, Heiko Borchardt
127	116	Benoy Architects Ltd	A	England	15	508	561	72,8	Tom Cartledge
128	147	Krebs und Kiefer Beratende Ingenieure	CE, S, PM	Germany	15	507	435	45,2	Hans Gerd Lindlar
129	128	MOE A/S	MD	Denmark	15	506	502	57,3	Christian Listov-Saabye
130	130	Ernst Basler & Partner Ltd *	MD	Schweiz	15	500	500		Daniel Schläpfer
131	131	EMAY International Engineering & Consultancy Inc.	CE, A	Turkey	15	500	500		Mehmet Kaba
132	145	Fairhurst *	MD	Scotland	15	500	450		Robert McCracken
133	138	SITO Group Oy	CE, Env, PM	Finland	15	495	475	47,9	Tapio Puurunen
134	134	Orbicon A/S (förvärvat Henrik Larsen) *	MD	Denmark	15	486	492	65,7	Jesper Nybo Andersen
135	137	Hoare Lea & Partners *	E, M, Enr	England	15	482	482	82,6	Brian Clargo (Partner) mfl.
136	144	Wardell Armstrong LLP *	MD	England	15/16	480	452		Keith Mitchell
137	141	FCG Finnish Consulting Group	MD	Finland	15	477	464	54,7	Ari Kolehmainen
138	150	Knightec AB	I	Sweden	15/16	474	413	48,9	Dimitris Gioulekas
139	146	A-Insinöörit Group	S, CE, PM	Finland	15	466	437	51,3	Jyrki Keinänen
140	82	Citec Group	I, Env	Finland	15	456	1 110	51,7	Martin Strand
141	149	Pick Everard Ltd *	MD	England	15	450	425		Duncan Green
142	156	Clafis Engineering *	I	Netherlands	15	450	382		
143	181	Arkitema K/S	A, PM	Denmark	15	450	288	44,2	Peter Hartmann Berg
144	165	PBR Planungsbüro Rohling AG *	MD	Germany	15	435	343	47,9	Heinrich Eustrup
145	133	Assmann Beraten + Planen GmbH	MD	Germany	15	429	494	49,3	Peter Warnecke / Martin Fecke
146	142	Rapp Gruppe	MD	Schweiz	15	429	460	66,6	Bernhard Berger
147	143	Herzog & de Meuron Architekten AG *	A	Schweiz	15	420	460		Pierre de Meuron; Jacques Herzog
148	154	Zaha Hadid Architects	A	England	14/15	402	390	68,5	Zaha Hadid, Patrik Schumacher
149	151	Amberg Group *	CE, S, PM	Schweiz	15	400	400		Felix Amberg
150	152	Opus Joynes Pike (Opus International) *	CE, S, Env	England	15	391	400		David Prentice
151	160	Structor Group	CE, PM	Sweden	15	391	365	60,3	Fladvad, Hulthén, Texte
152	148	Hifab Group AB	PM	Sweden	15	390	425	47,5	Patrik Schelin
153	158	Insta Automation Oy	I	Finland	15	378	372	26,5	Timo Lehtinen
154	155	Vahanan Oy	CE	Finland	15	375	389	26,5	Risto Vahanan
155	173	GPO Ingeniería, S.A.	MD	Spain	15	374	320	22,7	Xavier Montobbio
156	159	Steer Davies Gleave Ltd	CE	England	14/15	370	338	52,2	Hugh Jones
157	164	Bengt Dahlgren AB	M, Enr	Sweden	15	364	346	45,8	

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
158	180	DOLSAR Engineering Inc. Co.	PM, CE, Env, E, M, MD	Turkey	15	352	298	18,1	H. İrfan Aker
159	161	Insinööri-toimisto Comatec Group	I, Enr	Finland	15	350	353	24,2	Aulis Asikainen
160	162	Temelsu International Engineering Services Inc.*	MD	Turkey	15	350	350		Demir İnözü
161	163	Technital SpA	CE	Italy	14	350	350	44,3	Alberto Scotti
162	166	IPROconsult GmbH *	CE, Env, A	Germany	14/15	350	340		Lutz Junge
163	167	HENN Architekten *	A	Germany	15	350	340		Gunter Henn
164	169	JBA Group Limited	CE, Env	England	15	344	333	25,6	Marc Pinnell
165	168	Burckhardt+Partner AG *	A	Schweiz	15	335	335		Philipp Bruhlmeier
166	171	Verkís hf	MD	Iceland	15	329	321	32,4	Sveinn Ingi Ólafsson
167	170	Grimshaw Architects Llp	A	England	14/15	324	246	49,8	Jolyon Brewis
168	174	HPP Hentrich-Petschnigg & Partner	A	Germany	15	322	314	28,0	Joachim H. Faust
169	178	UAB "Kelprojektas" *	A	Lithuania	15	320	301		Algimantas Medziasius
170	175	ABT Holding BV	MD	Netherlands	14	313	358	35,8	Gerard Doos and Walter Spangenberg
171	177	BAC Engineering Consultancy Group *	MD	Spain	16	310	306	16,7	Joan Franco Poblet
172	172	Arkitektfirmaet C.F.Møller	A	Denmark	15	309	320	40,8	Klaus Toustrup
173	218	INBO Architects/Consultants *	A,PM	Netherlands	15	308	210		Aaron Bogers
174	183	Barton Willmore Group	A,PM	England	14/15	306	281	49,1	Stephen Toole
175	202	Sheppard Robson *	A	England	15	306	247	29,6	Andrew German
176	200	Curtins Group	CE,PM	England	15	303	249	32,0	Rob Melling
177	214	Chapman Taylor LLP	A	England	14/15	301	218	42,9	Chris Lanksbury
178	179	Allies & Morrison Architects Ltd *	A	England	15	300	300		Bob Allies
179	249	Aveco de Bondt BV *	CE	Netherlands	15	300	176		Gerrit Paalman
180	188	Wise Group Finland Oy (förvärvat Helimäki Akustikot)	CE	Finland	15	293	260	30,7	Aki Puuska
181	176	Mannvit hf.	MD	Iceland	15	290	309	36,0	Sigurhjörtur Sigfússon
182	189	Stride Treglown Group PLC	A	England	15	287	257	31,6	Kevin McDonald & David Hunter
183	370	Henning Larsen Architects	A	Denmark	15/16	281	270	37,8	Mette Kynne Frandsen
184	184	RKW Architekten & Co, KG *	A	Germany	14	280	350	38,9	Wojtek Grabianowski
185	185	Steinbacher-Consult GmbH *	CE, PM	Germany	15	280	280		Stefan Steinbacher
186	197	Iproplan Planungsges. MbH *	MD	Germany	15	280	250		Jörg Thiele (President)
187	312	BIG / Bjarke Ingels Group	A	Denmark	15	280	122	33,5	Sheela Maini Søgaard
188	191	Bjerking AB	CE,M	Sweden	15	274	254	37,7	Anders Wärefors
189	199	Efla hf	MD	Iceland	15	273	249	34,9	Guðmundur Þorbjörnsson
190	203	Z-Dynamics (Infotiv & Combine Engineering)	I	Sweden	15	272	245	23,6	Alf Berntsson (Infotiv), Peter Karlsson (Combine)
191	187	Heinle, Wischer und Partner	A,PM	Germany	15	270	260	39,5	T. Behnke, H. Chef-Hendriks, A. Gyalokay, T. Heinle, M. Kill, J. Krauß, C. Pelzeter, E. Schultz
192	194	HR Wallingford Group Ltd *	CE, Env,I	England	14/15	269	250	34,1	Dr Bruce Tomlinson

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

DE 200 STORSTA EUROPEISKA ARKITEKT-, TEKNIKKONSULT-
OCH INDUSTRIKKONSULTKONCERNERNA

2016	2015	Koncern	Verksamhet	Land	Bokslut	Medelantal anställda	(Föregående)	Om-sättning MEUR	Koncernchef/VD
193	206	Planungsgruppe M+M AG , PGMM *	E, M, PM, Enr	Germany	15	265	240	27,5	Hermann Ott
194	182	WTM Engineers	MD	Germany	15	263	285	25,5	Karl Morgen
195	205	3ti Progetti	CE	Italy	15	262	242	24,9	Alfredo Ingletti
196	241	IBI Group Europe *	A	England	15	260	184	28,4	Paul Hewes
197	190	NET Engineering S.p.A	MD	Italy	14	256	271	25,3	Giovanni Battista Furlan
198	192	DRI upravljanje investicij (DRI Investment Management)	PM	Slovenia	14	254	254	16,9	Jurij Kač
199	193	Dps Engineering	MD	Ireland	14	253	253	69,4	Frank Keogh
200	201	O.M.A. Office for Metropolitan Architecture *	A	Netherlands	14	247	247	47,4	Rem Koolhaas

PM = Project Management, A = Architecture, CE = Civil-/S = Structural Engineering, CT = Certification and testing, Env = Environment, Enr = Energy, E = Electrical, M = Mechanical/HEVAC, I = Industrial, MD = Multi Disciplinary, (*) = jämförbar uppgift saknas/proforma/bedömd

Arkitekterna bakom
Alviks Torn på C.F.
Møller utsågs till årets
betongarkitekter 2016.

VÅRA MEDLEMMAR SKAPAR ETT BÄTTRE SAMHÄLLE

– INNOVATIV DESIGN FOR SMARTA SAMHÄLLEN

Svenska Teknik&Designföretagen, STD-företagen, arbetar för medlemsföretagens bästa i syfte att stärka deras konkurrenskraft och långsiktiga lönsamhet. Med 720 medlemsföretag, som tillsammans har ca 34 000 anställda, representerar STD-företagen nära två tredjedelar av branschens resurser

STD-företagen vill främja hög kvalitet, en sund utveckling, en god lönsamhet och moderna arbetsvillkor i medlemsföretagen.

STD-företagen ingår i Almega, som är den organisation som samlar tjänsteföretagen i Sverige. Almega är den största förbundsgruppen inom Svenskt Näringsliv. STD-företagen är även medlem i såväl den europeiska (EFCA) som internationella (FIDIC) konsultorganisationen. På arbetsgivarsidan är Almega medlem i UNICE.

Arkitekt-, teknikkonsult- och industrikonsultföretagen
Svensk, nordisk och internationell kartläggning

I SAMARBETE MED

Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Danmark

Danske Arkitekt Virksomheder

Rådgivende Ingeniørers Forening, Norge

Felag ráðgjafarverkfræðinga, Island

Samtök arkitektastofa, SAMARK, Island

Suunnittelu- ja konsultointiyritykset SKOL ry, Finland

Arkkitehtitoimistojen Liitto, ATL, Finland

Svenska Teknik &
Designföretagen

● almega

INNOVATIV DESIGN FÖR SMARTA SAMHÄLLEN

www.std.se